ÖZEN YULA

Türk Edebiyatı
Yaşantı

Jartiyer, Kırbaç ve Baby-Doll'ün Ötesindekiler

Hayattan Apartma 21 Kadın Portresi

DK DOĞAN KİTAP

Jartiyer, Kırbaç ve Baby-Doll'ün Ötesindekiler

Hayattan Apartma 21 Kadın Portresi

Özen Yula

JARTİYER, KIRBAÇ VE BABY-DOLL'ÜN ÖTESİNDEKİLER
Hayattan Apartma 21 Kadın Portresi

Yazan: Özen YULA

Yayın hakları: © Doğan Kitapçılık AŞ
Bu kitapta yazım kuralları konusunda yazarın isteklerine
bağlı kalınmıştır.
1. baskı / ekim 2001 / ISBN 975-6612-49-5

Kapak tasarımı: Dipnot
Baskı: Şefik Matbaası

Doğan Kitapçılık AŞ Hürriyet Medya Towers, 34544 Güneşli-İSTANBUL
Tel. (212) 677 06 20 - 677 07 39 Faks (212) 677 07 49

Jartiyer, Kırbaç ve Baby-Doll'ün Ötesindekiler

Hayattan Apartma 21 Kadın Portresi

Özen Yula

Bir hayattan geçen bütün kadınlara...

Bir Hayattan Geçen:

Nineler

Nereden geldiler, nasıl gittiler meçhul.

Çoğu, "ekinlerin sarardığı günlerden birinde", "kırkikindilerin başladığı gün", "Arap'ın devenin karnına girdiği gün" dünyaya gelmişti. Kimi bozkırda, kimi Arap, kimi Moskof topraklarında, kimi deniz kıyısında ya da Tuna boyunda. Hayat, bir "mertlik köprüsü"ydü. Geçmezlerdi "namert köprüsünden, varsın su aparsın"dı onları. Anadolu'yu Anadolu yapan onlardı, kocası, kızı, kızanıyla birlikte.

Hepsinin ayrı birer hikâyesi vardı. Eski fotoğraflar anlatırdı hayatlarını sepya. Renkleri pek azdı. Yemen'e dair şikâyetleri, Sivastopol'a dair intizarları vardı.

Tan vaktiyle birlik uyanırlardı. Sanki zamanları pek dardı. Günler uzun, geceler kısaydı nineler için. "Haminne" devrinden sonraki dönemlerdi. Modern adlandırmalar da çok fazla hâkim değildi dile. "Büyükanneciğim", "Babaanneciğim", "Anneanneciğim"li, "Cicişkom"lu Ayşecik ve Parla Şenol filmleri gündemde değildi onların devrinde.

Bir zamanlar babalarının sözünden çıkmazlardı. Taa nerelerden kalkıp gelmişlerdi o babalar. Kendilerine o hayatları kurana kadar neler çekmişlerdi. Tarih acımasız davranmıştı onlara. Ne harpler, ne ihtilaller, ne örfî idareler, ne karartma geceleri geçmiş-

ti hayatlarından. Otoriteyi tartışmazlardı bile. Denen, söylenen doğruydu. Ninelerin içinde bu döngünün dışına çıkanları da vardı. Bir gün aniden, nasıl olduysa yolunu çizmek isteyenler, gözü karalar çıkmıştı aralarından. Muallim mekteplerine gidip birer Feride edasıyla kendilerini Anadolu'nun kucağına bırakanlar, yeni bir düzenin kurulması için gereken fedakârlıkları anladıklarında, hayatlarının akışı bambaşka bir yön almıştı. Gece gündüz gidilen uzun-ince bir yolda ilerliyorlardı. Şeyhülislam konaklarında geçen yaşantılar, Anadolu'nun koynunda bir bozkır evinde konaklıyor, oradan Doğu'ya, bambaşka bir yapının içine gidiyordu. Hayat devam ediyordu.

Halbuki, atının terkisinde sırmalı yağmurlukla gelen, evlerinin önündeki çamurlukta ayakkabılarının altını temizleyen adamlara türküler yakıyordu onlar. Adamlara gelince, hepten aksi, huysuz, hovardaydılar. Her bir ninenin gönlü bir hovardaya düşüyordu. Kimi oturak âlemlerinde üç telli sazla oynatılıyordu; kimi lanetle dokunmuş kişisel tarihine bir çentik daha atıyordu karabasanlarında. Bir millet uyanıyordu ağır ağır. Sağır bir zaman diliminin tanıklarıydılar. Tarih, nisyanı kuşanıyordu.

Şarkıların dilinden en iyi onlar anlardı. Güftelere gözyaşı döken, yürekten acı söken onlardı. Biri, gün gelip de üç aylık emekli maaşlarını naylon torbalara sarıp saklayacaklarını söyleseydi ninelere, dünyada inanmazlardı. Tabiî, harp zamanından kalma alışkanlıklarıyla lastikleri, kesekâğıtlarını, naylon torbaları saklayacaklarına da inanmazlardı.

Yaşlılıklarında insana hazin gelen bir halleri vardı. Küçük birer çantaya veya bohçaya sığdırmışlardı hayatlarını. Kızlarının, oğullarının evlerinde gezerek, üç gün orada beş gün burada, ihtiyarlıyorlardı. İhtiyatlıydılar. Kefen parası diye bir kenara ayırdıkları üç beş kuruşları bulunurdu hep. Üstüne titrerlerdi o paranın. Çoğu

titrek harflerle, eski dilde yazabiliyordu. Kargacık burgacık kara imlerden hayatlar kuruyorlardı kendilerine. Hatıraları gitgide birbirinin içinde eriyor; her hatıra, yaşandığından farklı sonuçlanıyordu. Olsun.

Çarşaf ile peçeden sıyrılmışlardı çoktan. Topuzlu saçlarıyla muallimlik, hekimlik yapmışlardı bir zamanlar. Sonra, ak saçları firketelerle zapt edilip, tülbentlerle sarılmıştı. Böylelikle, ihtiyarlık yakışmıştı onlara. Hanımefendiydiler.

Oysa bir zamanlar en şık kıyafetleri giymişlerdi. Onca yokluk içinde, temiz ve düzenli birer kadın olarak belirmişlerdi tarihin vizöründe. Evvel zaman fotoğrafçılarına, beylerinin yanı başında, birer iskemle üzerinde ne pozlar vermişlerdi! Sıkıntılarını ezber ettikleri tebessümlerin ardına gizler, aile içi çatışmaları, münakaşaları komşulardan, çevreden saklamaya büyük itina gösterirlerdi. "Edep-erkân" bilir, has hanımefendiydiler.

Büyük şehirlerde yaşayanları, modayı yakından takip ederlerdi. Denize girerler, hayatı ellerinden geldiğince takip ederlerdi. Bürokrasinin kurallarından, aristokrasinin gereklerine, örf ve âdetlerden genel temayüllere, kâğıda dökülmemiş bir yığın lisanı iyi bilir, sıkı konuşurlardı. "Efendim", "Bizim bey", "Bayan", "Azizim", "Muhterem", "İki gözüm", "Üzerinize afiyet", "Ömrünüze bereket", "Ayıptır söylemesi", o devrin muhabbetlerinde en sık kullanılan sözcüklerdi. O hanımlar, bir araya gelip iskambil oynarlardı arada bir. Basra, konken, elli bir, sevdikleri oyunlardı.

Çoğunun, hazin hikâyeleri vardı. Şarkılara dökerlerdi içlerini. Bazen bir bahaneyle bir araya gelip fasıl yaparlardı. Alaturkaydı hayatları, bize dairdi.

Safiye Hanım, gönül şarkılarını yapmamıştı daha. Suları menekşelendirmekteydi. Hamiyet Hanım, Beyrut'taki bir mezarın ağıdını söylemekteydi genizden, derinden. Müzeyyen Hanım ise

Anadolu'ya giden bir kara trende, pantolonunun paçalarını sıvamış, ayaklarını baş kemanînin omuzlarına dayamıştı. Bir yandan şen kahkahalar atarken, beri yandan, tren camlarından akıp geçen hayatı seyretmekteydi. Devran dönüyordu.

Vaktiyle, küçükken, televizyonda Türk Sanat Müziği programını izlerken, korodaki yaşlı, şişman, sevimli bir nine dikkatimi çekmişti. Annem ile babam birbirlerine bakıp gülümsemişlerdi. Sonra bana bir hikâye anlattılar:

Güneydoğu'nun pavyonlarıyla ünlü bir şehrinde sinema işletmecisi bir beyefendi yaşarmış. O zamanlar "saz" dedikleri pavyonlar, ünlü sanatkârların şarkılarını okuduğu nezih yerlermiş. Günün birinde şehrin ünlü sazlarından birine yeni bir şarkıcı gelmiş. Güzel sesli, genç irisi bir kadınmış bu. Sinemacı, bir gece arkadaşlarıyla o saza gitmiş. Kızı dinler dinlemez tutulmuş ona. Kızın da gönlüne aşk ateşi düşmüş. Aslan sütü ruhlarına iyi gelmiş; birlikte olmuşlar. Adam evli olmasına rağmen bu kadına ayrı bir özen göstermiş, korumuş onu. Kadın o şehirde kalıp adamın kendisine açtığı evde yaşamaya başlamış. Derken, günün birinde aşkları eskimeye başlamış. Kadına da iki yakasında imparatorluklar kurulup yıkılmış büyük bir şehirden iş teklifi gelmiş. Kadın, adamla konuştuktan sonra, kabul etmiş teklifi. Tası tarağı toplayıp ayrılmış Güneydoğu şehrinden. Fıstık ağaçlarının turuncuya büründüğü efsunlu bir akşamüstüymüş. Tren ardında turuncu buharlar bırakarak terk etmiş istasyon mahallesini.

Aradan yıllar geçmiş. Kadın, Bizans'ta nam salmış sesinin güzelliğiyle. Adam, sinemasında birçok sinema âşığı yetiştirmiş. Yaşlanmışlar elbette. Zaman, şişede durduğu gibi durmuyormuş. Derken, adama ağır bir hastalık musallat olmuş. Oğulları sinemacıyı hastaneye yatırmışlar. Kadının yolu bir turne için o şehre düşmüş. Kadın, adamın ölüm döşeğinde olduğunu öğrenince, hastaneye

koşmuş. Hastane odasındaki adama, kadının geldiğini, onu görmek istediğini haber vermişler. Adam gülümseyerek bakmış haberi getirene. "Hiç gereği yok!" demiş, "Bunca zaman sonra birbirimizi görmeyelim. O beni eski halimle hatırlasın, ben de onun eski halini hatırlayayım. Güzel kalalım birbirimizde." Kadına, adamın dediklerini iletmişler. O da ağlayarak ayrılmış hastaneden. Sonra da... bir daha görmemişler birbirlerini.

Belki bu hikâye çok farklıydı da, ben böyle yazmıştım kafamda, böyle olmasını istemiştim; bilemem.

İşte, televizyonda gördüğüm nine, anlattığım/yeniden kurguladığım hikâyeyi yaşayan kadınmış. Bizimkiler, onu görünce, "Rahmetli, nasıl da akıllı bir adammış" deyip durmuşlardı.

O hanendeler, o kadınlar vaktiyle yaşadılar. Rast teganni ederken, nihaventte tegafül buyurdular. Birçoğu Osmanlı'nın son yıllarına, Cumhuriyet'in kuruluşuna tanıklık etti. Değişimleri, dönüşümleri bir biçimde hayatlarına yedirdiler. Tevekkülle, sabırla, sadelikle adeta geçiştirdiler koca ömürlerini. Bir zamanlar kızdılar, sonra kadın, en sonunda da nine oldular. Sanki hiçbir geçmişleri olmamış gibi davrandık hepsine. Halbuki hepimizden daha çok yaşamışlardı ve tecrübeliydiler. Aynı şeyi defalarca söylüyorlar, dediklerinin yerine getirilmesini bekliyorlardı. Hiç kimse aldırmıyordu onlara. Hattâ, söylediklerine gülüyordu torunları. Kırgın sesleriyle söyledikleri gibi, "Kurt kocayınca köpeklerin maskarası oluyor"du.

Bohçaları boşalmıştı çoktan; el emeği-göz nuru nakışları çerçevelenip küçük burjuva evlerinin duvarlarını süslemeye başlamıştı. Çocukları, hayal kırıklıklarını besliyordu.

Son dönemlerinde masum birer bakış yerleşmişti hepsinin gözlerine. Bu bakış, kiracıları değil, ev sahipleriydi artık o gözlerin. Çevresini beyaz halelerin sardığı gözler, kapanmaya hazırdı

ama, sahipleri farkında bile değildi. Neredeydiler? Orası neresiydi? Çevredeki bu insanlar kimdi? Bilemiyorlardı artık.

Hepimizi şaşırttılar. Son nefeslerini vermeden önce, bir biçimde bir berraklık geldi zihinlerine. Birçoğu öleceğini söyleyip gelecek olana hazırladı kızlarını, oğullarını, torunlarını. Bazıları geleni görüp "Buradalar!" deyiverdi. İyi kalpliydiler. Yaşlılıklarında tek başlarına kalıp sidik kokanları bile, bir zamanlar lavanta ve limon kokardı. Nineler diye adlandırdığımız kadın kabilesinin çoğu, ülkede yaşlılar yurdu devrine ve modasına geçişi görmedi. İyi ki de.

Anadolu'da söylendiği gibi, "Nur içinde yatsınlar."

Bütün yükü onlar taşımıştı. Hepsine çok haksızlık ettik. Bağışlasınlar.

Teyzeler

Küçükken zorla pipimize bakan, pipiyi Magritte'in ve Foucault'nun "pipo"su gibi hayatın her evresinde aklımıza olur-olmaz getirtiveren onlardı. Biz erkeklerin arasından, ileri yaşlarda da bu pipi gösterme sendromundan mustarip bir yığın adam yetişmesine neden olan, gene onlardı.

Ama kızanuyorum orta sınıftan teyzelere. Örümcek seven teyzelerim benim. Çeşitli organlarını örümcek ağlarıyla korumaya alan teyzelerim. Tutumlu, savungan, direngen teyzelerim. Evde biri ağır bir hastalık geçirdiğinde, zeytinyağlı sarmalarla, sigara börekleriyle, kakaolu kekleriyle, ayaklarını sürüye sürüye ziyarete gelen onlardı. Gerçi getirdiklerini önce kendileri oturup afiyetle yer, dünya-âlemin dedikodusunu yapar, ardından da "Geç kaldım, bizimki gelir birazdan" diye zor bela kalkıp evlerine giderlerdi.

Harbi teyzeler de vardı her birimizin hayatında. Cinsiyetimize göre biz çocukları "orospu" veya "pezevenk" diye seven teyzeler. Hele bir teyze vardı ki, istisnasız bütün erkek cinsine "amcık çivisi" diye hitap eder, böylece de, istisnasız bütün kadınlara isterik kahkahalar attırırdı. - Rahmet istedi. Şimdi bir yerlerden bakıp, "Beni anlatmanın sırası mı ulan pezevenk?" diyordur. Desin. Sırasıdır.

Büyük kentlerdeki ve taşranın küçük şehirlerindeki teyzeler birbirlerinden oldukça farklıdır. Çok demiyorum, dikkat çekerim.

Kelimenin tam anlamıyla, "oldukça" diyorum.

Küçük şehirlerde, kasabalardaki teyzeler, daha fazla kozalarının içinde yaşarlar. Tırtıldan kelebeğe dönüşmelerine el vermez kozaları. Tırtıldan, gittikçe şişmanlayan kocaman ipekböceklerine dönüşürler. Sonra hareketleri yavaşlar; devirlerini tamamlayıp hayata veda ederler. Bu teyzelerin günlük yaşamlarının büyük bir kısmı yemek hazırlamakla geçer. Kocalarına, çocuklarına, kayınvalidelerine, annelerine. Ev hanımıysalar, öğleden sonraları genelde kabul günlerinde geçer. Akşamları eve dönüp yemek hazırlarlar. Yemek hazırlarken telefonda arkadaşlarıyla konuşup o gün gittikleri kabul gününde öğrendikleri tarifleri, duydukları dedikoduları paylaşırlar onlarla. Ama bazıları da telefon faturasını önceden bir iyi hesap edip bütün iştahını pervazda takılacağı komşu muhabbetlerine saklar. Bir domates, bir kasabın Ayşe'de gözü var, bir domates, bir Mehpare'nin nekesliğini âlem biliyor, bir domates, bir aşağıdaki üniversiteli kız dün gece başka bir oğlanla geldi eve... usulü geçerlidir. Akşam pembe dizilerden sonra, gene televizyon seyredip yatak odalarına geçerler. Orada neler olur bilinmez. Kutsaldır yatak odaları.

Bu teyzelerin yaşları ilerledikçe güne dair kaygıları da azalır. Hayattan bıkmış gibidirler. Şikâyet üstüne şikâyet toplayan bulutlar biriktirirler içlerinde. Sağanak başladı başlayacaktır. Çünkü içlerinde yılların yorgunluğunu, beyhude akıp giden bir ömrün pişmanlığını taşırlar. Küçük hayatları sevmiş ve seçmişlerdir. Artık şikâyet etmek için çok geç kalınmıştır. Ama gene de arada bir iç geçirilir. "Ah vaktiyle babası, kendisini isteyen o bakkala verseydi, belki de şimdi hayatları bambaşka olurdu. Aman neler diyorum ben kendime? Allah benimkini başımdan eksik etmesin. Ya o da olmasaydı? Ne yapardım bir başıma? Dul kadının hali nice olur bu dünyada?"

Evet, genç yaşta dul kalmak bir kâbustur. Bildik nedenlerden ötürü. Ancak, yaş ilerledikçe, hele de yetmişlerinde bu teyzeler dul kalmayı arzu edebilirler. Artık, toplum içinde "hanım anne" kabul edilmişlerdir ve ağızlarını yaya yaya, diğer dulların dedikodusunu yapma hakkına sahip olduklarını düşünürler. İstedikleri yere gidebilirler, istediklerini yapabilirler. Ama açlıktan kıvranan bir tenya gibi içlerine yerleşen çekingenlikten kendilerini kolay sıyıramazlar. Dolayısıyla içine sığındıkları kozanın bir kenarını hafiften yayvanlaştırarak, özgürlük sınırlarını genişletmeye çabalarlar. Zordur işleri.

Dimağları bir tuhaftır bu teyzelerin. Bir diğerinin kendilerine yaptığı bir yanlışı asla unutmama özelliğine sahiptirler. Hattâ birçoğu bunadığında bile, vaktiyle kendilerine "yanlış yapmış" bir başka kadını çok net hatırlar. Şaşırtırlar içten içe büyütüp olgunlaştırdıkları, bir türlü bırakmaya yanaşmadıkları kinleriyle.

Her birinin diğerleri tarafından sınanan, onaylanan genel becerileri vardır. Biri yaş pasta konusunda çok maharetlidir, bir diğeri mantı yapmakta, üçüncüsü kanaviçe işlemekte. Bu böyle sürüp gider. Yaşlandıklarında, kadirşinas bir tarafları da vardır. Vaktiyle arkadaşlarının sahip oldukları becerileri sayıp döker, böylece birbirlerini taltif ederler.

Bir de çocukluklarından beri bir arada yetişmiş olanlar vardır. Onların hatıraları saymakla, anlatmakla bitip tükenecek gibi değildir. Ne fındıklar, ne okullar kırılmıştır, ne sinemalara, ne pikniklere gidilmiştir, fırınlar-mercimekler, daha neler neler. Bu paylaşılmışlıklar bir ömür boyu oyalayabilir onları. Günalu boyunlarına, bazıları, ahretliklerini kaybettiklerinde kocalarını kaybettikleri zamankinden daha çok üzülürler. Hayat onlara zalim davranmıştır.

Büyük kentlerde yaşayan teyzeler ise, taşradakilere kıyasla biraz daha geniş bir özgürlük alanında hareket edebilme maharet-

ne sahiptirler. Mesela taşradaki teyzeyi bir başına Avrupa turuna gönderip mutlu olmasını ummak safiyane bir beklenti olur. Halbuki, kentteki teyze güle oynaya, içinde gençlik döneminin heyecan kırıntılarıyla gider Avrupa turuna, hem de bir başına. Sudan çıkmış balık olma durumunu yaşamaz. Turda yeni arkadaşlıklar kurar, yol arkadaşları hakkında ipuçları toplar. Dönüşte, arkadaşlarına anlatacağı binlerce anısı vardır. O özgüvenli, önyargılı, hakkını arayan bir kadındır.

Hak arama konusunda taşradaki ve kentteki teyzeler arasında hiçbir fark yoktur. Resmî kurumlardan birinde sıra beklerken önlerine geçen olursa yaygarayı basarlar. Ya da bir yolculuk esnasında otobüste bir yığın boş koltuk olsa bile, numaralı koltuklarında oturmakta ısrar ederler. Çünkü kendilerine o numara verilmiştir. Kaderlerine düşen odur. Razı olurlar. Arada, bu dediklerimin tersini yapacak kadar yırtık teyzelere de rastlanır tabiî. Ama kararlı, gururlu, âdetlere ve temayüllere uygun, orta sınıf teyzeler, yırtık kadınlara hadlerini bildirirler. Yırtık olan da ezilmez büzülmez ama, yerleşik düzenin düzenleyicilerini karşısında görünce susup kenara çekilir.

Evet, yerleşik düzeni emzirip beleyen, büyütüp asker eyleyen bu teyzelerdir işte. Sağduyu, onların kavminde kutsal kitap gibidir. Elbette bu, ideal anlamdaki sağduyu değildir. Sadece yerleşik düzeni daha da kuntlaştıracak, insanı canından bezdirecek, fazlasıyla göreli kurallar bütününden oluşan bir hilkat garibesidir.

Teyzeler kentli olsun taşralı olsun kendilerine kurulan sınırların ötesine geçmeye yanaşmazlar. Hoş, karşı çıkanları da vardır içlerinde. Her türlü sınırın ötesine geçenleri. Örneğin, pespembe rujlar sürüp paçaları beyaz dantelli kotlar, civciv sarısı kolsuz bluzlar giyip gezenleri de vardır. Onlar dışarıda kalmayı, "çirkin ördek yavrusu" muamelesi görmeyi umursamazlar. İyi ki de vardırlar.

Evlenme, boynuzlarına, gayrimeşru ilişki, çocuk aldırma, evde kalma, aşerme, loğusa şerbeti, pek uymasa da menopoz gibi konular bütün teyzelerin hayatlarını renklendirip onlara yaşama sevinci aşılar. Biz fânilere gaseyan verecek kadar ilgilidirler bu mevzularla. İnternet adıyla yaygınlık kazanan enformasyon ağı, daha bu keşfin -evet, icat değil keşiftir bu!- adının bilinmediği dönemlerde, ülkemizde teyzelerimiz tarafından iki ters bir düz örülmüş ve mahalle sınırlarını aşarak şehir boyutunda varlığını sürdürmüştür.

Hayatlarımız, ilk gençlik dönemlerimize kadar bu teyzelerin dillerine emanet edilmiştir. Bize o kadar şefkatli, o kadar içten davranırlar ki, bütün hayatınızı cendereye sokarlar. Oradan çıkabilenler kurtulur. Geri kalanlar beyninin son kıvrımına kadar sıkılır. Posa kalır geride. Böylelikle, teyzeleriyle aynı sağduyu anlayışına sahip nesiller yetişir. İyi veya kötü, bu ülkeyi bu teyzeler yönlendirdi, kaderimizi tayin etti. Kader, onlara teyze olmayı reva görmüştü. Onlar da bize teyzelerin kaderini ördüler iki ters bir düz. İntikamlarını aldılar; sevdikleri kadar öldürdüler.

Farkındaysanız birer birer yitiyorlar çevremizden. Onlarla ilgili anılarımız kalıyor geriye sadece. Mesela, bahçeli evinin mutfağında bize çay dolduran şişman teyzenin bacakları. Yere oturup sessiz sedasız teyzenin eteğinin altına bakmıştım. Şişmandı ve gamzelerle süslenmiş bacakları vardı. Kalın ayak bileklerinin onlardan çok daha kalın, şişman baldırları nasıl taşıdığını hakikaten merak etmiştim. Gamzelerine şaşkın şaşkın bakarken yakalamıştı beni. "Sen benim bacaklarıma mı bakıyorsun?" deyip şuh bir kahkaha patlatmıştı. Salona döndüğümüzde, gülmekten kırılarak bizimkilere anlatmıştı gördüklerini. Utançtan yerin dibine geçmiştim. Ama hayatımda kadınlarla ilgili en önemli dersi almıştım. Bakarken hissettirmeyeceksin, yakalanmayacaksın! O teyze yok şimdi. Sakin bir vedayla kapatmış gözlerini. Haberini aldım, üzüldüm.

Kaosu kozmostan ziyade seven teyzeler, dedikoduya tapan, kocalarının hayaletiyle yatan teyzeler. Onlar gidiyorlar. Bize çok kötü bir miras bırakarak.

Uzun lafın kısası, teyzeler homojen bir topluluk değildir ve hiçbir teyze bir arabanın arka koltuğunda seks yapma zevkini tatmamıştır. Ve ben onları seviyorum.

Ablalar

Video furyasında tezgâh altında gizlenen kasetleri kiralayıp porno film izlerken, iki kadının birlikte olduğu sahneler -farkındaysanız gayet nazik bir dil kullanıyorum bu çetrefilli konuda- hep hoş gelmiştir bana. O zamanlar, bu konuda fikir teatisinde bulunduğum diğer ergen arkadaşlar da benimle aynı fikirdeydi. Hoştu o sahneler. Tabiî o zamanlar böyle değerlendirilmiyordu "hoşluk" kavramı. Her uzuv adlı adınca söyleniyor, "kütür kütür", "yumuşacık", "çatır çatır", "cillop gibi" sözcükleri dillere pensenk oluyor, gözler büyüyor, nabızlar hızlanıyordu.

Onlar, bizden büyüktü. Sokaktaki ablalarımızdı. Hem zaten daha edepli ve edebî bir dönemde Fahriye Abla'sı yok muydu önceki bir neslin? Zaten, erotik, zamanla nevrotik ablalarımız, müstakbel teyzelerimiz değil miydi?

Her şeyin biteceğini biliyordu ablalar. Gençlik başlarında dumandı; ama geçecek, uçacak, kısacık bir zaman dilimiydi. Bu yüzdendi telaşları. Hayatı başarmak için acele ediyorlardı; başarılamayacağını bile hissede! Yapacakları bir şeyler olmalıydı. Hayat sıkıcıydı. Taşra veya büyük kent fark etmiyor. Sı-kı-cııı!!! Ne yapmak gerekiyordu? Okul sıkıcıydı. Dersler saçma. Kırkayaklardan onlara neydi? Maveraünnehir çamur aksa ne -Nasıl yani? Maveraünnehir, nehir mi?-, Urfa Mardin'e baksa ne? Hem Mr Brown ile

Mrs Brown'ın yatak odası vaziyetleri nasıldı? Mr Brown her gece istiyordu da Mrs Brown'ın başı mı ağrıyordu acaba? Yoksa bunlar deniz kenarına, alışveriş merkezine ya da misafirliğe gitmekten başka bir şey yapmıyorlar mıydı? O alışveriş merkezleri nasıl yerlerdi ki? Şu okulun penceresinden görülen uzak kıraç tepelerin ardında nasıl hayatlar vardı acaba? Boğuluyorlardı kızlar, boğum boğum.

Okulu bitirenlerin durumu daha vahimdi. Taşradan kalkıp da, büyük kentlerden birindeki üniversiteye gitme sıkıntısına katlanmak istemiyorlardı. Ne o? Kalacak yer ayarlanacak, bir yığın ders, yeni yeni, hırlı-hırsız insanlar. Durduk yerde sıcak basıyordu. Yazlar geçmiyordu, kışlar ise hiç. Bir ömür nasıl geçecekti? Anneleri gibi mi olacaklardı günün birinde? Fark etmeden, zamanın izlerini göz ardı ederek, küçük kızlar mı uyutacaklardı içlerinde? O kızlar zamansız saklambaç, kovalamaca oynamak istediklerinde ne olacaktı? Bir lokantanın plastik iskemlesinden kalkıp, ayakkabılarını çıkarıp oyuna katılabilecekler miydi? Yoksa altı ezmeli domates kebaplarını yiyip oturacaklar mıydı yerlerinde?

Ablalar, taşra evlerinde, yaz sıcağının bunaltıcı oturma odalarında, yatak odalarında düşler kurdular. Düşler sayesinde zenginleştiler, uzak ülkelere gittiler, ebeveynlerini öldürdüler. Aslında asla yakıştıramazlardı ailelerine ölümü. Yalnız kalırlardı, sudan çıkmış balığa dönerlerdi. Hattâ, bir balık kadar çırpınmadan, kolayca teslim oluverirlerdi kararın boğuculuğuna.

Fuel-oil almanın bile sorun olduğu, çoğu kişinin kışı battaniye altında geçirdiği, elektriğin "arıza var" bahanesiyle saatlerce kesildiği, kısıntı üstüne kısıntı gelen, sözüm ona milletini seven insanların milletini sevmediğini düşündükleri kişileri dövdükleri dönemlerdi. "Televizyon günleri"ydi.

Yetmişlerde fotoromanlarla yaşadı ablalar. Fabiolar, Roberto-

lar, Fabriziolar hayatlar kurdular onlara. Ah ne hain aşklar, ne acı ayrılıklar yaşadılar. Ninelerinin Güzide Sabriler'le, annelerinin Kerime Nadirler'le yaşadıklarını, onlar, bambaşka bir kültürle kaynaşarak yaşadılar. Onca "İtalyan", onca âşık abla sıkılmadan nasıl yaşayabilirdi bu kan göverten topraklarda?

Hiç mi kıymetleri bilinmedi? Onca "İtalyan" oldukları için mi onca kederliydiler, uyumsuzdular? Önceki dönemler nasıl da cendereye kıstırmıştı hayatlarını! Gitseler gidemiyor, kalsalar nefes alamıyorlardı.

Tepsilere işlenmiş mavili-morlu, denize bakan bahçelerle süslü, sütunlu bir İtalya hayali vardı. İspanyol paça pantolonlarını bacaklarına geçirmiş, ince, zayıf, uzun saçlı ve favorili genç adamlar ile tiril tiril bluzlar, Uzakdoğu motifli yelekler giymiş, boncuklu kolyeler takmış ince-hüzün kadınların devriydi. Ablalar siyah beyaz fotoğraflarla süslü rüyalar görüyorlardı. Siyah beyaz diziler seyrediyor, Doğu Bloku'ndan getirilmiş mono kasetçalarlarda "Bak, bir varmış bir yokmuş" şarkıları dinliyorlardı. Ağdalarla, kısırlarla, gazozlarla, kimileyin likörlerle zor da olsa geçiyordu zaman.

Dışarıda değişen çok şey vardı. Duvarlar yazılarla doluydu. "Emek" diyordu birileri, "sermaye" diyordu. Tabanca sesleri işitiliyordu. Çatırdayan kemikler, voltajda düşmeler, kan kusmalar. Geçip gidiyordu her şey, herkes. Kurtarılmış bölgelerin çok uzağında, şehir merkezlerinde bile tedirgin geçiyordu hayatlar. Mitingler, yürüyüşler. Memur spikerler, siyah beyaz ekranlarda, her türlü duygudan uzak sesleriyle ölülerin adlarını okuyorlardı. Ablalar ise babalarına özenle pişirdikleri bol köpüklü kahveleri, İtalyan panoraması boyalı tepsilerin üstüne kibarca yerleştiriyorlardı. Bayrak görüntüsünü izleyip, İstiklal Marşı'nı dinleyip derin uykulara varıyorlardı.

Ablaların anlayamadığı bir şeyler oluyordu bu topraklarda.

İtalya'da yoktu böyle şeyler. Orada hazin aşklar, hain sarışınlar, kadere teslim olmayan esmerler ve esmerlere tapan erkekler yaşardı.

Ablalar, bir sonbahar sabahı bulutla uyandılar. Radyoda, televizyonda aynı anons işitiliyordu. Anlamadıkları bir şey daha olmuştu. Kurtuldukları, kurtarıldıkları söyleniyordu. Artık yeni bir devir başlıyordu. Komşu apartmanlarda oturan bekâr çocuklar -hani babalarının öfkeyle bakıp kendi kendilerine bir şeyler mırıldanmalarına neden olan oğlanlar- bir yerlere götürüldüler. Metruk şehirlere dönüştü coğrafyaları. Pakistan dost ve kardeş ülkeydi. Avurtları içine göçmüş kara-kuru bir Pakistanlı ile konuşmadan duramayan ve her konuda fikir sahibi bir Türk arkadaş olmuşlardı. Ülkedeki bütün kötülük, bütün huzursuzluk dış mihrakların eseriydi.

Limon ya da lavanta kokan evler, Charlie kokmaya başladığında ablalar da bizi terk etmeye başladı. Pembe diziler, fotoromanların yerini almaya başladığında, ablalarımız, gri bir gökyüzünün altındaki topraklarında çocuk büyütüyorlardı. Bileklerinde altın bilezikler, yüzlerinde buruk tebessümler vardı. Leydi Diana, Prens Charles'la dünya evine giriyordu renkli ekranlarda. Ablalar merak ve hüzünle seyrediyorlardı. O da bir kadındı işte. Kayınvalidesi kraliçe olan bir kadın. Kendilerinin çektiği sıkıntıları çekmeyecekti. Buruk kokulu akşam çaylarından birer yudum alıp kaçak sigaralarından birer nefes çekip gülümsediler. İçlerinden biri kurtulmuştu işte! Lakin nereye kadar sürerdi bu kurtuluş?

Ablalar, vaktiyle romantizme âşık olmuşlardı. Evet, o pembe panjurlu evler, yeşil bahçeler hayaldi; ama öyle dudak büktürecek, alaycı bir biçimde taklidi yapılacak hayallerden değil. Onların istedikleri, huzur içinde yaşayabilecekleri, kocalarının kendilerinden başka kimseye bakmayacağı, çocuklarını saadet içinde

yetiştirebilecekleri bir ülkeydi. Pazar günleri hep birlikte pikniğe gidilecekti. Yaz tatillerinde, yakınlardaki kıyı kasabalarına gidilecek, yaylalara çıkılacaktı. Çoluk çocukla neşe içinde yaşanıp sürecekti bu hayat denen garip bilmece. Çocuklar büyüyüp evlenecek, kendi düzenlerini kuracaklardı. Yeni nesiller yetiştireceklerdi bu güzelim topraklarda.

Olmadı. Yel esen bahçelerde çamaşır asan ablalar da, odalarda macera arayanları da, acıya öğrencilik edenleri de kaybettiler. Baştan kaybetmeye yazgılıydılar. Biliyorlardı. En üzücü olanı da bunu bile bile yaşamak zorunda kalmalarıydı.

Umutlarını içlerindeki küçük kızlara emanet eden, ayna karşısında muhakkak kendisine söyleyeceği bir çift sözü olan ablalar. İyi veya kötü hak etmedikleri bir yaşantıyı sürüklemek zorunda kalan, seks'en'lerdeki vatkalarını omuzlarından çıkardıktan sonra süklüm püklüm yollarına devam eden ablalarımız.

Hoşlandıkları çocukları çay bahçelerinde bekleyen onlardı. En yakın kız arkadaşıyla bozuşup bir daha öldüm Allah konuşmamaya yemin eden, sonra aniden, sil baştan her derdini o arkadaşına anlatmaya kalkışanlar gene onlardı. Kız kıza çaylara giden, orada yeni müzikleri duyup yeni dansları öğrenmeye çalışan, çiftetelli çaldığında ise her türlü çekingenliği bir tarafa bırakıp gerdan kıran, göbek titreten, kalça çırpan gene onlar. Kahve fallarına bel bağlayan, sebepsiz hüzünlerle ağaca, yaprağa bakıp ağlayan onlardı. Belki de sırf bu yüzden, kaybetmeyi bu kadar kolay kabullenip boyun eğmeyi bu kadar sıradan sahiplendiler. İçlerini şiir dedikleri manzumelere döktü çoğu. "Aşk", "ayrılık", "deniz", "sahil", "kumsal", "yakamoz", "mehtap", "kahır", "kader", "ecel" ve "acı" manzumelerinde rağbet gören sözcüklerdi. Fazlaca kederlendiler mi, çıkıp balkona, babalarından gizli bir sigara tüttürüverirlerdi. Mavi duman geceye salındığında, dertleri de savrulup giderdi şeh-

rin üstüne. "Offf!" çekip eski dünyalarına, dikdörtgen salonlarına dönerlerdi gerisingeri.

Şimdilerde, yolda aceleyle giderken önünüzde, dünyada hiçbir kaygı taşımıyormuş gibi yürüyen bir kadın gördüğünüzde de, penceresinden öfkeyle çocuğuna bağırıp kulaklarınıza işkence eden bir kadını duyduğunuzda da; öfkeyle bir küfür savurmadan önce düşünün. Onlar bizim ablalarımızdı. Mendirekte dinlenen martı, buğuda dillenen camdılar. Yüreğiyle dünü arayan, güzelim birer ablaydılar. Eski günlerin hatırına, kızmadan sollayın onları, önlerine geçin ya da duyduklarınıza aldırış etmeden devam edin yolunuza. Onlar alışıklardır, bağışlarlar.

Yengeler

Onlar, bir kadından çok daha fazladırlar. Yani tek vücuda sığdırılmış birçok kadın, tek cana sığdırılmış bir yığın ruh gibidirler. Kocasına sözünü geçiren, kodu mu oturtan, harbi, sözünü sakınmayan müthiş yaratıklardır. Şoföründen bakkalına, manavından kebapçısına bütün mahalleli saygı duyar yengelere. Kılıbıklıkla ilgili bir espri yapıldığında, söz döner dolaşır, onlara gelir. "Ne o? Yengeye anlatırım diye mi korkuyorsun? Yenge mahveder Allah'ıma!"

Her "abi"nin eşi bir "yenge"ydi. Dolayısıyla fuzulî akrabalık ilişkilerinden geçilmezdi mahallelerde.

Meçli mizanpilili saçlarıyla, emprime kıyafetlerle misafirliğe giden yengeler, gerçekten de aslan gibi kocalarını sustaˌ duran köpeklere çevirmişlerdi. Dışarıda aslan sütü içip höt zöt eden adamlar, evlerine döndüklerinde masum saksağanlar gibi başlarını sokacak bir yer ararlardı. Yengeler o kadar konuşur, o kadar çok konuşurlardı ki, kocalarının başlarını gerçekten ağrıtırlardı. Doğa belgesellerini seyredip ağaçkakanların beyinlerinin kafataslarına yapışık olduğunu, bu yüzden de asla baş ağrısı çekmediğini öğrenen kocalar, kendilerini ağaçkakan olarak yaratmadığı için teessüf ederlerdi Tanrı'ya.

Şehir sokaklarında az serseri dayak yememiştir yengelerden. Kocaman kalçalara, birbirinin önüne atılan minik adımlara gözü

takılıp da içi kaynayıveren, saf saf laf atmaya kalkan nice genç, çantayı kafasına yiyip günün birinde torunlarına anlatacağı, unutulmaz bir gençlik anısına sahip olmuştur. "Biz var ya biz, neler gördük o'lum!"

Yengeler, hayatın genelde kendilerine zalim davrandığına inanmışlardır bir kere. Ne dense, ne edilse vazgeçmezler bu düşüncelerinden. Öncelikle, anneleri acımasız davranmıştır onlara. O kadar baskın bir "yenge"dir ki o anne, kocasına da, kızına da hayatı zindan etmiştir. Kız anasından göre göre, canavar kesilmeye karar vermiş ve anasının vaktiyle geçtiği dikenli yollardan yürümeye başlamıştır. Önce, kardeşlerine hayatı dar etmeye başlar. İşin püf noktası şudur: elinle vazgeçiremediğini dilinle bezdir! Öyle bir becerir ki bunu, kardeşlerinin iflahını keser.

Yengeler genellikle, "El âleme minnet edeceğime, keser götümü kebap ederim" tarzı kadınlardır. Yani şöyle: her fâni, kendisine yengenin verdiği her işi eksik yapmaktadır. Dolayısıyla işlerini bir başına halletmek zorundadır yenge. Kendi işini kendisi yaptığı zaman hiçbir eksiklik, fazlalık olmaz o işte. Her şey kıvamındadır. Ele güne karşı utanılacak bir tarafı da yoktur bunun. Odun kırdırmaktan, eve lavabo tamircisi çağırmaya kadar her yük yengenin omuzlarındadır. Tabiî, iş esnasında da, yapıldıktan sonra da ailelerinin başının etini yerler. "Neden bütün dünya bana karşı? Neden? Ben bunu hak edecek ne yaptım?" Susmaları ve susma süreleri için belirli bir standart yoktur ve seslerinin nereden kapatıldığı bilinememektedir.

Yengelerin adalet anlayışları müthiş gelişmiştir. Her durumda adil olmaktan yanadırlar. Tanrı onlara öyle davranmamıştır ama, onlar adil olmakta kararlıdırlar. Lakin tuhaf bir biçimde, yemek söz konusu olduğunda, bu anlayışlarını, lastiği fırlamış eski düdüklüleriyle birlikte rafa kaldırırlar. Birbirinden leziz yemekleri

pişirirken, en güzel taraflarını kendileri tadarlar, sonra da dayanamayıp tamamını götürürler. Örneğin tavuk pişirirken, bir budunu veya göğsünü yiyen yengelere sıklıkla rastlamak mümkündür. Sonra da, "su içsem yarıyor" durumları ortaya çıkar.

Dış görünüş olarak genelde balık etinde kadınlardır. Aralarında "çam yarması" tabir ettiğimiz kişilere ve piknik tüplere de, tiplere de rastlanır.

Yengeler, toplumsal yaramız ve yapımız olan fedakârlık konusunda da uzmandırlar. Onlara göre, hayatları fedakârlıklar üzerine kurulmuştur. Devranı döndüren, iklimi bildiren, acıyı dindiren onlardır. Fedakârlık şikâyeti, şikâyet şirretliği, şirretlik de kavgayı getirir. Gözünü budaktan sakınmayan yengelerimiz!

Elbette bir zamanlar hayalleri, düşleri vardı onların. Ancak, hayatın sarp kayalıklarına tırmanmaya başladıklarında, bütün hayallerini, düşlerini teker teker uçurumun dibine düşürdüler. Tırmandıkları yol da yeni hayaller kurmaya elverişli değildi. Arada aşağıya bakıp, başları dönerek devam ettiler tırmanışlarına. Oysa düz yollar da insanlar için. Onlar tırmanışı seçmişlerdi. Şöhret anlamında bir tırmanışı değil, elbette!

Mamafih, onların her biri kendi çapında birer yıldızdır. Çevrelerinde, kabul günlerinde, gece gezmelerinde diğer fâniler arasında bir yıldız gibi parlarlar adeta. Hele de, geçenlerde haksızlığa uğramış birine yardım ettiklerini ya da kendilerini kandırmaya çalışan bir seyyar satıcıya ağzının payını verdiklerini anlattıkları anlarda. Amma ve lakin, bir yenge, boyu boyuna, huyu huyuna denk bir diğer yengeyle dünyada anlaşamaz. Yıldızları barışmaz. Mümkün olduğunca birbirlerinin hükümranlık alanı dışında kalmaya özen gösterirler. Ancak bir biçimde, aynı apartmanda yaşıyorlarsa, bir de karşı karşıya gelirlerse, küçük çaplı bir kıyamet kopması olasılığı da vardır. İkisi de haklarını sonuna kadar savunacak,

bin bir hileyle taraftar toplamaya çalışacaktır. Teyze dediğimiz diğer meteorlar da, bu iki gezegenin yörüngelerinde birbirlerine çarpmadan gezinmek için çaba harcayacaklardır. Bıktırır yengeler, bazen.

Hüzünlü bir tarafları da vardır yengelerin. Onları, şu ya da bu biçimde, televizyonda izledikleri sıradan, basit bir filme gözyaşı dökerken görmek mümkündür. Muhakkak, hayatlarının bir evresinde birileri onlara o filmdeki kötü insanların masum kadınlara yaşattığı bir şeyleri yaşatmıştır. Canı gönülden inanırlar da buna. Haksızlığa uğramışlardır. Rahatsız ve mutsuz yaşamak zorundadırlar.

Hafta sonları eş-dostla pikniğe gitmek onlar için hem bir hüner gösterisi, hem de bir şikâyet vesilesidir. Yorulmuşlardır, canları çıkmıştır. Ama sonuçta çevrenin takdirini kazanacak lezzette bir şeyler pişirmişlerdir. Yalnız, evden getirdikleri nadide piknik tabakları, çatallar, kaşıklar, bıçaklar vs fazlaca kirlenmiştir. "Bu kadar yüke ne gerek vardı?" "Ama olsun, Bilmem Kim Hanım'ın bakışlarını gördün mü? Bundan sonra daha büyük bir nazar boncuğu taşıyayım bari!"

Evet, nazara inanırlar. Kem gözlere şiş! Nazar saçan çifter çifter göz vardır çevrelerinde. Hele de açık renk gözler. Bir de bu nazar saçan gözler yakın çevrelerindeki insanlara aitse, onların hayatlarını zindan etmeleri gerekir. Ta ki, o nazar değdiren kadın ikrah edinceye, kendilerinden uzak kalıncaya kadar. Onların gidişiyle hayat, bir dengeye kavuşacaktır. Bu dengede, bütün aksiliklerin nedeni çevredeki diğer insanlar olacaktır.

Yengelerin bir diğer özelliği de hayatlarında, neredeyse her gün yeni bir sayfa açmaya karar vermeleridir. Yoğun ev işleri arasında yeni heyecanlar bulmak, yakalamak için yeni sayfalar açmak gerekmektedir. Beyaz, pembe, yeşil fark etmez. Sayfa sayfa-

dır. Karar alınır, yenilik yapmaya karar verilir, karar uygulanır, sıkıntılar yaşanır, vazgeçilir yenilikten, hayat eski akışında devam eder. Bunca renksiz bir hayat nereye kadar sürüklenebilir?

İntihar etmek, bazı yengeler için bir çözüm yolu olabilir ama, genelde didişerek yaşamak gibisi yoktur. Kavga, uğraş, münakaşa, arzu edildiği takdirde bol piyazlı edepsizlik, ömürlerine ömür, canlarına can katar. İstediğiniz kadar huzurlu olmaya davet edin onları, nafile.

Yaşlandıklarında ise bir felaket olurlar. Kimse yakınlarında bulunmak istemez. Eski günlerinin alışkanlığıyla, her hayatı bir hale-yoluna koymak isteğiyle yanıp tutuşurlar. Nasıl ki bir reklam filmi, spotu ya da ilan, eğitilebilir geri zekâlılara bir şeyler anlatmalı diye, seyirciyi/okuru "geri zekâlı" yerine koyan anlayış söz konusuysa, yengelerde de, "Hiçbir insan onlar olmadan hayatını düzene sokamaz!" gibi bir sabit fikir mevcuttur. Es kaza, çevrelerindeki birinin hayatında bir şeylerin yolunda gitmesine neden olurlarsa, o zaman da gert gert gerinirler... yengeler.

Onları sevebilirdik ya da en azından anlamaya çalışabilirdik. Ama, yazık ki vaktimiz dardı. Onlar anlatmaya yeltendikleri zaman ise biz orada değildik. Yengeler konusunda muallaktaydık, muallaktayız, muallakta kalacağız. Kalmalıyız da!

Konsomatrisler

Eski filmlerden öğrendiğimiz üzere, kader kurbanları mıydılar yoksa ihtiraslarının kurbanı mı? Salaş pavyonların altın kalpli melekleri miydiler? En güvendikleri insanların ihanetine uğramış biçare kadınlar mıydılar?

Bilemedim, bilemeyiz. Kimimize göre, erkeklik gururunu okşayan, aslan sütü içmemize hayran, loş ışıkta devran devirecek kadar güzel kadınlardı. Balık etli, altın dişli, sarkık ama biçimli memeli, hoşsohbet kadınlar. Hayatın farklı bir rengi. Kimine göre hayatın bin bir rengi.

Hepsinin kendisine ait sınırları vardı. Sınır bölgesinden içeri sokmazlardı müşterileri. Pavyonun bir zamanlar nezih, sonraları boktan müşterileri ellerinden geleni artlarına koymadılar onlara "daha çok", "daha da çok" dokunabilmek için. Onların mesleği hakkında bildiklerimiz sınırlıydı. Sadece kendilerinden hoşlanan erkeklerin masasına gider, onlarla oturup içki içerlerdi. Böylelikle pavyona daha çok para kazandırırlardı. Onun ötesinde, adamlarla onların evlerine, garsoniyerlerine ya da otellerine gitmezlerdi. Oraya gidenlere "fahişe" denirdi. Halbuki onlar sadece konsomatristtiler. Adamlarla sohbet ederler, isteyene -genellikle- yalan yanlış hayat hikâyeleri kurup anlatırlardı. O hayatlarda neler yoktu ki?.. Hain üvey babalar, geçimsiz üvey analar, alçak uzak akra-

balar, zalim piçler, ürkek kuşlar, ormanda yola bırakılan taşlar. Belki de, Anadolu'nun ücra bir köşesinde, film seven kızlardan biriydi o. Filmlerdeki kadınlarla ağlayıp gülmüştü, çağlayıp durulmuştu. O kadınlar hep filmlerde ölmüştü. Bir deniz kıyısında gözleri yaşlı kalan kadınlara üzülmüştü en çok. Sonra, düşüp yollara, vurmuştu kendisini koca şehirlere. Orada yıldız olunmuyor, yıldız doğuluyordu. Geç kalmışların kaderini yaşıyordu. Sonunda, atmosferi sigara dumanlarıyla kurulmuş, anason kokusu başına vurmuş, yeraltındaki dar-izbe mekânlara düşmüştü yolu. O gün bugündür de buradaydı işte! Masadan masaya gezip oturuyordu. Bin türlü adamın ağız kokusunu çekiyordu. Muhtemelen o cümleyi söylemiyordu. Adamlar iyi para veriyorlardı. Esas kızlarımız ise bazı filmlerde gördükleri gibi içki kadehlerini saksılara boca ediyorlardı. Ne ka içki o ka ekmek hezeyanı!

Dinleyenler arasında üzülüp inleyenler de olurdu, gülüp geçenler de. Hepsinin niyeti ortaktı bu dinleyicilerin. Arkadaşları yanlarındaki kadınları görsünler de, âlemde bir havaları olsun; ertesi gün bir yerlerde onlardan konuşulsun; "Helal koçum! Ne erkekmişsin sen!" densin; tatlarından yenilmesinler. Onlar da akşamki karıyı nasıl iyi ettiklerini anlatsınlar. "Karı bana mısın demeden yedi yuttu beni!" Sonra da şövalye yüzüklerini dolma serçe parmaklarında çevirir, kehribar tespihlerini dolmaların arasında evirip dolaştırırlardı.

Konsomatrisimizin arada bir gözleri dalar, dolar. Hatırladığı bir şeyler vardır geçmiş zamanlardan. Onun ötesinde evde onu bekleyen bir çocuğu, muhtemelen bir bebeği vardır. Belki de o çocuk çok hastadır, çorbası tastadır, ona bakan iyi kalpli bir teyze vardır. O teyze de o konsomatrise acımaktadır. Çünkü, konsomatris, kader kurbanıdır. Sevmiş, terk edilmiştir, yanlış anlaşılmıştır. Bir yığın filmde bunları öğretmediler mi bize?

Her eğrinin, bir doğrunun biçiminin bozulmasıyla elde edildiği

unutulmamalı. Demek, hayatta böyle yaşantılar var ki, o filmleri çektiler. Veya, buradan yapacağımız çıkarsama, senaristlerin, bir gece, bir pavyonda, bir konsomatrisin anlattığı mavallara fena halde inanmış kişiler olduğudur.

Hayatlarının zor geçtiğini biliyoruz. Zorluğunu da anlıyoruz. Halkla ilişkilerin her türünde bir taraf daha çok sıkıntı çeker. O taraf da, genelde halkla ilişki kurmaya çalışanlardır. Pavyonlarda sıkıntı çeken taraf ise konsomatrislerdir.

Arada bir gündüz düşüne dalarlar, bilirsiniz. Hani, o, "Her şey başka türlü olabilirdi" türünden düşler vardır ya, onlara işte. "Kasabada kalsaydım ne olacaktı? Babamın beni sattığı adamla evlenip ömür boyu mutsuz mutsuz oturacaktım. İstanbul'u görmeyecektim bile. Ama belki de başka türlü olurdu. Mutlu bir yuva, adam gibi bir koca, yaz tatillerinde beraberce İstanbul'a giderdik. Vapurla iki yaka arasında gidip gidip gelirdik. O beni severdi. Çocuklarımız... Aman neyse ne!.."

Vaktiyle, papatya suyuyla sarartılmış saçları vardı onların. Aşırıya kaçmayan dekolteleriyle, gerçek beyefendilerin bile dikkatini çekerdi kimileri. Bıkkın hallerini kuliste bırakıp çıkarlardı salon dedikleri sahneye. Her şey bir oyundan ibaretti. Türlü türlü adamların içki kokan nefesleri yüzlerine yaklaştıkça içleri bulanırdı. Ama gülmek zorundaydılar. Şuh kahkahalar beklenirdi onlardan; dünyaya metelik vermeyen tavırlar. Sıkıntı ve keder değil. Oynamak zorundaydılar. Oynadılar. Oyuna bir an ara verdiklerinde, bir müşterinin derdine gerçekten de içleri acıdığında, göz pınarlarına gelen yaşların salınmasına engel olamıyorlardı.

Oyuna çıkmadan önce, paraları yetiyorsa acılı kebap yerlerdi. Yoksa bol soğanlı lahmacuna talim. Aç karnına içmek, ertesi gün içememek anlamına geldiği için, yemeği kararında yiyorlardı. Ne fazla, ne eksik. Bir de, biraz içeceklerse, öncelikle midelerine zey-

tinyağı girmeliydi. Bir fincan zeytinyağı, rakıya dayanıklı kılardı insanı. Ya da bol yoğurt yemek gerekirdi rakının yanında. Ancak, rakının yerini viski aldığında, bu önlemler de etkisini yitirmeye başladı. Ne yoğurt, ne zeytinyağı kâr ediyordu viski sarhoşluğuna. Yeni önlemler gerekiyordu. Müşterinin görmez tarafından süngere dökmek veya saksıya boşaltmak gibi.

Bir de özentileri vardı elbette. Sevdikleri bir adamın karşısında, lüks bir lokantada, bir kadeh şarap eşliğinde yemeklerini mideye indirmek. Fonda yalnızca onlar için çalan, yakası fırfırlı beyaz gömlek giymiş bir kemancı-başımın tacı. Gençlik dönemlerinde feda ettiklerini, o şarap, o adam, o manzara, o inleyen nağmeler sayesinde geride bırakıp bir an için bile olsa müthiş bir romantizm yaşamak.

Hepsinin hayalinde, günün birinde oradan kurtulmak vardı. O dükkândan. Patron, onları rahat bıraksa, fedaîler ikide bir adamların masasına gitmeye zorlamasa, sadece şarkı söyleyerek de yaşayabilirlerdi. Şarkı denince orada biraz durmalı. Taş plaktan kalma sesleri, boğuk sesleri, cırtlak sesleri nice pavyonun duvarlarından tokat gibi çarpardı müşterilerin kulaklarına. Müşteriler içki sersemi, şadırvandan dökülen su sanırlardı o sesleri. Gene de, her kadının kendisine yakın gelen bir şarkısı vardı. Aşk, ayrılık ve hüzün şarkılarıydı bunlar. Başlarını pavyonların sütunlarına dayayarak söylerlerdi şarkılarını. Gözlerinden seller akıtarak. Kendilerini o hale düşüren adamı aniden karşılarında bulup, ona bu yeni, acınası hallerini göstermek dileğiyle. Çünkü aldatılmış her kadının düşüdür intikam. O da masum bir duygudur. Sadece o kişiyi görüp, ona, yıkılmadığını, bir enkaza dönüşmediğini göstermek. Yıkılmadığını göstererek, onun aslında kendisi için hiç de önemli olmadığını, asıl, onun kendisinin hayatında gelip geçici bir heves olduğunu belli edecektir. Bunu gören erkeğin gururu kırılacaktır

elbette. Hattâ, "Vay be ne kadınmış! Beni bu kadar kolay unutabilmiş!" deyip için için esef edecek; ancak, bunun neticesinde ona gerçekten bağlanacaktır. Kadın da dizginleri ele geçirince, muzaffer bir kumandan edasıyla aşk yerini terk edip kırılan gururunu onaracaktır. Bu intikam senaryosu, birçok kadın, hattâ erkek için hayatlarının bir döneminde, bir süre için vazgeçilmez bir sinemaskop uğraş haline gelmiştir.

Neyse, yaşayıp gidiyorlardı kendi hallerinde. Şarkıları, aşkları, arkalarında bıraktıkları kırık kalpler vardı. Bitişleri, geçişleri, eksilmeleri iyi bilirlerdi. Tarih onları bağışlıyordu ama, onlar tarihi bağışlayamıyorlardı. Haklıydılar. Kaybedenler, tarihi farklı yazarlar. Onların tarihinde kahraman yoktu. Bu yüzden de güzeldiler. Tombul, yoksun, sade ve iyi kalpliydiler. Sevmiştik onları. Sütunlu pavyonlar, oval, formika masaların çevresine hilal biçimi yerleştirilmiş deri sedirler devrinde yitirdik hepsini. Sonra başkaları geldi. Karga sesli olanları, ağzı bozuk olup da yaratıcı küfürler savuramayanları. Onlar da gidecek elbet.

Çok daha sonraları, o hayatlardan bihaber yaratıcı kadınlar ve adamlar onlar için türlü türlü şarkılar yazdılar; klipler çektiler onların anısına. Ama sahte bir şeyler vardı. Konsomatrisler, kliplerin ve şarkıların ötesine geçmişlerdi çoktan. Artık, eski filmlerin sonunda, gökyüzüne çıkıp bulutların arasında sevgilisine kavuşan mutlu birer star edasıyla, karşılarındaki kirli sarı duvarları seyretmekteler. Ve akşam olmakta.

Taksimlerle, udîlerle, kravat iğneli adilerle, nice ağabeylerle bir ömür geçirdiler.

Bir biçimde geldiler, bir biçimde gittiler. Buraya aittiler, bu topraklara. Şimdi çok başka bir yerde, pırıl pırıl geziniyorlardır. Hak ediyorlar. Yarasın onlara!

İçelim güzelleşelim be Melahat!

Deli Kadınlar

Deli dedin mi, kadını da var erkeği de. Yaman olan, kadının deliliğidir. Daha çok, şehrin sokaklarında görülürler, bilirsiniz.

"Deli saraylı" deyimine uygun olanlara ayrı bir özen gösterilmelidir. Gerçi bu yazıda, deliden kastım, harbi delidir. Deli saraylıya gelince, o, gösterişli, acayip giysiler içinde dolaşan, tuhaf takılarla orasıyı burasını süsleyen rüküş kadın kısmına tekabül eder ki, bambaşka bir konudur. Etrafımıza baktığımızda deliden çok, deli saraylı olduğunu görürüz.

"Deli Raziye" de bambaşka bir kavramdır. Hani şu, deli dolu davranan, tutarsız, şımarık kızlara denir ki, onlar da bir tuhaftır. Ama gene de, hiçbir deyim, gerçek anlamıyla "deli" sözcüğünün yerini tutamaz.

Çılgın da başkadır. Kendi sınırlarını genişletmeye çabalar; aklına eseni yapmak için kılıf hazırlar. Ne de olsa çılgındır; ondan her şey beklenir. Oysa deli öyle mi ya? Sınırları gerçekten kaldırmıştır. Şehrin sokaklarında başıboş, serseri mayın gibi gezinip durur. Fazla güneş çıktığında gölgeye oturup boş boş, ama kendince gayet anlamlı konuşur. Hakikaten, beni en çok bu şaşırtır. En "deli" dediğimiz kadınlar bile güneşte gölgeye sığınırlar. Genetik bir durum mu acaba? Yoksa, herhangi bir şeyden rahatsız olan bütün insanlar aynı öğrenmişlik veya içgüdüyle mi hareket ederler?

Deli kadınlar arasında, gezinmek veya yaşamak için, şehrin ana caddelerini tercih edenler de vardır, ara sokakları tercih edenler de. Onları deli adamlardan ayıran en önemli özellik, şikâyet konularının farklılığıdır. Ya ailelerinden, çocuklarından yana dertlidirler ya da hayatın gidişatından. Erkekler ise genelde hayat gailesinden delirmişler veya cinselliğe takıp oynatmışlardır. Konuştukları konular da bunlardır çoğunlukla.

Deli kadınlar, hayatın vazgeçilmez bir rengi olarak şehir sokaklarındaki yerlerini alırlar. Her birinin farklı bir trajedisi vardır. Sevdikleri tarafından terk edilmenin ağırlığını taşıyamayanlar, ölümlerden başını kaldıramayanlar, acılarını ruhlarına sığdıramayanlar, bir garip varoluşla doğuştan sokaklara terk edilmiş olanlar, otuz iki kısım tekmili birden bu şehir filminde oynarlar.

Taşra şehirlerinin deli kadınları o şehirde adlarıyla bilinir ve anılırlar. Kâğıt toplayanlarından, eteklerini göbeklerine kadar sıyıranlarına, canı yanmış tavuslar misali bağıra bağıra gezenlerinden, başlarına koket şapkalarını geçirip sağa sola nazik tebessümler fırlatanlarına kadar bütün deli kadınlar, o taşra kentlerinin abideleri, camileri, mezarlıkları, istasyon caddeleri, hükûmet konakları, mahallî yemekleri kadar oraya has ve aittir. Herkes onlarla dalgasını geçse bile, onları bu hale getiren acıları karşısında şapka çıkarmayı ihmal etmez gene de. Çünkü o kadınlar boşuna o hale gelmemişlerdir. Vaktiyle kendileri gibi bir adamın veya kadının yüzünden onmaz acılar çekmiş ya da doğuştan feleğin sillesini yemiş, böylece de delirmişlerdir. Bu ne yaman çelişkidir ki, onları o hale getirenler, herhangi bir ceza görmeden, bu durumdan yakalarını sıyırmışlardır. Ya ölmüş ya başka yere yerleşmiş, bir biçimde başka yaşantılara geçmişlerdir. Geçmişe fildekozlarla dokunmuş deli kadınlar ise bir bitimsiz dünü yaşarlar. Bu gün pek muallaktadır. Ne olur çevrelerinde, ne yaşanır, bilirler mi dersiniz? Birtakım

insanlar gülerek geçerler, kimi durup laf atar, iyi-kötü yanlarına gelip hallerini, hatırlarını soranlar da vardır. Başlarını öyle bir kaldırırlar ki, sanırsınız ağır çekim Greta Garbo her biri. Uzaklarda kalan bir şeylere donuk ifadeleriyle bakıp öylece kalakalırlar. Bir Kraliçe Kristina soğukluğu, karşı kıyıları seyreden yüzlerinde. Buz altında ateş. Gözleri... Gözleri, bir boşluğu anlatır sadece. Tabiî, hemen ardından sunturlu bir küfür duymanız da olasıdır. Deliliğin böyle güzel bir tarafı da vardır. Aklınıza eseni, karşınıza gelene söyleyebilirsiniz. Bütün normlardan azadesinizdir.

Renkler, biçimler aynı görünür akıllılar ile delilere ama, deliler için öz farklıdır. Deli kadınlar, bambaşka bir boyutta yaşarlar, yaşatırlar içlerinde taşıdıklarını. Yıkıntıların arasında, kadim hikâyeleri vardır, kimseciklere anlatamadıkları. Bazı bazı, gece karanlığında yıkıntılardan gelen sesler işitilir. Orada oturup kendilerinin pek iyi bildikleri, bizim ise göremediğimiz birilerine anlatırlar hikâyelerini. O dinleyen her neyse ya da her kimse, kendisine saklayacaktır anlatılanları. Çünkü, deliler bilir ki, bu dünyada güvenilecek kimse kalmamıştır. Bir kişiye anlatılan bir şey, aslında herkese anlatılnuştır.

Çevreye ve nihayetinde kendisine zarar veren deli kadınlar da vardır elbet. Ama onlar daha ziyade, romantik-gerilim tarzı kitaplarda, filmlerde, özellikle de vasat duyarlılıkların zirvesi olan pembe romanlarda bulunurlar. Genelde bunlar ya yangın çıkarıp âlemi öldürmeye çabalarlar, bu arada kendileri cayır cayır yanarlar ya da herkesin hayatını allak bullak edecek bir sırrı ortalık yerde ifşa edip olayların akışını değiştirirler. -Rebecca'yı bu değerlendirmenin dışında tutuyoruz tabiî!. Neticede kendileri de geberip giderler ama, pek çok insanın hayatında onmaz yaralar açarlar. Gündelik yaşamda ise, çok az sayıda zararlı deli kadın sokaklarda gezinmektedir. Ya da umarım, öyledir. Peki, auteur'ler ve yazarlar

neden deli kadınların bakış açısından bakmadılar dünyaya? Bu konudaki örnekler, beylik deyimle, bir elin parmaklarından az. Yoksa, göreceklerinden mi korktular? Her neyse, o kadınları olumsuz gösteren filmler, kitaplar pek çok "emniyet düşkünü" seyircinin/okurun yüreğine sıkıntı salmıştır muhakkak. Ötesi de deli saçmasıdır zaten.

Küçük kasabalardaki, köylerdeki deliler ise, genelde, bir tecavüz olayının neticesinde o hale gelmişlerdir. Oysa, bir zamanlar onlar da akıllıydılar; üstlerini başlarını yırtmaz, olur-olmaz bağırmaz, kışkırtılınca saldırmazlardı. Sıradan kadınlar gibiydiler. Günün birinde başlarına vahim bir iş geldiğinde, önce çevredeki erkeklerin diline düştüler. Çünkü, erkekler kadınlardan çok daha fazla dedikodu yaparlar. Sustular, başlarını öne eğdiler. Sonra, ortaklaşa kullanıma açık metaya dönüştürülmeye çalışıldılar. Çünkü, erkekler bazı eşyaları ellerinden geldiğince ortak kullanmaya çalışırlar. Çakmak gibi, porno dergiler gibi.

Tekrar tekrar aynı durumu yaşamak, bilincin sınırlarını yıkardı çoğu kadında. Onlar da sınırları kaldırdıklarında, çoluk çocuğun eğlencesi haline geldiler. Hattâ birçok yerde, çocuklar o kadınlardan korktuğu için, onların karşısına çıkmak, öfkelendirmek ve sonra da kaçmamaya çalışmak, bir erkeklik göstergesi olagelmiştir. Onlara çok kötü oyunlar oynadılar. Sevdikleri eşyaları kaçırıp kaybettiler; onları sevmedikleri, istemedikleri takma isimlerle çağırdılar. Elleriyle işaret ederek, onların deli olduğunu cümle âleme anlattılar. Nasıl sessiz, sakin kalabilirlerdi ki? Herkes bunca çaba harcarken akıllarına kast etmeye, onlar nasıl sakin olabilirlerdi? Olamadılar. Deliydiler, kulakları küpeliydiler, bizden biriydiler.

Sıkıntı ruhu öldürür, bilirsiniz. Sıkılıyorlardı, ama farkında değillerdi neden sıkıldıklarının. Öfkeleniyorlardı ama, neye öfkelen-

diklerini hatırlanuyorlardı tam olarak. Hayat denen bu oyunda birileri "elim sende" yapnuştı ve o ellerden bir türlü kurtulamamışlardı. Hayal, hayatın ikiz kardeşiydi onlar için. Bir biçimde yaşanıyordu ikisi de.

Kendilerine ait tekerlemeleri vardı. Bolca boyannuş yüzleri, iyiden ceviz rengini almış parmakları, boşluğun ev sahipliği yaptığı gözbebekleri vardı. Karabasanları çevrelerindeydi, insan biçiminde geziniyordu. Durdurmak, susturmak, dağıtmak mümkün değildi. Kenarda, köşede, öksedeki kuşlar gibi dallarda kalakaldılar. Ne hemcinsleri anladı onları, ne de o hale getirenler. Bir tek şeyi gerçekten başarmışlardı: özgürdüler. Yazık ki, farkında değildiler bunun. Bilseydiler, çok mutlu olurlardı, eminim.

Belki de en anlatılamayacak kadın tipi deli olanlardır. O kadar zengin, o kadar ânı ânına uymaz bir halleri vardır ki; yalnızca, yanlarından saygıyla uzaklaşmak gerekir. Elimden geldiğince yapıyorum bunu. Bir kenti güzelleyen, kente kent havası veren unsurlardan birinin onlar olduğunu unutmadan.

Çılgın Kızlar

Şaşkındırlar, sakardırlar. Şakayla karışık sersemdirler. Hayatın olmazsa olmazlarındandırlar. Ne kadar isteseler de, sade olmayı beceremezler bir türlü. Tabiî onları, kendi içlerinde ayırmak gerekir. Öncelikle, pahalı, uçuk-kaçık giysiler alıp çılgın imajı çizerek partiden partiye koşan kızları değerlendirme dışı tutmak gerek. Sahte çılgınlarla işimiz olamaz. Ayrıca, "çılgınım" diye vasat dünyasına renk katmaya çalışan garabet de değerlendirme dışı. Burada asıl bahsedeceğim kızlar, gerçekten de, istem dışı çılgın olmayı becerebilenler.

Bu hatun kişiler, alelacayip giysileri bulup buluşturur, giyerler. Ama, tuhaftır, bu çingene bohçası giysiler ve aksesuvarlar yakışır onlara. Üstlerinde sakil durmaz giydikleri. Çünkü, onlar tuhaflıkları kendilerine özgü kılmayı becerirler.

Yetmişlerde "Delisin" parçalarıyla ortalığı kasıp kavuran "Cici Kızlar" adında bir topluluk vardı. Ama adı üstünde, cici kızlardı onlar. Şimdilerde, çılgınlık diye algılanan yapaylıklar o kızların şarkı boyunca yaptıkları sevimliliklere benziyor. Halbuki onca yapaylıkla ancak cici kız olunur, çılgın değil.

Çılgın kız, çılgınlık yaptığının farkında değildir. Yaptıktan sonra, "Galiba bunu yapmamalıydım. Aman neyse boş ver! Oldu bir kere" dese de, başka bir defasında gene aynı şeyi yapmaya şart-

lanmıştır. Başka türlüsü gelmez elinden. Hatalar, ders almak için değil, tekrarlanmak içindir; tekrarlandıkça zenginleştirir onları.

Hayat çılgın kızlara devamlı sürprizler hazırlar. Bazen basit bir armağan bile, onların içinde, kutudan fırlayıveren kukla etkisi yapar. Heyecanlanırlar, irkilirler, bağırırlar, gülerler. O yüzden de onları şaşırtmak, şaşırmış hallerini izlemek güzeldir. Çünkü, gerçek ve saf bir şaşkınlıkları vardır hallerinde. - Bu, gitgide, Theophrastos'un *Karakterler* kitabına dönüşmeye başladı.

Genelde çok güzel pot kırarlar. Dangıl dungul konuştukları için, potlar üzerine hayat kurmalarında şaşılacak bir şey yok. Çok nadiren de olsa, katıldıkları nezih bir toplantıda sözlerine biraz daha dikkat eder, iki-üç tane daha az pot kırarlar. Onlardan görüp göreceğimiz rahmet de budur zaten.

Çılgınlığın da kuralları vardır kendince. Sınırların dışına fazlaca taşmayacaksın. Yoksa acımaz, hakkından gelirler. Her zaman, bir çılgından daha çılgın olabilecek bir deli vardır mutlaka. Hayatta dikkatli olmakta fayda var.

Çılgın kızlar, eski dönemlerde, ailece gidilen çay bahçelerinde çekirdek çitleyip oğlanlarla işaretleşen kızlardan çok farklı günümüzde. O zamanlar çılgınlık, bağışlanamayacak bir görmemişlik, zavallılık gibi gelirdi insanlara. Zamanla, çılgınlığın farklı renkler olduğu anlaşıldı. Bunu anlamak için de üç (dört?, beş?, altı?) askerî darbenin geçmesi gerekiyormuş demek ki! Neticede çılgın kızlar, özgürlük alanlarını yaratmayı başardılar.

Bu özgürlük alanında neler mi yaptılar peki?

Öncelikle, alıp başlarını gidebilmeyi öğrendiler. İstedikleri yere gidebiliyorlar; hattâ aralarında erkek kılığına girip geneleve gitmeye çalışanlar bile oluyor -ki biz bunlara doğrudan, "çatlaklar" diyoruz. Bunun yanı sıra en "can" arkadaşlarıyla tatile gidenleri var. Şayet tatil yerinde onlara takılan olursa, takılanların hayatla-

rını darmaduman ederler. Çocuklar neye uğradıklarını şaşırıp "felekten bir zaman çalalım, kız götürelim" ümidiyle başladıkları işi, düşürdükleri süngüleri toplamaya çalışmak suretiyle sona erdirirler. Tatil yerleri onlarla daha bir tat kazanır. Öyle her yeri de beğenmezler kolay kolay. Sınırlanmamalıdırlar. Ya da en azından sınırlandıklarını hissetmemelidirler. Plajda neşeyle oynayabilmeli, oğlan çocuklarına laf atabilmeli, istedikleri yerde gırtlaklarından kırlangıçlar uçurarak gülebilmeli, dondurmalarını, hiç kimse onlara cinsel imalarda bulunmadan, ağız tadıyla, yalayarak yiyebilmelidirler.

Çılgın kızlar hayatı renklendirmek için gönderilmişlerdir bu dünyaya. Düştükleri yıldızların tozlarını taşırlar üzerlerinde. O yıldızlarda varlıklar daha oldukları gibidirler, fazladan, tekrar tekrar yaşamazlar "gene gam yükünün kervanı geldi" durumunu; tuhaf duygu durumları, ani duygusal değişimleri vardır onların. O yıldızların tozları gerçek pırıltılarını ortaya çıkarır o kızların. Değdikleri insana da bulaştırırlar pırıltıyı.

Gerçek çılgın kızların çoğu, diğer fânilere kıyasla kitsch'ten inanılmaz derecede haz alırlar. Kitsch'leştirilen duygular, hayatlar, kitsch döşenmiş evler onların mekânıdır. Evet, evet. Duygular, hayatlar ve evler onlara mekân olur. Belki de bu yüzden, diğer kadınlara kıyasla çok daha kolay yaralanabilirler. Kendilerince saf intikam alma yöntemleri de vardır elbet. Örneğin çılgın bir kız, kendisine sıkıntı veren, onu yaralayan bir insanın küçük bir kompleksini-noksanını yakaladı mı, hemen atlar üstüne. Oradan deşerek ulaşmaya çabalar karşısındakine. Ya onu kendi yaralandığı kadar yaralamak ya da karşısındaki çocuktan etkilenmişse, onu bir biçimde etki altına almak ister. Ancak bu masum yöntemin sadece çılgın kızlara ait olduğunu söylemek safdillik olur. Mahalle kızları da, yeri geldiğinde yengeler de, hattâ kadın cinsinden bütün insan-

lar da bu yönteme başvururlar. Ama kaliteli, ama düzeysiz, yaparlar bunu. -Laf aramızda, Patricia Highsmith'in *Bir Kadın Düşmanından Öykücükler* adlı kitabındaki öykülerin yanında, burada yapılan bu belirleme yunmuş, arınmış kalıyor.

Bu çılgın kızların muhakkak onlardan utanan ebeveynleri ve kardeşleri vardır. Bu durumda, "ebeveyn", kızlarının bir türlü laf anlamamasından, gelene gidene kendilerini küçük düşürecek biçimde, toplumsal normların dışında davranmasından ötürü bu dünyada cehennem azabı çekebilen biri dişi biri erkek iki varlığın, bir defter ve iki yüzük aracılığıyla oluşturduğu ikiliye denir. Bu şahıslar ceza ve dayak yöntemlerini de denemiş, ancak bunların da hiçbir işe yaramadığını zaman içinde talihlerine lanet ederek kavramış insanlardır.

Kardeşlere gelince, onlar böyle bir ablanın varlık nedenini bile kavrayamamaktadırlar. Nasıl olur da, arkadaşlarının, mahalledeki ahalinin önünde onları bu kadar küçük düşürebilen, gerekli-gereksiz mıncıklayan, seven; herkesin hakkında konuştuğu bu dişi kişiler ablaları olabilir?

Ailedeki ve yakın çevredeki insanların sinirlerini parça pinçik etseler de, şeytan tüyü vardır onlarda. Bir şekilde, sade ve uçuk bağışlatırlar kendilerini. Onların, insanları öfkelendirdikleri için kendilerini bağışlayamadıklarını, bu yüzden çok üzüldüklerini görmek mümkündür. Ancak, olan olmuştur. Olmuş ile ölmüşe de çare yoktur. Bir daha aynı kişiyi benzer biçimde kırana veya öfkelendirene kadar onların gönlünü almayı başarırlar.

Belki yaşlandıklarında şarkı sözü yazarı olurlar, belki de mutlu. Belli mi olur? Belki de erken yaşta, geridekilere hoş anılar bırakıp veda ederler bu gezegene. Gidilecek yıldızları vardır.

Yaşadıkları ve yaş aldıkları takdirde, rengârenk giysiler içinde gezinen teyzelere dönüştüklerinde, şu eski tavuskuşu söylencesi-

ni andırır halleri. Hani vardır ya, şu, tavusun inanılmaz güzellikteki kuyruğuyla övündüğü söylenceyi. Tavusun sürekli kuyruğunun güzelliğinden söz etmesi, çevredeki diğer hayvanları rahatsız etmeye başlamış. Onlar da Tanrı'ya yakarmışlar bu sorunu çözmesi için. Tanrı da bir gün sudaki aksini göstermiş tavusa. Tavus önce görkemli kuyruğunu görmüş, gene hayran hayran bakmış kendisine. Sonra ayakları çarpmış gözüne. Çarpık-çirkin ayaklarını görür görmez başlamış haykırmaya "Ayaaakkk... Ayaaaaakkk!!!" diye. O günden beri de gagasını her açtığında aynı şeyi haykırırmış: "Ayaaakkk... Ayaaaaakkk!!!"

Ezcümle, rengârenk gezip âlemi deli etmeye devam ederlerken, arada bir gözleri ayaklarına takılır bu teyzelerin. Yıldız tozunun çoktan yitmiş olduğunu görmezler bile. Sadece, yaşlandıklarının farkına varırlar ve "Bir zamanlar...", "bir zamanlar..." diye bağıra bağıra dolaşmaya başlarlar.

Çılgın kızları çok sevdik, onlar daha da fazlasını istediler bu sevginin. Hiçbir sevgi yetmiyordu onlara. Sevginin kendilerinde olan kadarını alabileceklerini asla anlamadılar. Çılgın teyzeler olduklarında onları sevmeye devam ettik. Çılgın nineler olduklarında da seveceğiz. Ama bu, onlara yetmeyecek.

Yaşayacağız ve göreceğiz. Umarım...

Vazgeçmiş Kadınlar

Elemli her hikâyenin, "vazgeçmiş bir kadın" kahramanı vardır. İlkel söylencelerden masallara, hep, vazgeçmiş kadınlardır onlar. Bir şeyleri geride bırakmışlar, çok şeyden feragat etmişlerdir. Onları tanırsınız. Bakışlarından, sokaklar boyu akışlarından, tuhaf durulmuşluklarından. Türlü hikâyeleri vardır gözlerinde, sükûtlarında. Paylaşmaya yanaşmazlar. Bilirler ki, paylaşmak, başkalarının da başka türlü paylaşmalarını doğurur. Durum böyle olunca da, ele vermezler yüreklerini, susarlar. Belki de vaktiyle anneleri çok üzmüştür onları. Bu yüzden de, daha ziyade, tanımadıkları ama hayran oldukları başka bir kadının kızları gibidirler. Bilip susarlar.

Onları yücelten bu suskularıdır. Bir hale sarar çevrelerini. Pek çok kişi, bu haleyi yarıp dalıvermek ister ruhlarının derinliklerine. Orada ne zenginlikler, ne yaşanmışlıklar göreceğini merak eder insan. Ama derinliklerinde esaret ve keder vardır. Kaynağına asla ulaşılamaz vazgeçmiş kadınların.

Çok özel bir lisanları vardır, kendi içlerinde. Sükûtun işaretlerini taşırlar alınlarında. İki kaşlarının arasında küçük bir kırışıklık vardır muhakkak. Kendileriyle yaptıkları uzun hesaplaşmaların, uykusuz gecelerin, hayal kırıklıklarının imleri okunur gözlerinden. Yorgun ve dalgın bakarlar. Ama, kendilerine söylenen her şeyi de dinliyormuş gibidirler. Öylesine anlamlı bir ifade yüzlerinde.

Huzursuz, aksi, sevimsiz görünebilirler bazen ama, hep gururlu, onurlu, kararlıdırlar. Çok badireler atlatmışlardır. Dar zamanlarda yürek gerektiren işlere bulaşmışlar, bin muhasaranın ortasından az gedikle çıkmayı başarmışlardır. Hayatın hikâye olduğunu iyi bilirler. Bunun için de "anlatıcı" olmak yerine, "dinleyici" olmayı tercih ederler.

Bazen yolda görürüz onları. Çevrelerinde olan bitenlere hiç aldırmadan, sanki uykuda geziyorlarmış gibi, hayal makamında ince ince süzülür, akarlar sokağın derinlerine. Bir yere yetişecekmiş veya gezmeye çıkmış gibi değillerdir. Sanki gizli bir güç bir yerlerden onlara haber göndermiştir. Bir yere gitmeleri gerektiği söylenmiştir onlara. Vazgeçmiş kadınlar da trans haline geçip yola düşmüşlerdir. Yaşadıkları pek muğlaktır, hikâyeleri muallakta kalmıştır. Yol arkadaşları belli değildir. Bu, elbette önemli değildir onlar için. Ne yol arkadaşları, ne yolculuklar görmüşlerdir onlar. Genelde, onları çözümlemeye, yaptıklarına birer ad koymaya meraklı insanlar, onlarla birlikte düşerler yola. Halbuki, vazgeçmiş kadınlar, gittikleri yolda, kocaman bir hayatı da arkalarında sürükleyerek yürürler. Dolayısıyla, onları çözmeye çabalayan mecazî yol arkadaşları baştan kaybetmeye mahkûmdurlar. Yol arkadaşları, hayat arkadaşları onlarla uğraşa dursunlar, onlar başka bir boyutun derinliklerinde başka olaylar yaşamaya, başka acılar tatmaya, hüzün belemeye başlamışlardır bile.

Çoğu, geçmişinin sıkıntılı günlerini, acı veren anılarını tekrar tekrar yaşar. Bunları hatırlamaktan tuhaf bir haz aldıklarını söylemek de mümkündür. Bu tür bir hatırlama, olsa olsa, kişinin kendisini cezalandırma isteğinden kaynaklanabilir. Hatırlarlar. Kabuk tutmuş yaralarını kaşıyıp tekrar tekrar kanatırlar; o kanın ince ince süzülüşünü hissetmek isterler. Elbette bir şeyleri bırakmış, birçok şeyden vazgeçmişlerdir. Ama hayatları birtakım bedeller üze-

rine kurulmuştur. Bu bedellerden biri de, vazgeçtikleri şeyleri hatırlayıp pişmanlıklarını yeniden yaşamalarıdır. Çünkü bu kadınlar, insanlık tarihinin ve zamanın en bahtsız yerinde dururlar. "Vicdan"lıdırlar.

Çoğu insan için vicdanını susturmak, hiçbir şeye aldırış etmeden hayatın kenarından geçip gitmek kolaydır. Halbuki, bu kadınlar, son demlerine kadar vicdanlarını dinlemeye, daha da konuşturmaya, onunla hesaplaşmaya meraklıdırlar. "İnsan iyice yaralanmalı ve daha önceki yaralarını unutmamalı ki, daha çok insan olabilsin" düsturuna inatla sahip çıkarlar.

En kolay incinen, kırılan, yıpranan kadın, "vazgeçmiş kadın"dır. Bir zamanlar kendisini insanlara karşı savunmasız bırakmış, hayatı elinden geldiğince yaşamaya çabalamıştır. Halbuki zaman ve insanlar ona öyle çentikler atmıştır ki, artık bir biçimde kendisini savunması, koruması gerektiğini anlamıştır. Doğrusu, bünyesinin daha fazla yıpranacak hali kalmadığı için bu noktaya gelmiştir. Savunması da kayıtsız kalmaktan ibarettir. Müthiş bir kayıtsızlık içinde devam eder yaşamına.

Derken bir gün, sıradan, akıp giden hayatını allak bullak edecek olan durumun farkına varır. Artık sadece güçten düşmemek, ölmemek için yemek yiyordur. Yediği yemeklerin lezzetinin farkına bile varmıyordur. Sadece, günlük alışverişi için ayaklarını sürüye sürüye bir yerlere gidiyordur. Gittiği yerdeki renklerin, yaşantıların tadına varmak, gerekirse, onların bir parçası olmak için değil. Sadece, arkadaşlarının zorlamasıyla bir iki ev gezmesine, kabul gününe gidiyordur. İnsanlarla bir şeyler paylaşmak, güzel vakit geçirmek için değil. Sadece, öylesine televizyon seyrediyor, müzik dinliyor, paparazzi programlarına gözleri takılıyordur. Seyredip başka dünyalarda yitmek, dinleyip güzel müziğin hazzını duymak, paparazzilere bakıp eğlenmek, daha sonra belki arkadaş-

larıyla telefonda dedikodu yapmak için değil. Hayatın küçük keyifleri kalmamıştır. Dehşetle farkına varır bunun. Halbuki, hayat dediğimiz, küçük keyiflerin, neşelerin, hüzünlerin toplamından ibaret değil mi? Demek ki, uzun zamandır yaşamamaktadır. Bunu fark eden kadın, kendisine yeni bir yol çizmek durumundadır.

Gündelik yaşamına, farkında olmadan yaptığı gibi devam etmesi de mümkündür. Ama, eksik kalan bir şeyler vardır. Bunun farkındadır artık. Belki biraz daha gayret göstermeye çabalayabilir. Hani, ne bileyim, uzun zamandır aramadığı insanları aramalıdır belki de. Tanrı'm, bu kadar mı uzağına düşmüştür hayatın? Bazılarının telefon numaraları değişmiştir. Kimi eski arkadaşları, yeni hayatlar kurmuş, yeni sevgilileriyle mutludurlar. Uzun zamandan sonra sesini duyduklarına sevinmişlerdir. Hayırsızdır o, hayırsız. Bunca zaman aramaz mı insan? Tabiî kendilerinde de hata vardır. Onların da aramaya fırsatı olmamıştır. Ama iyi ki aramıştır o. Demek ki neymiş, artık kopmayacakmışız. Zaten o kadar haber birikmiştir ki, muhakkak en kısa zamanda bir araya gelip muhabbeti koyultmaları gerekmektedir.

Ama o ne? Bir sıkıntı basmıştır vazgeçmiş kadını. Ee aradı da ne oldu? İyi mi etti bunca zaman sonra? Şimdi, yıllardır güçlükle kurduğu huzurdan kale yıkılacak, kumdan yapıldığı ortaya çıkacak, darmadağın. Hayat, huzur fena halde olacak. Fena halde özlenecek sessiz, kimsesiz zamanlar.

Paylaşılamayan hikâyelerin gizemli durumundan, rakı masasında meze olan hayatlara mı geçilecek şimdi? Bir tedirginlik, hattâ panik durumu yaşamaya başlar vazgeçmiş kadın. Belki de kurduğu hayat, en iyisidir mevcutlar arasında. Belki de günebakan gibi yaşamak gerekir bu hayatı. Akşamları kendisine dönerek.

Hayatının en zor seçimiyle karşı karşıyadır. Nasıl ki kendisinde yeni bir ilişki başlatacak gücü bulamıyorsa, bu tür yeni bir ha-

yata başlamak için de gereken sabrı, soğukkanlılığı gösterebileceğinden emin değildir. Kendisini esrarengiz kılan, yılların tozlarıyla ağırlaşmış o perdeyi bir hamlede asılıp indirmek mümkün müdür? Aslında "sırrı olmayan bir sfenks"tir o. Ama bunu bile anlatacak hali kalmamıştır.

Belki başka bir telefon kurtarabilir onu. Arar. Bu kez bir erkek sesi gelir ahizeden. Aradığı arkadaşı aylar önce... Hakk'ın rahmeti?

Karşıya bakar sadece. Boğazında zamanın kılçığı, ciğerlerinde bir genç kızın bastırılmış çığlığı.

En iyisi, olduğu gibi, alıştığı gibi devam etmektir yaşamına. Eski telefon defterini kaldırır, televizyonunu açar, dalgın dalgın televizyona bakıp, geçmişte kırdığı, üzdüğü bir insanı düşünmeye başlar. Vicdan azabı yaşamak iyi gelecektir bu "sudan çıkmış balık" ruh haline.

Hayat bir yerlerde devam ediyordur. Ama o, televizyon ışığının aydınlattığı odasında, eski bir hayatın izlerini sürerken en azından rahattır. İçinde depremler olmaz, yangınlar çıkmaz, tufanlar kopmaz. Olsa olsa yüreğindeki eski yangın yerinde biraz kül, biraz duman bir kıpırtı olur; hepi topu o. Onu da uykusunda unutuverir, uyanınca hatırlamak üzere.

Derin uykularda yaşlanır vazgeçmiş kadınlar. Bir bitimsiz uykuya doğru giderken, bir kez daha kaybettiklerinin farkındadırlar. Anlamak istemeseler de.

Daha nice insan ne şarkılar tutacaktır onlar için, ne yollar arayacaktır yüzlerinde, ne hikâyeler uyduracaklardır bilmedikleri hayatlarına dair. Ama, vazgeçmiş kadınların çoktan uykusu gelmiştir. Morpheus onlara gülümsemektedir.

Onlar, uykuda yaşayacak, uykuda gezecek, uykuda ölecekler.

Uykusuzluk çeken insanlar ise onların hikâyelerini anlatacaklar.

İyi uykular.

Varoş Gülleri

Sınıfsal bir durum var. Tedirgin edici.

Gökdelenler var gökle iş tutamayan. Sonra, camlı, aynalı, bol çelikli binalar. Sabahları insan yutup akşamüzerleri insan kusan. Gökdelenlerden bir gölge boyu uzakta, taze bitmiş evler var. İki üç katlı, belki bahçesindeki ya da bir zamanlar bahçesi olan bir metrekarelik topraktaki tek ağacı koruyabilmiş evler yapılıyor kentin kıyılarında. Yarın, öbür gün değer kazanacak buraları. O evleri yapanların çocukları, ebeveynlerinden daha iyi koşullarda yaşayacaklar. Belaya bulaşmazlarsa, mahalledeki boktan çocuklardan uzak durabilirlerse, iyi arkadaşlıklar kurabilirlerse, günün birinde daha iyi bir yaşamları olacak.

Varoş ve varoluş birbirini derinden etkileyen iki kelime. Her varoş, farklı bir tür varoluşu gerekli kılıyor. Öğrenilmesi zor yaşantılar var. Farklı bölgelerin yaşam tarzları farklı biçimlerde hüküm sürüyor varoşlarda. Farklı gelenekler, iletişim yöntemleri insanları olabileceklerinden daha mutsuz kılıyor adeta. Bir varoş kabadayılarıyla meşhurken, bir diğeri yankesicileriyle, bir diğeri mafyasıyla nam salabiliyor. Lehçeler, argo kelimelerin farklı bağlamlar içinde değerlendirilmesi varoştan varoşa değişiyor. Tıpkı bir zamanlar Avrupa'ya çalışmaya giden ailelerin orada kendi Türkiye'lerini, kendi kasabalarını kurmaya çabalamaları ve başarmaları gibi, şim-

di de varoşlarda her kasaba, kendi Anadolu'sunu kuruyor. Pekâlâ, Almanya'ya ne olmuştu, İstanbul'a ne oluyor? Toplumbilimsel olma çabalarını es geçerek bakarsak duruma, her şey ortada. Olması gerektiği gibi yaşanıyor. Daha iyi olabilirdi, olabilir de.

Varoşlarda yaşayan, üstlerine gökdelen gölgesi düşen kızların da kendilerine dair hikâyeleri var. "Varoş gülü" diyorlar onlara. Küçümsemek amacıyla kullanıyorlar bu deyimi. Ama, bu, o kızların kanlarıyla canlarıyla sahip çıkmaları gereken bir deyim. Çünkü gül olmak kolay değildir. Hele de gül diye anılmak her kadına nasip olmaz. Kendisini orkide sanan bunca petunyanın arasında güllere ihtiyaç duyanlar da var. Evet, ünlü bir şarkıcının üzerinde gördükleri streç pantolonun, iyice terleten likradan imal edilmiş kötü bir taklidini bacaklarına geçirirler. Bütçeleri ancak buna imkân tanımaktadır. Çoğu sofistike -bu da pek moda bir deyim oldu. Tam olarak karşılayacak bir Türkçe kelimeye ihtiyaç var. Her ne kadar tam olarak karşılamasa da "zarif/görgülü" deyimlerini bir kullanalım bakalım ne oluyormuş- bayanın burun kıvırdığı allı güllü, pek bir desenli giysileri de geçirebilirler üstlerine. Tank gibi ayakkabıları, gökdelen topuklu bağcıklı modelleri ayaklarına yakıştırabilirler. Ee? Ne yani? Küçümsenecek şey mi bu? Birçok kadının cesaret edemediği giysileri, ayakkabıları giymeleri azımsanacak şey mi? Zevk, beğeni, keyif fazlasıyla görecelidir. Kitsch de bir tarzdır. Bu da, tıpkı ebabilin bir kuş olması gibi bir durumdur.

Duvarlarında türlü türlü posterler asılıdır dünya güzeli varoş güllerinin. Bu posterlerle ve beğenilerle ilgili bir durumu belirtmeden geçmemeliyiz: beğeniler, Türkiye'deki gündelik hayatın trendlerine göre sürekli değişmektedir. Bir gün, yardım konserleriyle adını duyuran bir pop ikonunun posteri asılıyken, birkaç gün sonra, yırtınarak milliyetçi şarkılar söyleyen başka bir pop ilahının posterleri süsler duvarı. Önemli olan görüntüdür. Ama onlara hoş

gelecek bir görüntü. Erkekliğinin veya androjenliğinin olanca cüretiyle kendisini şehrin farklı odalarındaki insanların her türlü hizmetine sunmaya hazır bir genç adamın ya da ihtimamla dağıtılmış saçları, ıslak dudaklarıyla kendisini toplumuna bir rol modeli olarak sunabilecek pervasızlıktaki bar güzelinin posterleri onlara "hoş" gelebilecek görüntüler sunar.

"Dipten geliyorum, hedefim zirve" zırvaları pek etkilemektedir onları. Çünkü her varoş gülünün kalbinde rol modeli bir abla ve âşık modeli bir pop ikonu hatır hatır kaşınmaktadır.

Aşklarında gerçekten masumdurlar. Hoşlanma ile aşkı, sevi ile tutkuyu karıştırdıkları görülür. Ama zamanla öğrenirler. Herkes gibi. Yalnız, gerçekten insanın içini acıtan bir masumiyetle, karıştırırlar bütün bu durumları. Mahalledeki bir oğlandan hoşlanırlar. O kaçamak bakışların, konuşmak için bulunan bahanelerin tadı başka hiçbir şeyde yoktur. Gel gör ki, delikanlı delişmendir, delidir, adı üstünde. Varoş gülü, bir sabah dükkânın önünden geçerken, delikanlının köşedeki bijuteride çalışan ağır makyajlı başka bir varoş gülüyle konuştuğunu görür. O an başlar dayanılmaz acılar. İçi daralır, bir garip olur. Bir intikam gerekmektedir. Ancak delikanlının umrunda değildir, onun intikam almaya çalışma yöntemleri. Çektiği acılar yanına kâr kalacaktır varoş gülünün.

Aslında, tek çıkar yolu olduğunun farkındadır çoğu. Ona en kıymetli şeyini vermek zorundadır ki, delikanlıyı kendisine bağlasın. Birçoğunun mahvına sebep olur bu. Kuytu bir yerde ya da ailesi evde değilken, evin antresinde ya da dükkânın kapanma saatine yakın, arkadaki küçük depoda hoyrat ellere, dillere teslim eder kendisini. Ağzında, ardında uzun zaman aklından çıkmayacak bir eksilme hissi kalır. Delikanlıyı iki gün sonra başka bir kızla konuşurken görür. Aklı yerinden oynar. Kalbinde tufan. Yapılması gere-

keni yapar. Açıp bir müzik istasyonunu, en acılı şarkıları dinler. Her şarkı bir bakışmayı, delikanlının rasgele söylediği, ama kendisinin ne vazgeçilmez anlamlar yüklediği bir sözcüğü düşürür yâdına. Ağlar da ağlar. Gözyaşı bezleri, dudak kaslarından daha çok çalışır varoş gülünün. Artık, pişmanlık zamanıdır hayatında. Bu da geçer denir ya, aslında çok zor geçer, deler de geçer. İşte gerçekten âşık olmuştur. "Ne yapmalı da kurtulmalı? Çivi çiviyi söker mi? Yoksa?.. Evet... Artık, acı çekinmeli... Acı çektirmeyi öğrenmeli... Biraz da delikanlıların yürekleri kanasın, onlar acı çeksin. Giyerim askılı bluzumu. Altın yaldızlı Versace yazısı tam da memelerimin üstüne geliyor. Kadınlar bile alamıyor bakışlarını. Öyle diri, davetkâr. Çekerim ayağıma gül desenli streçimi. Sürerim 'Garden Rose' kokumu. Buram buram geçerim kaldırımından, duman duman. Benimkinin yanındaki dükkânda, televizyoncuda çalışan oğlan da fena değil. Kaşıyıp duruyor kumaş pantolonunun önünü. Görür gününü. Hepsi gününü görecek..."

Evet, masumiyetin sonu gelmiştir. Eski tragedyaların kahramanları gibi bir "baht dönüşü" yaşamaya başlayacaklardır. Ya kaybetmiş ya kabullenmiş kadınlar olacaklar çoğu. Hayat bir biçimde devam edecek hepsi için. Özellikle daha güçlü olabilenler için.

Bambaşka hayatlara yelken açanları da vardır elbette. Aklı başında denenleri, ailelerinin seçtiği adamlarla evlenip mazbut hayatlar kuranları, kocalarının giyeceklerinde sarı saç telleri bulanları, ama asla neler olduğunu soramayanları. Sabah işe giderken masanın üstüne para bırakan kocaları olur onların, gece, üstlerinde bir iki debelenip canlarını yakan, sonra sırtüstü devrilip horul horul uyuyan kocaları.

Bir de bunların dışında, ötesinde bir iş bulup çalışmaya başlayan varoş gülleri vardır. En saygı duyulacak olanları. Kendilerini çalıştıkları ortama adapte edip giyim tarzlarını, hayata bakışlarını

değiştirenleri. Derken, bambaşka bir hayat kuranları. Alın teriyle bir yerlere gelenleri.

Vücut teriyle bir yere gelenleri de vardır elbette. Piyasa koşullarının zorlaması neticesinde ayın karanlık yüzünde gezinenleri. Gecenin ay küsmüş sokaklarında ertesi gün alacağı abiye kıyafeti düşünenleri.

Keşke Warhol de görebilseydi bizim "varoş gülleri"ni. Kısmet değilmiş.

Neticede, kıymeti kendinden menkul saygıdeğer bayanların onca küçük gördükleri, değersiz buldukları varoş gülleri, bu ülkede, onlardan çok daha fazla emek harcamaktadırlar. Masumiyet ile kaşarlanma arasındaki ince çizgide seksek oynayarak, bir gidip bir dönerler o çizgi üstünde.

Varoşta, semt pazarından dönen, bir yandan ağır poşetleri taşımaya uğraşırken, bir yandan da kayan eşarbını düzelten orta yaşlı bir bayan, emin olun vaktiyle çok şeyler yaşamıştır. Birazdan evine gidip öğle yemeği için hazırlıklara girişecek. Kocası çırağını gönderip tıka basa doldurulmuş sefertasını aldıracak evden. İki bulaşık arası bir dilimde canı mazi çekecek bu kadının.

Kimseler bilmeyecek.

Politikacı ve Bürokrat Eşleri

Ne harikuladedirler. Ne hanımefendidirler. Ne altın kalplidirler. Ne bakımlıdırlar. Ne anlayışlıdırlar. Ne cefakârdırlar. Ne kadar da sahip çıkarlar tarihe, geleneklere, göreneklere. Nasıl da görgülüdürler, bilgilidirler, zevklidirler. Nasıl da ince zekâ oyunlarıyla alt ederler karşılarındaki haddini bilmez başka bir hanımı. Gökte bulutturlar, yerde çayır, ovada ırmaktırlar, berekette bayır. Her bir şeydirler. Bazen her şeydirler. Sepet sepet yumurta, demet demet maskedirler yerine göre. Onlar eşleri için, onlar toplum için, onlar eşlerinin çevresi için, onlar seçmen için vardırlar. İkincil güç, iyiliksever kadın, yüreği gül dalında takılı kalmış abladırlar.

Bazıları, yıllarca içlerinde yanan sanat ateşini söndüremeyip sanatın farklı kulvarlarında taklalar, perendeler atarak ilerlerler. Hicrana, firkate dair manzumeleri, yurt sevgisine, ülküselliğe, insanlık ve medeniyet aşkına dair özlü görüşleri, kâğıtlara yırtılırcasına yazılır. Her sözcükle bağırlarından bir kor parçası düşer o kâğıtlara. Hele bir de okumazlar mı yazdıklarını sesli sesli? O sözcüklerin tınısı, ahengi başka hangi dilde onca güzel, onca büklümlü, yaman durur? Gözpınarlarına biriken yaşları es geçmeyelim. Kimsesiz bir yavrunun sorunlarından, yeni doğmuş bir kuzunun vatanın bağrında melemesinden bahsetmeye başladılar mı, birer damla yaş gelip yerleşir göz pınarlarına. Resim sanatına da el atar-

lar. Natüralisttirler de ekzibisyonist olurlar. Baktılar pek hoş duruyor, hemen işi kübizme vururlar. 1940'lardan arak yurt peyzajlarında başarılılardır da, iş 2000'lerin gerçekçiliğine gelince, durur-lar. Köy kadınları pembe yanakları, rastıklı kaşlarıyla kocaman türkofon ineklerinden çağıl çağıl süt sağmaktadırlar. İki katlı, panjurlu köy evleri, en güzel yaz mevsimini erguvanlar arasına gömülmüş yaşarken, evlerin bacalarından karakışın simgesi dumanlar tütmektedir. Küçük sevimli kasketlerini kafalarına geçirmiş gürbüz köy çocukları, okullarının asfalt yolunda, parlak bir güneşe doğru ilerlemektedirler. Böylesine içli dışlıdırlar yurt topraklarıyla ve halklarını böylesine iyi tanırlar.

Bir zamanlar, daha geri plandaydılar şimdiki hallerine kıyasla. Sessiz, sakin, birer metanet abidesi gibi dikilirlerdi eşlerinin arkasında. Yurtiçi gezilerde, eşlerinin yanında, yol boyunca yatırılmış, gözleri bağlı kurbanların feryatlarını işitirken, yüzlerinde iç burkan bir ifade peyda olurdu. Hani, "Amanın takılıp peşi sıra geldiğim yetmedi mi, bir de bu hayvancıkların halini gösteriyorlar bana, birazdan mezbahaya döner burası, kan kokusundan durulmaz, şimdi surat assam yanlış anlarlar, zaten Anadolu'da 'Surat atta olur' derler, ben yüz diyeyim en iyisi, yüzümü sallasam yanlış anlarlar, içim de bulanıyor, bunu belli etmemeliyim, yoksa, böyle cesur politikacıya, böyle kadın yakışır mı diyecekler, ne olacak bu işin sonu, güneş de geçecek başıma, evde sarma yapmak neme yetmiyor benim, sonra da kızlar gelirdi, oturup yerdik, böyle burada bu adamın ardında durup duruyorum, şimdi fotoğraf da çekerler, bari gülümsüyormuş gibi yapayım, tam gülümsersem o da ciddiyete sığmaz, biraz toplayayım şu ağzımı, akşam olsun, bir baş başa kalalım ben gösteririm bu adama, gerçi diyecek ki, evlendiğinde bilmiyor muydun böyle olacağını, benim işim bu, olsun, biraz lursımı çıkartırım, yoksa şişeceğim, ay gene kötü çıkacağım

fotoğrafta" gibi gelişen ifadeler silsilesi. Halbuki, o fotoğraflardan ziyade, Joel-Peter Witkin'in kurmaca fotoğraflarında odak noktası olacak kadar enteresan kemik yapıları ve yüz ifadeleri vardır bu bayanların.

Yalnız, politikacı ve bürokrat eşleri ayrımını net bir biçimde ortaya koymamız gerekir. Politikacı eşleri, birer gezegense şayet -onlar yıldız diye adlandırılmayı tercih ederler-, bürokrat eşleri de onların bir nevi uydularıdır. Her iki kadın grubu da kocaları için çok cefa çekmiş, onların kariyeri uğruna kendi yapabileceklerinin çoğundan vazgeçmişlerdir. Bu yüzden de, canları her zaman birazcık sıkkındır, hattâ burunlarındadır. Toplumun genel değerlerine sıkı sıkıya bağlı olmak zorundadırlar. Yoksa, toplum onları kabullenmez. Onları kabullenmeyen toplum, kocalarını da kabullenmez, ki bu da onların felaketi olur, ağlarlar.

Muhakkak, kendine özgü birtakım hayat kırıntıları içeren işlerle uğraşmayı da isterlerdi. Ancak, ne zaman, ne mekân, ne de koşullar elverir böyle uğraşılara. Onlar gölge olmak zorundadırlar. Bilirler bunu. Bu kısırdöngünün dışına çıkamayacaklarını bilmeleri de, olduklarından daha hırçın kılar hayır cemiyeti toplantılarında flaş çaktıran kadınlarımızı.

Onlara, yetişme tarzlarına, kimileyin ucuz zevklerine ve beğenilerine kıs kıs gülen birileri vardır elbet. Ama, onlar, bu halleriyle mutludurlar. Umurlarında da değildir. Neden olsun ki? İktidar eşlerindeyken, herkes önlerinde eğilmek zorundadır. İster kitsch'e tapsınlar, ister cart renkli giysilerle ortalıkta gezinsinler, neticede iktidarın ortak yatağındadırlar. Dolayısıyla saygı görmek zorundadırlar. Daha önceki devirlerde durum bambaşkaydı elbette. Saygındılar. Gerçekten de ülke yararı için çabaladıkları, genç Cumhuriyet'in gelişmesi, yüce bir çınara dönüşmesi için eşleriyle birlikte çaba harcadıkları, Anadolu'nun tozlu yollarında, hakikî

bir ülküsellikle dolaştıkları görülüyor, biliniyordu. Onlar, ülkelerini, topraklarını tanıyorlardı, ülkeleri de onları. Gerçek anlamda saygı gösteriliyordu bu kadınlara. Efsaneleri kulaktan kulağa yayılıyordu. Baştaki politikacıların eşleri, kocalarının yanlarındaki yerlerini alırken, diğer eşler, gündelik gailelerle uğraşıyorlar, evlerindeki dirlik ve düzeni muhafaza etmeye gayret gösteriyorlardı.

Sonraki dönemlerde, politikacı kocalarının başka kadınlarla olan ilişkilerine büyük bir sabırla katlanmaya başladılar. İçlerinde ne fırtınalar kopuyordu kim bilir; ama hayat, onlara, başkalarının karşısına maskelerle çıkmayı bir iyi belletmişti. Dolayısıyla, hep vakur, hep saygın, hep düzeyli kadınlardı.

Sonra ne olduysa, birden değişmeye başladılar. Ee tabiî devir değişti, onlar da değişti. Şimdi başka durumlar modaydı, başka bir "kadınlık" anlayışı gözdeydi. Ne yapsaydılar da, o kadınlık anlayışını kendi dar kutularına sığdırsaydılar? Bir biçimde becerdiler. Özgürdüler, başlarına buyruk. Hayat ve çevrelerindeki insanlar, onlar için vardı. Her daim toplumun gözü önündeydiler. Özgürlüklerinin tadını çıkarıyorlardı. Her gece başka bir eğlencede, düğünde, barda, mutluydular. Musmutlu. Bu, seks'en'li yılların bir sonucuydu. Kitsch İmparatorluğu altın çağını yaşıyordu. Kısıtlamalardan, başına vurmuşluklara geçiliyordu son sürat. Hayat karman çormandı.

Bu devrin izleri sonraki dönemlerin politikacı eşlerinin gözlerinden okunur oldu. Hanımefendiydiler, ama gözlerinden bir oturmamışlık, bir -deyimi mazur görün- "sonradan görmelik" okunuyordu. Bunların hepsinin ötesinde, insanda, "Gene eşimin iyiliği için yapıyorum bunu. Yoksa burada ne işim var?" duygusu uyandıran bakışları vardı. Kimileri daha da açıktı bu konuda. "Artık sabrımın sınırına geldim. Bitse de gitsem şuradan!" ya da "Ben şimdi şu herifin paçasını aşağı alıp bu partiden sürdürmez miyim" ifadesi yüzlerinden okunuyordu.

Tabiî, bir de hayır işleri vardı. Bitmez, tükenmez. Kimsesiz çocukları, yaşlılar yurdunu, kabristandaki aile büyüklerini ziyaret edip çilekeş çilekeş, anaç anaç bakıyorlardı kameralara, objektiflere. Arada bir, zor durumdaki bir aileyi ziyaret ediyorlardı veya kimsesiz bir çocuğu okutmaya, hasta bir çocuğu tedavi ettirmeye karar veriyorlardı ki, bu, onların yüceliğini, eşsizliğini, yardımseverliğini halkın balık hafızasına kazım kazım kazıyordu elbette. Ama balık bu, kayıp gidiyordu. Yazık ki, ayıp giden yoktu.

Sonra efendim, politikacı eşlerindeki değişimle beraber, bürokrat eşlerinde de bir değişim baş gösterdi. Politikacılar kendilerine uygun bürokratları üst kademelere getirdikçe, göz önündeki bürokrat eşleri de politikacı eşlerine benzemeye başladı. Güle oynaya hayır işleri yapıyorlar. Kermeslere, Osmanlı tarihinden derin izler taşıyan defilelere, Kız Meslek Lisesi dönem sonu sergilerine, partililerden birinin evladının düğün törenine, kurucu üye olarak da yer aldıkları bir hayır kurumunun toplantılarına katılıyorlar. Yüzlerinde hep aynı yapıştırma tebessümle.

En mutlu oldukları zaman, yurtdışı gezilerde kendi başlarına kalabildikleri bir iki alışveriş saati sanki. Orada istedikleri gibi geziyorlar, yaşıyorlar. O kadar.

Onlar hakkında çok da olumsuz düşünemiyoruz. Hiçbir kadına eşinin hatasını yüklememeli. Ama, adam o hatayı, kadının verdiği akıl sayesinde yapıyorsa, durum değişir. O kadın bıraksın politikacı eşi olmayı, doğrudan politikaya atılsın. Böylelikle dolaylı değil, doğrudan tezahürata maruz kalsın. Çok sevdiği halkıyla karşı karşıya kalınca, onların inanılmaz ve sınırsız sevgi selini de daha net görebilir.

Onlar da birer kadınlık eğretilemesi olarak günlük yaşantınızda bulunuyorlar. Bulunsunlar, ne diyelim? Her şey olması gerektiği gibi.

"Herkesin keyfi yerinde."

Reklam Kadınları

Tüketim devri.

Ömür, ilişkiler, mallar, insanlar kolayca tüketilebiliyor.

Neyi tüketmeyi düşünüyorsanız tam zamanıdır şimdi. Yarın, herkes için çok geç olacak. Tüketin, şimdi, şu an, burada her şeyi tüketin. Eskiden siyah beyaz ekranlarda bir reklam vardı, hatırlarsınız: "Atın, atın, eskimiş çoraplarınızı atın!" diye bağırırdı adamın teki. Cihangir apartmanlarından binlerce çorap atılırdı caddeye. Orası, filmlerden, dizilerden tanıdığımız, öğrendiğimiz, tarihini bile bize belleten Amerika'nın bir izdüşümüydü. Ne kadar da rahat atıyorlardı eskilerini. Halbuki biz savaşla beslenmiş bir neslin torunları ve çocuklarıydık. Büyüklerimizden her eşyanın öyle kolayca atılamayacağını öğrenmiştik.

Zamanla her şey değişmeye başladı. Siyah beyaz reklam yıldızları bize tüketimin önemini öğrettiler. Enflasyona yenik düşmemeli insan dediğin. Güzel yurdumun her evinde yastık altları parayla doluydu. Onları çıkarıp çatır çatır yemeliydik afiyetle. Ama alacak eşya çeşidi sınırlıydı.

Tüketim devrine geçiyorduk. Soğuk kış gecelerinden, fuel-oil beklemekten, karaborsa kuyruklarından kurtulacaktık.

Şimdi, bunu da başarabiliriz, biliyorum.

Aşkı da tüketebiliriz, tutkuyu da. Artık hiç kimse, bir başkası

için kendisini için için yiyip bitirmesin. Kendiniz tükenmeyin, onu tüketin.

"Kadehinde zehir olsa, ben içerim, bana getir" diye saçmalamayın. Ona içirin, öldürün onu ve tüketin!

Zalim kapitalizm devri geçmiyor, bitmiyor. Bu "Batı" dedikleri kaç yılda tamamladı dönüşümünü? Bizde niye bir türlü bir nihayete ermiyor? Gene, Batıcıl bir hediye olan kredi kartlarıyla harcıyoruz da harcıyoruz. Bir türlü rahata kavuşamıyoruz. Nedir bu haller?

Tüketimi artırmamızın en büyük etkeni reklamlar, biliyorsunuz. Televizyon kanallarının, radyo istasyonlarının, gazetelerin, dergilerin en büyük destekleyicisi de onlar. Bir de kulaktan kulağa yayılan özellikleriyle bir ürünü tercih edenler var elbette.

Reklamlar bizden ne istiyor peki?

O reklam yıldızı kadınlar ne istiyor bizden?

Yanıtı basit: tüketmemizi, kendilerinin tercih ettiği malı tercih edip para harcamamızı, kendilerinin bile inanmadıkları yaşantılara bizim inanmamızı.

Yerleşik düzenin en büyük savunucusudur reklamlar. Çünkü, ancak ve ancak yerleşik düzen içinde var olabilirler.

Mis kokulu evlerde yaşar reklam kadınları. Hafta sonlarında aileleriyle pikniğe giderler. Kim bilir ne kadar sıkılıyorlardır o çekimlerde. Aynı sahneyi defalarca tekrar etmekten fenalık geliyordur her birine. Ama gene de inadım inat, kıçım iki kanat, gerçekçi tiplemeler yapmaya çalışırlar kamera karşısında. Pekâlâ, nedir bu gerçekçi tiplemeler?

Bir reklam yıldızı kadın, fedakâr bir annedir. Çocuklarının kahvaltısını hazırlar, çamaşırlarını yıkar; geniş ve ferah evinin temizliğiyle uğraşır, bulaşık yıkar. Dudaklarında her dem anlayışlı, sımsıcak bir tebessüm saklıdır, aniden beliriverir, şaşarsınız. Sanki

onca iş, onca cefa bu kadına mutluluk vermektedir. Aslında, annelerimizi düşünecek olursak, çok da abartılı gelmez bu davranış biçimi.

Sonra, bir reklam yıldızı kadın, saçıyla başıyla oynayan, erkeğine değişik görünmeye, onun ilgisini canlı tutmaya çabalayan, farklılığı benimseyen kadındır. Saçını, makyajını, dış görünümünü değiştirerek kocasını/sevgilisini şaşırtır o. Milletimizin "Külkedisi" bilinçaltına bire bir hitap eden "değişerek şaşırtma" motifini, satışa sunulan ürünün temel öğesi haline getirmiştir. -Tabiî, bu getiren kişi, aslında reklam yazarı veya film yönetmenidir.

Reklam yıldızı kadın, yıllardır teknolojik gelişime ayak uyduramamış, teknolojiye karşı tepkisel davranan, ama bir reklam süresinde teknolojinin nimetlerini öğrenip hemencecik kendini geliştiriveren, artık teknolojisiz yapamayacağını anlayan kadındır. Hattâ, onca zamandır bu gelişimi göz ardı ettiği için hayıflanır. Aslında, o çağdaş bir kadındır. Güzel ve bakımlı olması gereken çağdaş kadın, aynı zamanda teknolojiden de anlamalıdır.

Reklam yıldızı kadın, gazetelerin verdiği tabak, kâse, çanak ve bilumum mutfak gereçlerini biriktiren, bundan da büyük haz duyan kadındır. Esareti getiren, ama esaret süresini azaltan araç gereçler bu kadının vazgeçilmezleridir. O, ahşap ya da modern mutfağında büyük bir mutlulukla, türlü türlü yemekle doldurulmuş cam tabakları, kâseleri seyredip güzel güzel gülümsemelidir. Hayatı güzelleşmiştir.

O kadar çok özelliği vardır ki bu kadınların, aslında saya saya bitirmek imkânsız, ama gene de saymaya devam edelim. Bu kadın için temizlik yapmak hayatın vazgeçilmez bir parçasıdır. Ama temizliği, dans ederek yapar, o başka. Elindeki sopaya tutunup tuhaf figürler attırarak, soprano sesler eşliğinde, temizliği bir Ortadoğu müzikaline çevirir. Hayat dans ederek daha kolay yaşanmak-

tadır. Haydi hanımlar dansa!

Sonra, reklam yıldızı kadın, tam bir şeylerden vazgeçmek üzereyken yeni bir şey bulan kadındır. Örneğin deterjanından vazgeçmek üzereyken, yeni bir deterjan bulur ve ona âşık olur. Aslında aradığı tam da budur. İsabet olmuştur. Şayet kadın kahramanımız biraz kararsızsa -ki, çoğu zaman kararsız olmak da onların bir kişilik özelliğidir- bir diğer kadın, ona doğru yolu gösterir. Bu yeni ürün, hayatındaki bu değişiklik, onu uzun bir süre idare edecektir. En azından bir sonraki ürüne kadar. Sonrası Allah kerim.

Reklam yıldızı kadın bir gece ansızın uyanabilir. Bir de bakar ki, biricik kocası yanında yok. Hedefi bellidir. Mutfağa gider, adamı buzdolabının başında yakalar. O, kocasının iyiliğini düşünmektedir. Öyle ya, adam tatlı, tuzlu bulduğunu götürüp genç yaşta, yüksek kolesterolden hayata veda ederse ne olacak? O bir başına mı kalsın bu dünyada?

Ya da gece vakti aniden uyanıp yanında sayıklayan kocasını uyandırıverir. Ne demektir başka isimlerin mesut aile yuvalarının yatak odalarında fısıldanması? Kıyamet kopartılır elbette. Ama, bu fısıldananın bir ürün adı olduğu ortaya çıkınca büyük bir rahatlama yaşanır. Çekirdek ailemiz sarsılmamıştır. Her şey yolunda gitmektedir. Ürün de aile içi ortak kullanıma açılmıştır. Biz aslında ne güzel buluruz gezsek Anadolu'yu.

Reklam yıldızı kadın neşe içinde yemeğini yer, çayını, neskafesini içer; en hafif zeytinyağını, en kolay hazırlanan hazır çorbayı, en çabuk rahatlatan madensuyunu tercih eder. O, her şeyin "en"ini bilir, "boy"una karar verir. O, kendi hayatını örnek göstererek, bizim hayatımızı bir hale yola koyma iddiasındadır. Kabul edersek, tüketimlerden tüketim beğeneceğiz, mutluluk saçacağız, develer güdeceğiz; aksi takdirde bu diyardan gideceğiz.

Reklam yıldızı kadın, kredi kartları, son model cep telefonları,

alışveriş çekleri kullanır. Harcayarak hayatını kurtarır. Markalar dünyasında gezer de gezer. Onu takip ettiğimiz sürece vardır.

Reklam yıldızı kadın hoştur, sempatiktir, yerine göre şekerdir, bazen olağanüstü güzeldir. Ama beyaz buzlu bir camın arkasındadır. Çok yakınken ulaşılmazdır. O camın arkasında "sıradan" olmaya çalışan ama olamayan, dışarıda ise "sıradan" bir kadındır.

Ezcümle, reklam yıldızı kadın, tüm kadınların karton tipidir. Bazıları fazlasiyla sinirimizle oynasa da, alıştırılmışızdır, birlikte yaşar gideriz.

"Öteki" Kadınlar

Mutsuz kadın... İkinci kadın... Öteki kadın... Metres... Orrosspuu!..

Bitiremediler verdikleri adları. Onlar, hemcinsleri ama, birleşip en çok onlardan nefret ettiler. Potansiyel bir tehlikeydi her biri için "öteki" kadın. Mesut aile yuvalarını darmadağın edecek, gururlarını inciterek kocalarını ellerinden alacak, belki de erkeğine ondan daha çok şey verebilecek lanetli kadındı "öteki".

Halbuki, çok yalın gerçeklerden yola çıkıp düşünecek olursak, "öteki", aslında hakikaten seven kadındır. Bununla, erkeğin hayatındaki asıl kadının sevmediğini söylemek istemiyorum. Böyle anlaşılmamalı da. O da kuşkusuz sever erkeğini, şu ya da bu biçimde. Ama, gerçek şu ki, "öteki" kadın, âşık kadındır. Yoksa, ne diye katlansın ki, kaçak göçek görüşmelere, buluşmalara, acil yatak faslından sonra, işini, eşini bahane edip kaçan bir adama? Sevmiyorsa, neden? Evet, belki bazen para da girer işin içine. O takdirde, "öteki" kadın durumundan uzaklaşıp "parayla çalışan kadın"a dönüşür. Bu satırlarda anlatılacak kadın, gerçek anlamdaki "öteki" kadındır.

Mutsuzdur; çünkü, sevdiğiyle istediği gibi bir arada yaşayamamaktadır. Hep çalınmış saatlere ihtiyacı vardır. Çalınmış saatlerde ödünç sevinçler, ödünç heyecanlar, bedeli ağır ödenmiş mutluluk-

lar yaşayacaktır. Derken, gecenin bir saatinde erkek Külkedisi, gerçek karısını ve çocuklarını hatırlayıp yola düşme zamanının geldiğini söyler. "Öteki" kadının evindeki terliğini çıkarır, üstünü başına giyer, veda ettiğine üzülüyormuş gibi bir havada sahte bir öpücük verdikten sonra evine gider.

İkinci kadın konumundadır. Üzüntülü bir biçimde gündelik hayatını yaşayacak, başka kadınların sevgililerine, kocalarına dair hikâyelerini dinleyecek, sıradan şarkılarda içi acıyacak, gözyaşları dökecek. Ama hayat bu. O, başkalarının hayatına sonradan giren kadındır. Var olan bir düzenin parçası olmaya, bir sistemin organik bütünlüğüne eklemlenmeye başlamıştır. Elbette, organizma onu benimsemeyecek, bir iltihap gibi bünyesinden çıkarmaya çalışacaktır. Ama belki de zamanla, bir sivilce gibi organizmanın dış yüzeyinde takılı kalacaktır. Bir noktada patlayana kadar.

Kimileyin, eski bir hapishanenin arka duvarlarına bakan kâgir bir evde, sevdiği adamı bekleyecektir. Dışarıdan çocuk sesleri, yaz güneşine serilivermiş kedilerin mırıltıları, mahallenin ayyaşının buram buram alkol kokan sesi gelecektir içeriye. Yaz bunguluğu ile radyodan yükselen eski bir Hicaz şarkının nağmeleri birbirine karışacaktır. İki göğsünün arasından sızan teri silerken, gözleri uzaklara dalacaktır "öteki" kadının.

"Neresindeyim bu hayatın?.. Şimdi o nerede? Kimlerle beraber? Eğleniyor mudur bensiz?.. Başka kadınlara bakarken beni düşünüyor mudur? Bu gece gelecek mi acaba? Ya da bir fırsat bulup gelir mi akşamüzeri?.. Ben burada tutsak, ama onun gözleri, o ela ateşler kimi yakıyor bu saatte? Adam sen de! Alayım gazozumu buzdolabından, içeyim ferah ferah. Gelirse gelir canına sıçtığımın iti."

Sıradan insanlara tuhaf gelen, ama anlaşılabilecek özlemleri vardır. Örneğin sevdiği adamın koluna girip herkesin içinde başı

dik dolaşmak; birlikte bir akşam yemeğine gidip karşılıklı kadeh tokuşturmak; hafta sonu birlikte uzun bir yaz gününe uyanmak. Ama hayat hiçbirimizin istediği gibi gelişmez.

Sabır taşını çatlatan halleriyle insanın içini burarlar. Olur olmaz zamanlarda aniden bir efkâr bastırıverir. Menopoz yaşından çok daha önce girmiş gibidirler menopoza. Bir yanarlar, bir üşürler. Kalp meselesi bu, başka şeye benzemez. Ses tonları en umulmadık zamanda birden yükseliverir. Şaşırıp, "Durduk yerde ne oldu ki şimdi buna?" dersiniz. Öfkelenmiştir bir kere. Vıdı vıdı eder, susturamazsınız. Sonra birden dalar görünmeyen bir denizin derinliklerine. İçiniz acır. İşte o an, "ne bir dost yüzü, ne bir sevgili/ dünyadan uzak bir deli" çıkar ortaya. Susarsınız. Susku, suskuyu doğurur.

Bakarsınız karartmış gözünü, gitmiş bir denizin kıyısına, dalgalara bakmakta uzun uzun. Yörük semaî taşıran bir hüzünle, eceli, ölümü ve bilinmeyeni düşünmekte. Aşılmıştır sınırlar, bizde pek namalum olan tuhaf bir coğrafyada.

Bazıları kolayca kabullenmiştir ikinci kadın olmayı, "bir ömür boyu saadet" yalanını gömüp içine. Hayatın aritmetiği basittir. Karmaşıklaştırmaya gerek yok. "Onun bir karısı var. Onunla birlikte zaman geçirmek zorunda. Kalan zamanını işine verecek. İşte, dar vakitte aşklar yaşanacak. Alıştım bir kere, sevmenin de ötesinde. Ne yapalım? Katlanacağız."

Birinci kadın için, mecazî anlamda ortadan kaldırılması gereken bir yaratıktır ikinci kadın. Aslında gerçekten ortadan kaldırılsa hiç de fena olmaz. O orospu, kocasını çalmıştır kendisinden. Ama birinci kadında çareler tükenmez. Migrenlerle, ufak sinir krizleriyle birçoğu kocasının yüzde ellisini eve bağlamayı başarmıştır. Ama gel gör ki, adamın bir yüzde ellisi daha vardır ki, onu ne yapmalı? Birinci kadın, zamanla, elindeki yüzde elliyle geçin-

meye alışabilir. Ya da bir gurur efsanesi yaratıp adamı evden dehleyebilir. Öyle ya, onca yılın karşılığı, ev kendisine kalmalıdır.

Mahalle hikâyelerinde, birinci kadın, bazen kocasına olmadık şeyler yedirip içirir. Ne de olsa, bir efsun rivayetiyle adamın kendine gelebileceği, doğru yolu bulup o orospuyu terk edebileceği nakışlanmıştır kenar semt belleklerine. Nümayişkâr bir tavırla, adı fısıldanmış bir efsuncunun yardımına başvurulur. Böylelikle adam, bilinmedik türlü türlü karışımları yiyip içer. Tadı tuhaf bu karışımlar, adamın hayatını da karıştırır elbet. Bazısı karısına, evine, çocuklarına, saadet yuvasına geri döner. Bazısına da efsun mefsun kâr etmez.

Aslında ne kadar tuhaf alışkanlıklarımız var. Bir kişiyi, kavramı ya da konuyu anlatırken, karşıtına göre anlatmaya ne kadar alışmışız. Her şey karşıtıyla birlikte anlam kazanıyor sanki. Gene tuhaftır, "öteki" kadın, birinci kadın ve erkek göz önüne alınarak anlatıldığında anlaşılabiliyor sanki.

Ortada bir adam vardır. Güçlüdür. Gücünü, kadınlarda yarattığı yoksunluk duygusundan almaktadır. Bir yanında birinci kadın vardır. Adamın resmî nikâhlı eşi. Çocuklarının annesi. Bir zamanlar bir şeyler yaşayıp paylaştığı kadın. Diğer tarafta ikinci kadın vardır. Düzeni bozan. Erkeğin arzularına amade. Bekleyen, boyun eğmesini bilen, bu özelliklerinin ve sabrının yardımıyla, palamarı çözülmüş bir gemiyi iki eliyle zapt edebileceğine inanan.

Bu üçlü, yüzlerce yıldır sanat alanında etkinliğini sürdüren, okuru, dinleyiciyi, zamanla da seyirciyi taraf tutmaya zorlayan bir motif. Tuhaftır, vaktiyle insanlar birinci kadının tarafını tutarken, zaman geçtikçe ikinci kadın güç kazanmaya başladı. Belki de, aşkın saf zamanlarına duyulan özlemin bir ifadesidir bu.

. Zamanla "öteki" kadınlar da değişti. Eski zaman mahallelerindeki boyun eğip bekleyen "öteki" kadının yerini, modern apart-

man bloklarında yaşayan, aldırışsızca gezen, gününü gün eden, yeni bir "öteki" kadın aldı. "Yıkılmadım, ayaktayım!" ruh haliyle kendisine farklı bir dünya kurduğunu anlatmaya çalışan bu kadın, kendi durumundaki birçok kadının da gözlerini yaşarttı kuşkusuz. Çünkü, onlar, durumun göründüğünden çok daha farklı olduğunu biliyorlardı. Kabuk tutmuş yarasını kaşıyıp kanatan, çare arayan, ama bir türlü bulamayan bir kadın vardı karşılarında.

Hayat "öteki" kadınlar için de devam ediyor. Ama iyi, ama kötü. Bitirebileceğini umuyor birçoğu. Bir adamı içlerinden atabileceklerini, asıl kadınına bırakıp, "Zaten yanlıştı!" diyebilecekleri günün geleceğini umut ediyorlar, ama olmayacağını da biliyorlar bunun. Bazısı da, adamın, birinci kadını bırakıp kendisini tercih etmediği için derin bir pişmanlık yaşayacağı umudunu barındırıyor içinde. Hoş, günün birinde kendisi birinci kadın olsa ne değişir ki?

O, ikinci kadınlığı yaşamayı istedi, seçti ve yaşıyor. Yakın çevresi de reddetse, pek çok insan onunla görüşmek istemese de, bazı "önden kuyruklular", "ucuz kadın" gözüyle bakıp yanaşmaya çabalasalar da, o kalbini dinliyor. O, bile bile, bu kadar aşkı hak etmeyen bir adamı seviyor. "Öteki" kadın olmayı göze alıyor. Bu yüzden de güzel. Güzel ve yaralı.

Nereye kadar devam edebilir bilmiyor, bilmiyoruz.

Sadece karşılıklı gülümsüyoruz.

Temizlikçi Kadınlar

Dünya dünya olalı beri, toz da toz. Küller küllere, tozlar tozlara, rüzgâr rüzgâra karışır. Dil, din, ırk fark etmez. Tozla başa çıkılmaz. Dünyanın en yalın ve net formülü şudur sanırım: toz, her şeyden güçlüdür.

Temizlikçi kadınlar, Tozlar Evinin Don Kişotları'dır. Holdinglerde akşam temizliğini yapanları olsun, evlerde ücretli çalışanları olsun, beyhudeliğini bile bile tozlara karşı savaşırlar. Elbette tek savaştıkları tozlar değildir bu kadınların. Onlar, suyla, sabunla, bin türlü deterjan ve temizlik maddesiyle haşır neşir, uğraşıp dururlar.

Tan vakti uyanılır. "Eteklerinde güneş rengi bir yığın yaprak" toplanır. Önce evinin işini halleder. Kahvaltıyı hazırlayıp çocuklarına yedirir. Kocasını -şayet bir işi varsa adamın-, çocuklarını yolcu eder. Kendisinin yola çıkma zamanıdır. Çıkar. Daha ziyade, evine yakın yerlerde yaşayan ailelerin evlerine temizliğe gitmeyi tercih eder. Paraya çok sıkıştığı takdirde de, uzak semtlerdeki ailelere temizliğe gitmeyi karar verir. Daha doğrusu kocası onun adına karar verir. O da gidiverir.

Başkalarının banyosunda yabancıdır. Mermerlerle süslü, İtalyan seramikleri döşenmiş banyolarda, günü bir an önce akşama kavuşturmaya çalışır. Hanımın huyuna, âdetine göre yapar temizliği. Hanım, lavaboların ahşap mobilya kısmının altına bakacak

kadar sterilizasyona düşkünse, ev, köşe bucak tertemiz yapılacaktır. Hanımın hangi bezin nerede kullanılacağına dair takıntıları varsa, onları düzgün bir biçimde kullanıp, katlayıp koyarak hanımını tatmin edecektir. Toz bezi, yer bezi, duvar bezi, cam bezi, tezgâh bezi, eşik bezi, taharet bezi, bezdirene kadar bez! Yapacaktır.

Zaten temizlik ne ki? Hava durumuna, hanımın takıntılarına, evin iç hacmine, temizlikçi kadınımızın ruh haline göre yapılan bir tür çok yorucu bedensel faaliyetler silsilesi. Sev ya da terk et durumu -faşizan bir tavır. Ne sevebilirsin tamamıyla, ne de o mekânı terk edebilecek kadar paran vardır. Deveyi güdersin. Temizlikçi kadın da temizler, gidemez.

Taşrada "Bilmem Kim Bacı", büyük şehirde "Bilmem Kim Hanım"dır adları. Genelde hep karadır bahtları! Aslında o kadar da kara değil. Sadece onların yüreklerindeki yara değil! Neyse, saçmalamayalım. Taşrada bambaşka bir gelenek hüküm sürer. Genelde, aileden biri gibi kabul edilirler orada. Büyük şehirde ise hep bir yabancı, el biri oldukları hatırlatılır bir biçimde. Başka sofralarda yerler yemeklerini. Aile içi tartışmalar mümkün olduğunca onların yanında yapılmaz. Büyük şehirlerin zengin evlerindeki hizmetçileri bu yazının kapsamı dışında tutuyorum. Onlar benzer boyutlarda, ama başka türlü yaşarlar gerçekliklerini.

Bildik hikâyeleri vardır bacıların. Bildik ve iç acıtan. Kiminin gönlü şimdiki kocasına düşmüştür. Ailesini, töreleri, köyünü bırakıp geride, ver elini taşranın Paris'i deyip gelmiştir bu büyük taşra şehrine. Orada yeni bir hayat kurmuştur eriyle birlikte. Ama gel gör ki, zamanla adam hayırsızlığını koyvermiştir ortalık yere. Bırakıp gitmez ama, süründürür. Ona baktın dayak, bunu yaktın dayak. Gene de devam eder hayat.

Kimi, evlendikten sonra geçim sıkıntısından beyinin rızasıyla çalışmaya başlamış, onurlu bir biçimde para kazanarak çocukları-

nı büyütmüştür. Sonra, çocuklar kendisine burun kıvırmaya başlanuştır. Küçümseniyordur, hem de öz çocukları tarafından. Bu "Fatma Bacı" muamelesi ne bitmez tükenmez çiledir Yarabbi?

Kimi, alkolik/kumarbaz kocasının çilesini çekmektedir. O kadın, cehennemi dünyada yaşadığı için mahşerde muhakkak cennete gidecektir. Adam, onu dövüp parayı alır elinden akşamları. Üç kuruşa geçinmeye çabalar. Yıllar boyu. Böyle gelmiş böyle gider.

Yaşarlar.

Hatırladığım kadarıyla evimize gelen ilk temizlikçi, Döne Teyze'ydi. Yaşlı, dişleri dökülmüş, tatlı bir ihtiyarcık. Kınalı saçlı, koca gözlü, cana yakın bir kadın. Eskilerin "muhkem" dedikleri türden. Temel Reis'e benziyordu yüzü. Dişsiz olduğundan, istediği an çenesiyle burnunu birbirine değdirebilirmiş gibi bir izlenim uyandırıyordu insanda. Koca evi temizler, bana mısın demezdi. Ya da vaktiyle ben küçük olduğumdan, ev, olduğundan daha kocaman görünüyordu gözüme. Sonra, emekliye ayırdı kendisini. Arada bir ziyaretimize gelirdi. Başka bir şehre taşındıktan sonra bir daha haber alamadık ondan.

Döne Teyze'den sonra Semiye Bacı girdi hayatımıza. İnce, uzun bir kadındı Semiye Bacı. Upuzun bir yüzü, ortadan ayırdığı simsiyah saçları vardı. Boyu çok gelişmiş bir devetabanı kadardı. Kulaklarında altın küpeleri, her daim yana kaymış başörtüsüyle renkli bir kadın figürüydü çocukluğumda. Ev halkı onun çok iyi temizlik yaptığını söylerdi durmadan. Sapsarı, çarpık, kazma gibi dişleri yüzünden, en sıkıntılı halinde bile, yüzünde gülümsüyormuş gibi bir ifade olurdu. Güldüğü zaman da gerçekten çok candan, içten gülerdi. Kertenkeleden ve bilumum sürüngenlerden korktuğu için, sık sık yatağın altına plastik sürüngenler atıp kocaman bedeniyle bağırarak kaçışını izlerdim. Bir nevi "Yumurcak-Necdet Tosun ilişkisi" sendromu. Okul dönüşümde, birlikte keyif-

le yemeğimizi yerdik. O şehirden taşındıktan sonra, Semiye Bacı'yla ilgili kötü bir haber geldi. Yakın bir tanıdığımızın evinde temizlik yapıyordu. O tanıdığımız, akşam evine geldiğinde, iki katlı evinin merdiveninde kan izleri görmüş. Merdivenin başında da, kesilmiş boğazından halen kan sızan Semiye Bacı'nın cesediyle karşılaşmış. Polis gelmiş. Birtakım araştırmalardan sonra, kapıcının oğlunu yakalamışlar. Kolundaki altın bilezikleri almak için öldürmüş Semiye Bacı'yı. İyi bir kadın, sıradan bir üçüncü sayfa haberinde ne kadar tanınabilir ki?

Başka şehirde başka kadınlar da oldu. Altın dişli Emine Hanım. İncecik, sinirli bir kadındı. Ama o da işini çok iyi yapardı. Sonra Yeter Hanım. O, daha çok annemi çalıştırır, kendisi oturup, "Şunu da şöyle yapsak abla!" derdi. Annem de yapardı. Sonradan değişmiş. Artık, işini kendisi yapıyormuş. Belki de, kızmamam için öyle diyor annem.

Daha birçok temizlikçi kadın figürü var hayatımızda. Arkadaşlarımın evine konuk gittiğimde karşılaştığım Perihan Teyze, örneğin. Sabah uyandığımda ev halkı işlerine gitmişti. Perihan Teyze'yle ben kalmıştık evde. Suaygırından hallice Perihan Teyze salonda yeni sistre yapılmış parkelerin, Siirt işi kilimlerin üstüne tabak tabak peynirleri, reçelleri, zeytinleri, kalın dilimlenmiş ekmekleri yerleştirmiş, çaydanlığı yanına almış, bir elinde televizyon kumandası, bir elinde telefon ahizesi, televizyondaki Sabah Şekerleri'ni seyrediyordu. Yetenekli bir kadın olduğundan, bir yandan da telefonda yengesinin kızı Şükran'la konuşuyor, onu, bu sabah programına telefonla katılması için ikna etmeye çabalıyordu. Bunu yaparken de jelibondan yapılma bir ahtapot gibi löpür löpür oradan oraya kıvrılıyor, kilimin üstünde şekilden şekile giriyordu. Gel de Perihan Teyze'den temizlik yapmasını bekle. Yapmıyor ve arkadaşlarımdan sürekli zam istiyordu. Bu arada büyük oğlu sürekli olay çıkarıp neza-

rete alınıyordu. Ama tanıdığım kadarıyla Perihan Teyze hayatta bu tip şeyleri umursayacak kadınlardan değildi... Kocasını da İl Castrato'ya çevirmişti anlaşılan. Adamın pes perdeden gıkı çıkmıyordu. Ama Perihan zorda kalınca, "Geç kalırsam benimki canıma okur!" deyip külfetli işlerden yakasını sıyırıyordu. Neticede arkadaşlarım o semtten taşınıp Perihan'dan kurtuldular.

Marlboro'dan başka sigara tanımayan kadınlar da geldi evlerimize, "Benim adım Tomas, bu işler bana komaz!" diyenleri de, yemekten sonra çok şekerli Türk kahvesi isteyenleri de. Sonuçta, hepsi kendince bir şeyler bıraktı ve bırakıyor bu dünyaya. Tozlara parmaklarıyla adlarını yazıyorlar. Evler, onlarla daha rahat ve güvenli.

Başkalarına ait mekânları kendilerine ait kılıyorlar. Bazen yeni bir düzen getiriyorlar eski evlere. Gün geliyor, kaşıklar ile çatalların yerleri değişiyor; gün geliyor, çamaşırlar bir üst çekmeceye terfi ediyor. Bir tuhaflıktır alınış başını gidiyor.

Örneğin evime temizliğe gelen teyze, elinde su dolu kovayla dışarı çıkıp camları silmeye karar veriyor. Kapıyı çekip çıkıyor. Sonra da, çilingirle beraber eve dönüp içeri girebilmek için kapının kilidini kırdırıyor. Ne diyeyim? Kafası meşguldü herhalde.

Ama iyi ki varlar. Kendi hayatlarını düzene koyabilmek uğruna başkalarının evlerini düzene koymak için çabalayan bu kadınlara gerçekten çok şey borçluyuz. Bazen en lezzetli yemeği onlar pişirdi bize. Bazen en yalın hayat dersini onlar verdi.

Halen devam ediyorlar. İnatla, inançla.

Kendi çocuklarına daha iyi yaşam koşulları sağlamak için başkalarının çocuklarına katlanıyorlar. İşinin hakkını verenlere saygı duyuyoruz her dem.

Gelinler

Kimileri kına yaktı ellerine; kimilerinin türküler yakıldı adlarına; gümüş teller takıldı başlarına; atların terkisine atıldı bazıları; yapma çiçek demetleri ellerinde, giriverdiler neonlarla aydınlatılmış salonlara. En çok kurşun seslerini dinledi bazıları gecenin koynunda. Kimilerinin kulaklarında çınlayan kristal kadehlerin sesleri. Kimileri yeni âdetler edinip bekâr davetlilerin adlarını yazdılar ayakkabılarının altına; sonra fırlatıverdiler ellerindeki buketi. Buketi kapan kız çığlık çığlığa, sanki iyi bir haltmış gibi. Kiminin gözlerinde buğulu bir fotoğraf, asla bir araya gelemeyeceği gerçek sevgili. Göğüs kafeslerinde evcil güvercinler ne taklalar attılar, ne mesajlar getirdiler pençelerine bağlanmış o gece. İşte böyle başladı hikâyeleri. Derinlerde bir yerlerde özleyerek eski, mesut günleri, girdiler kocalarının koyunlarına. O gece, utanıp sıkılanı çok oldu içlerinde. Yaşlı kadınların, analarının verdiği öğütleri dinleyip yerine getirmeye çabaladılar isteneni.

Neydi istenen? Yeni bir aile, evlatlar, toplumda saygın bir ad. Artık eskisi gibi olamayacaklardı. Çevredekilere gösterilen, kan lekesi bulaşmış çarşaf yeni hayatlarının mührüydü.

Sonraları, oturduğu evde en göze batan insan, o oldu. Yaptığı işlere kusur üstüne kusur bulundu. Bu, eleştiriye gelmez, ama eleştirmeye tapan insanlar topluluğunda, azar üstüne azar işitip

canlarına bile kıyan nice gelinler geldi geçti. Çoktan unutuldu birçoğu. Belki oğulları ile kızları arada bir hatırladılar onları. Evet, o neslin torunları, göbek adlarından nefret etmeye başlamışlardı. Ailenin ninesinin, yani büyük gelinin adını taşımak bile zuldü.

Nispeten "modern" diye adlandırılan bir toplum yapısına geçildiğinde, yani artık gelinler, yaşlı kadınların biricik oğullarını alıp üç oda-salon salamanje evlere kaçırdıklarında, gelinlerin makus talihi de değişmeye başladı biraz. Onlar da egemenlik istiyorlardı. Ne o? Bütün aile iç içe. Bir rahat, huzur yüzü yok. Gönlünce giyinip dolanamazsın evde. Neymiş? Kocanın kardeşi bakarmış, kayınbaba bakarmış. Böyle mi giyinilirmiş? Miş de mış da muş. Hadi canım! Kendi kurallarına, daha çok kocalarının kurallarına göre yaşayacakları yeni hücreler buldular. Kırmızı noktalı musluklarından kaynar sular akıtan, geniş, ferah hücrelerdi bunlar. Salonlara, odalara saksılar yerleştirildi. Maksat, doğa eve girsin, sinirler terennüm etsin. Sardunyalar, devetabanları, Afrika menekşeleri, sikaslar, Allah ne verdiyse. Lakeler, lambriler, Afyon mermerleri, mutfak robotları, özel geceler için lavantanın çevresine sarılmış dantel iç çamaşırları arasında, birbirinin türevi hayatlar kuruldu. Bu defa da ailelerden biraz uzaklaşıldı. Bilinçli seçimlerdi elbette. Yeni gelin, eski bir gelin olan kaynanasını evinde fazlaca görmek istemiyor; ama kapılarını, gene eski bir gelin olan annesine ardına kadar açık tutuyordu. E, kaynana da olgunluk mabudesi değil elbet. Oğluna olan biteni bir güzel anlatıyor. Olan bitenle yetinse iyi. Bir de yorumlar var elbet. Gelin hanımın yüzünden, gözlerinden, tavırlarından anladıkları. Evlerde kızılca kıyamet. Biraz gözyaşı, biraz boğaz ağrısı, çokça intikam çağrısı. Genelde yatakta son buluyor. Gelin hanım işini biliyor. Ne olsa, iktidarın yataktan geçtiğini anlayacak kadar tarih bilgisi var. Saraylardaki iktidar oyunlarında gelinlerin kendilerini nasıl korumaya aldıklarını içgüdüsel olarak biliyor.

Ama damat da kendi kayınvalidesi ile kayınbabasını evinde fazlaca görmek istemezse, koridorlarında mübaşirin sesi yankılanıyor. Nihayeti "şiddetli geçimsizlik." Genel toplum yapısı, gelinleri böyle değerlendirip çabucak kıyıveriyor onlara.

Bir de büyük şehrin "modern" hayatında, gelin hanım çalışmaya başlamışsa, işi daha da zor. Kayınvalideye göre, oğlu bir deri bir kemik kalmış. Kinayeler, cinaslar gırla gidiyor gitgide daha küçük gelen evlerinde. Bir değil, iki değil. E, gelin hanım da gün boyu cansiperane çalışıp didiniyor. Hem de ekonomik özgürlüğünü kazanmış bir kadın o. Kayınvalidesi gibi koca eline bakmıyor. Susup oturacak hali yok. Yaşlıların anlayışsızlığından dem vurulunca gene kızılca kıyamet. "Bir daha bu eve ayağımı basmam"lardan tutun, "Onu hanım sanıp da olur dediğim güne lanet olsun"a kadar geniş bir yelpazede sözcükler tur atıyor. Sıradan hayatlar, sıradan hikâyeler kuruyor bu coğrafyada.

Bir de âşık olup gelin gidenler var ki, neredeyse en şiddetli hayal kırıklıklarını onlar yaşıyor aradan zaman geçince. Aşk bir gün bitiyor. "Sevgi önemli, sevgiye dönüşürse güzeldir aşk" diyenler belki de yalan söylüyor. Kim bilir, belki hep yeni aşklar gerekiyor. Gel gör ki, gelin evcil; aşk, doğası gereği dışarıları sever. Gelin çok acı çekiyor.

Gelin deyince, kaynanalar kadar görümceler de gelir dile. Görümceler, bir zamanlar gelin olduklarını unutmuşlardır. Kendi görümcelerinden çektiklerini de. Epeski bir Doğu şehrinde, görümcelerin, gelinleri saçlarından tutup eski evlerin arasında, dar sokaklarda sürüdüğü de çok görülmüştür. Yalan değil.

Büyük kentlerin keşmekeşi, bu kadınlar arasındaki karmaşık ve hiyerarşik ilişkiyi de rayına oturtmuş görünüyor. Ancak, Almanya'nın büyük bir kentinde, gelinlerine işkence eden yaratıkların varlığını da göz ardı edemeyiz elbette. Feodal yapıdan tutun,

postmodern yapıya kadar gelinler mutsuzluklarını gözlerinde taşıdılar yüzyıllar boyu.

Romantik hikâyeler bir yana, bu ülkede, Ağrı'nın bir köyündeki taze gelinin acısı iki satırla geçer gazetelerde. Evlendiğinin dördüncü günü, kocası olan ağa tarafından, kız olmadığı gerekçesiyle evine gönderilen taze gelinin hikâyesi acıdır. Bu hikâyenin bir versiyonunda da, koca, muhtarın oğludur.

Köylük yerde kalamayacağını anlayan aile, kızlarını alarak şehre taşınıp memleketlilerinin yaşadığı bir varoşa yerleşir. Babaları yoktur başlarında. Dedeleri vardır. Dedikodulara göre suçlu dededir.

Nedir suç olan? Kızlığını kaybetmesidir, zarın namus adına atıldığı bu topraklarda. Varoşlarda da duyulur dedikodular. Hattâ köye kıyasla daha bile çabuk yayılır dedikodu. Bu yaşlı adam, küçücük kızın ırzına geçmiştir. Bir iki karşı koymaya çalışırlar, dayanamazlar. Dede bir gün, "Kalk kızım, gidelim" der. Kız, taze kuzu, gidiverir dedesiyle bir kuytuluğa. Sonra, dede teslim olur karakola, "Onu ben öldürdüm" diyerek. Ananın sesi çıkmaz. Böyle görmüştür atalarından. Denen o ki, ailenin başka erkekoğluerkekleri öldürmüşler taze gelini namus uğruna. Asıl acı olanı, cesede otopsi yapılması. Neticede kızlık sağlam. Halen kızmış taze gelin. Gelelim mi ağaya? Daha önce iki gelin daha almış ağa. Bizim kız, hani iki satırla geçen gazetelerde, üçüncü kurbanıymış adamın. Daha önceki iki kızı da, kız çıkmadıkları gerekçesiyle ailelerine geri göndermiş o ağa. Onlar ne yaptılar Allah bilir. Haberde adları bile yok. Neler hissettiler o köy yerinde, o zalim geleneklerin koynunda, bilemeyiz. Ama bildiğim bir şey var ki, bu topraklarda bu tür ağalar var olduğu sürece, "Kuşu kalkmaz" şarkısı da yasaklanmamalıdır bu ülkenin televizyonlarında.

Şimdi, "Suç kimde?" oyunu oynamanın tam zamanıdır. Köylü-

lerde mi suç, bu kadar anlayışsız, bu kadar kör oldukları için? Ağada mı suç, iktidarsızlığını başka yollarla örtmeye çalıştığı için? Anada mı suç, evladını korumayı beceremediği için? Dededе mi suç, karşı koymayı beceremediği, sakat bir dengeyi sağlamaya çalıştığı için? Ailenin erkekoğluerkeklerinde mi suç, namus diye tutturup bir kızın ölümüne sebep oldukları için? Doktorlarda mı suç, otopsi yapıp da, kızın bekâretini kontrol etmek durumunda kaldıkları için? Gazetelerde mi suç, haberi yorumsuz, yansız ve cansız verdikleri için? Bende mi suç, bu kadar ayrıntılı anlattığım, ama o taze geline yaşarken ve öldükten sonra yapılanlara karşı koymadığım için? Sizde mi suç, oturup sessizce okuyup "Vah vah!" dediğiniz ve az sonra unutacağınız için? Yoksa bu topraklarda mı suç, ilk gününden beri barış nutukları atıp da, kanla yıkanmayı kutsadığı için?

Hangimiz suçlu olursak olalım, hepimiz suçlu olursak olalım, gerçek hayatta, hikâyeler mutlu bitmiyor ve sonlarında gökten üç elma düşmüyor.

Buralarda gelinlere yazık oluyor.

O taze gelin, böyle kıyılan ilk gelin değil buralarda, sonuncusu da olmayacak. Sonra oturup bir ağızdan türküsü söylenecek içkili gece eğlencelerinde, iç çekilerek:

"Ninen ölsün sarı gelin amman!"

Roksalan Derlerdi Adıma

Belki bir hayatın, belki de bir filmin son sahnesi...

1558 yılındayız. İlkbahar başlangıcı.

Tutun ki Topkapı Sarayı'nın en geniş ve ferah odasındayız. Ve gene tutun ki, Hurrem Sultan, ölüm döşeğindedir. Yanı başında Kuran okunmaktadır. Hurrem, biraz kendine gelir gibi olur. Kadınlardan pencereyi açmalarını ister. Odanın pencereleri ardına kadar açılır. Güneş içeri girer. Dışarıda pırıl pırıl bir bahar günü başlamaktadır. Kadınlara ve Kuran okuyan hocalara susmalarını emreder. Herkes şaşırmıştır. Yattığı yerden doğrulup, bir cariyenin yardımıyla pencerenin önüne gider. Uzaklara bakar dalgın dalgın, Boğaz'ın iki yakasına. Sonra, daha da uzaklara. Göremediği Rotagino'ya. Gülümser. "Oralarda bir yerde doğdum ben!" der. Cariye iyi olup olmadığını sorar. Hurrem hepsini odadan kovar. Odada tek başına kaldığında aynanın karşısına geçer. Sırlı, üç kanatlı eski zaman aynasına bakıp aşağıdaki sözleri söyler. Kamera yüzünde, çizgilerinde dolaşır. Yorulmuştur. Bütün bir hayatın yorgunluğudur bu. Gitgide bitkin düştüğünü görürüz. Bu arada Hurrem'in görüntüleri parçalanmaya başlar. Önce ikiye, sonra dörde, sonra sekize bölünür perde ve aynı görüntü çoğalarak devam eder parçalanmaya. Aniden, Hurrem'in başı önüne düşer, aynanın önüne yığılır. Görüntü tekleşir. Perdede Hurrem'in huzur içindeki yüzünü görürüz.

HURREM: (*Aynadaki suretine dalgın dalgın bakar.*) Ben Hurrem... Haseki... Gözde... (*Aynada kendi yüzünü okşar.*) Bir zamanlar Roksalan derlerdi adıma... Çok uzun zamandan beri bu topraklardayım... (*Birden yüzünde bulanık bir ifade belirir. Bir şeyleri anlamak istiyormuşçasına bakar aynaya.*) Sen kimsin Hurrem? Bu tarihler seni nasıl anlatacak? Vakanüvisler ne diyecek gelecekteki insanlara?.. Gerçekten anlatabilecekler mi şu koca şehrin kederini? Her sabah rüzgârında, saba makamı çalındığında kulağına, içinde ihtilaller olduğunu, dağların yerinden oynadığını anlatabilecekler mi? Bir zamanlar gerçekten sevildiğini, hattâ senin de âşık olduğunu kim bilecek?.. Görkemli sarayın sultanı diyecekler benim için... Kızıl büyücü... Uğursuz haseki... Muhteşem Süleyman'ın biricik eşi... Cihan İmparatorluğu'nun sultanı... Halbuki, içimde eski seslerle büyüyen, kendini gizleyen bir kız var. "Roksalan" dendiğinde dönüp bakan, gözleri çakmak çakmak bir kız çocuğu. Onu öldüremediklerini, bu şehrin iki yakasını ayıran âşık suları seyrederken, içimde o kızın ağladığını bilmeyecekler... Masumdum bir zamanlar. Masumiyetin nasıl yok edilebileceğini öğrettiler. Sonra, entrikaların nasıl kurulacağını, nasıl cana kıyılacağını. Askeri ve halkı nasıl kullanabileceğimi. Öğrendim. Hayat mektebinin iyi bir talebesiydim. Derken hoca oldum bu mektepte. Sonra, bu şehrin iki kıyısına hâkim bir sarayın bahçesinde oturup kubbelerin sulara kavuşmasını seyrettim. Onlar, Süleyman'ın dedesi Fatih'in İstanbul'unu getiriyordu bana. Kaybettiğim bir maziyi, yitirdiğim oğullarımı, sakat doğan oğlum Cihangir'in acısını, devletin bekası için feda ettiklerimi hatırlıyorum... Ve Sarayburnu'ndan her bakışımda ağlıyorum artık. Yaşlandın Roksalan... Vedaya hazırlanacak kadar yaşlandın... Yüzün ve kalbin genç, ama içinde binlerce yıllık bir yer var. Orada esirsin Roksalan... Başka türlü olmalıydı... Bu hayat başka türlü...

Bu saltanat bir kan davası... Başka türlü... Kim bu aynadan bakan? (*Vücuduna dokunur. Hayal görüyormuş gibi...*) Bensem şayet, bu kim?.. Bu dünyada gezinen hayal... Bir hayal... Kâinat ve hayat çok büyük Hurrem, hayallerimiz ise çok küçük kalıyor... Artık uyanmanın vaktidir Roksalan... Derin uykularda çok uyudun, uyan, uyan... (*Sesi gittikçe hafifler, başı usulca öne düşer. Gözlerinden süzülen bir damla yaşın aynanın önüne düştüğünü görürüz.*)

"İktidarın Kitabını Yazdım!" Tipi Kadınlar

Eskiden bir göğüslerini keserlermiş yüksekteki toprakların kızları. Yayı daha iyi gerip oku daha güçlü atabilmek için. Becerirlermiş de. Amazon demişler adlarına. Bin efsane dizmişler boyunlarına. Erkeklere ihtiyaçları yokmuş. Yalnızca çocuk yapmak için bulurlarmış erkeği. Bunun haricinde onları gören erkek sağ kalmazmış. Eğer bir kız çocuk getirirse dünyaya, onu, kendisi gibi savaşçı yetiştirirmiş Amazon. Söylencede kalmışlar.

Onlardan çok sonraları, megapol denen ormanlarda yetişen yeni bir kadın grubu çıkmış ortaya. Masal bu ya, o kadınlar, cangıldaki ulu ağaçların tepelerine çıkabilmek için var güçleriyle yarışmaya başlamışlar adamlarla. Cangıl adamları tepelere tırmanma konusunda çok deneyimlilermiş, ama bir engelleri varmış. Kadınlar ulu ağaçların tepesine çok zor da olsa tırmanabildikleri halde, adamların önlerinde, tırmanmalarını güçleştiren bir organları sallanır dururmuş. O organ oyuklara takılıp hızlarını kesiyormuş cangıl adamlarının. Hattâ, adamların birçoğu, yıllarca, yukarı tırmandığını sanarak, oyuklara takıla takıla olduğu yerde sayıyormuş. Kadına gelince, elini ayağını nereye koyacağını önceden belirleyerek bir yığın girintinin, çıkıntının üstünden tırmanıp tepesine ulaşıyormuş ağacın. Kadın tırmanırken öyle gayret sarf ediyor ve tırnaklarını, ağacın kabuğuna öyle hiddetle geçiriyormuş ki, te-

peye tırmanana kadar her tarafı örseleniyor, ayak tabanları patlıyor, sinirleri tel tel olup elleri yumuşaklığını kaybediyormuş. Ağacın tepesinden aşağıya, kendisinden sonra gelenlere bakıyormuş. Onları seyredip tırmanırken yaşadığı güçlükleri düşünüyormuş. Yüzünde tuhaf bir gülümseme beliriyormuş. Ee, tepeye çıkmış ama, o kadar da hasar var. Yaralarını iyileştirmeye çabalıyormuş önce. Bulduğu şifalı, yumuşak, ipeksi bir his veren bütün yaprakları sarıyormuş sağına soluna. Yaraları biraz olsun iyileşiyor, lakin gözbebeklerindeki uçurum günden güne derinleşiyormuş. Günün birinde, sahibini çekip bir daha yukarı bırakmayacak bir girdap oluşuyormuş uçurumun derinliklerinde.

Uçurum eski metafor. Masalları bir tarafa bırakırsak, bir kadının işinde yükselirken ne zor koşullarla karşılaştığını, ne büyük badireler atlattığını, kimlerle savaştığını bilmeyen yok gibidir. Ama hiç kimse, onun kadar anlayamaz tepelerdeki yalnızlığı.

Gerektiğinde, Amazon olmak zorundadır. Erkeklerin iktidarında, o iktidarın kurallarıyla oynayabilmek için, çoğu zaman bir erkek gibi düşünmeli, ama bir erkeğin yaptığından fazlasını yapmalıdır. İyilikte de, kötülükte de geçerli bu durum. Kötülük yapacaksa bunu hissettirmeden yapmalı.

İktidar konusunda hemcinsleri de, erkekler de ellerine su dökemez bu kadınların. Sanki doğarken analarının karnından, ellerinde iktidar örgüsüyle çıkmıştır onlar. İki ters bir düz öyle güzel örüp iktidarlarını, içindekini öyle ustaca örterler ki, insanlık tarihi bile şaşkınlıktan bir an donakalır. Bunu nasıl becerdikleri ise muamma.

İşbu kadınlar günümüzün insan öğüten, acımasız iş dünyası koşullarında "yöneticilik" görevlerini hakkıyla yerine getirirler. Hakikaten az buz iş değildir yaptıkları. Erkek, iktidara tarihi boyunca alışmıştır. Elinden gitmesi de dünyanın sonu değildir. Hayat nasılsa devam eder. Kendisi yöneticiyken de, değilken de. (Tabiî,

hayatın her alanında ölene kadar iktidar isteyen, ama yatakta iktidarsız olan adamları da göz ardı etmemeliyiz.)

Ancak, bu tarz kadınlar için iktidarı kaybetmek, her şeyini yitirmek anlamına gelir. Geldikleri yere dönmeleri mümkün değildir. Bu kadın, bir erkeğe kıyasla iktidarından zor vazgeçer. Daha ziyade erkeklerin bu konudaki "adam sen de!"ciliğinden yararlanıp kazık kakarlar bulundukları yere. Hakikaten, akla durgunluk verecek kadar ince hesaplar yapabilirler. Kindardırlar ve unutmazlar. Bir biçimde içlerindeki kini çok sonra da olsa eşeleyip ortaya çıkarma konusunda, üstlerine insan tanınmaz. Erkeklerin "Bakımlı kadın etkileyicidir, iyi bir yatak arkadaşı olabilir" ya da "Her kadın anaçtır, ne kadar kötü de olsa, içinde bir insanlık kırıntısı taşır" mavallarıyla yıllarca kandırılmış olmaları ya da kendilerini kandırmış olmaları da işlerini kolaylaştırır bu kadınların.

Kendilerine kayıtsız şartsız inananları biraz korurlar ilk aşamada. Ama işleri bittiği vakit, onlar da doğru çöp kutusuna.

Dışarıda planlar yaptıktan sonra, içerideki toplantıda bambaşka konuşup kendilerini iki yerde de dinleyenleri aptala çevirirler. Sorulduğunda, "Anlamamışsın dediklerimi" ya da "Orada öyle denilmesi gerekiyordu. Yoksa mahvolacaktık" teraneleriyle sıyrılıverirler işin içinden.

Başta Kösem Sultan olmak üzere, sarayda entrika kurma ustası kadınlar, bizim "iktidar tutkunu" kadınların ikonudurlar da; iki tarafın da haberi olmamıştır birbirinden.

Piyasa koşullarını, rüzgârın estiği yönü, esme hızını pek iyi bellemişlerdir. Bazıları, geçkin Barbie bebek edasıyla ortalarda salınıverir. "Babacım, valla zemberekçiye uğramıştım. O sırada Perinaz Teyze geldi. Lafa daldık" diye yalanlar uydurup, sevgilileriyle göl kıyısında "elim nerende" oynayan kasaba kızı zekâsıyla, dolar üzerinden yüklü miktarda maaşları bankalarda biriktirirler. Hay-

rete şayandırlar. O zekâya o kadar dolar! Daha doğrusu bu topraklarda, bu kurnazlığa bu kadar dolar.

Hemcinslerine de en büyük zararı böyle yönetici kadınlar verir. Bazıları, hemcinslerini "beceriksiz, erkek düşkünü, yeteneksiz, kimlerin yatağından geçip de buralara geldiği belli değil" tarzında aşağılamaktan, kendi üstünlüğünü ayna karşısında bile kendisine göstermekten haz duyar. Ne yazık ki, hepi topu da budur.

Bazı yönetici kadınlar ise doğuştan şanslıdır. Soyadları onlara birçok kapıyı, sıradan fânilere kıyasla çok daha kolay açar. Bu onların beceriksiz ya da yeteneksiz oldukları anlamına gelmez elbette. Soyadları onlar için bir şans olduğu kadar şanssızlıktır da. Hep ailenin başarısıyla kıyaslanacaktır başarıları. Başarısızlıkları aile tarafından kolayca tolere edilmeyecektir. Çünkü onlar göz önündedirler.

Lady Macbeth'in hırsıyla yaşayıp ölecek kadınlar, kendilerine, eğer varsa ailelerine ne kadar kötülük ettiklerinin farkında değildirler. Çok sonra, kızıllarla örtmeye çalıştıkları aklaşmış saçlarıyla kamera karşısında yerlerini alıp ekran başındakilere işin bütün sırrının sevgiye dayandığını, hayatlarındaki bütün zorlukları sevgi sayesinde aşabildiklerini söylerlerken, gözbebeklerindeki girdabın derinliklerinde kaybolmuşlardır. Kozmetiklerden inşa edilmiş bir duvar yüzlerinde, dudaklarında ezber edilmiş bir gülümseme, gözlerinde karanlıkları tescilli bir uçurum. Acıyamazsınız.

Machiavelli gülümseyerek seyreder uzakta bir yerden. Kitabını çoktan aşmışlardır, doymamış, taşmışlardır.

Bu tip kadınların iyileri de, kötüleri de var elbet; ama kötüleri çok daha baskın. Kurallar, şartlar, erkek kanunları onları kötü yapmıştır. Ama bütün bunların ötesinde onlar kötülüğün tadına varmış ve kötü olmayı seçmişlerdir. Kasabada yaşasalardı onlara "Kanlı oturakta can veresin!" diyecek büyükanneleri olurdu. Ama artık kimseleri yoktur. Ne mutlu onlara!

Müşterisini Temsil Eden Kadınlar

Büyüklü küçüklü ajansların gözbebekleri onlar. Özellikle reklam ajanslarının vazgeçilmezleri. Dillerine, bedenlerine, vücut dillerine hâkim arkadaşlar. Erkeklerin sayısı sınırlıdır bu alanda. Daha ziyade tatlı kızlar yaparlar bu işi.

İş dediğimiz ne? Bir reklam ajansının müşterileri ile ajansın ekibi arasında bağlantı kurulmalıdır; bunu kurarlar. Yani cıvıl cıvıl bağlantıcı elemanlar ya da yurtdışı görmüş DJ/VJ kızlar denebilir birçoğuna. Şimdi insanın aklına şöyle bir soru gelebilir: Ajanstaki ekip salak mıdır ki, kendi başlarına ilişki kuramıyorlar müşteriyle? Hayır kesinlikle salak değillerdir. Evet, zekâsına dur gelmiş olanları, her anlatılanı geç idrak edenleri, "yaratı" sözcüğünün yanından geçmemiş olanları çoğunluktadır. Ama salak değillerdir. Kurnazları çoğunluktadır diyelim.

Her neyse, ajanstaki yaratıcı ekip ile müşterinin bire bir karşı karşıya kalması pek tercih edilecek bir durum değildir. Ne de olsa yaratıcı ekipten bir grup insan, akıllarına esip de oradan ayrılırlarsa, müşterileri de beraberlerinde götürebilirler. Tampon bölge diye bula bula da, "müşteri temsilcileri" denen bir grup insanı bulmuşlardır. Sonraki dönemlerde de, bu kızlar ajansları keşfetmişlerdir. Yırtınarak müşteri temsilcisi olmak istediklerini beyan etmişlerdir. Her neyse, olmuşlardır sonunda.

Müşteri temsilcisi demek, çift taraflı çok iyi oynayabilen bir ajan demektir. Çok iyi oynamak zorundadır, yoksa bir anda kendisini tepetaklak bulabilir. Haa, çok azar işitmeyi, gururunun kırılması olasılığını da göze almalıdır. Çünkü, yaratıcı ekip, bir türlü anlaşılmadığından şikâyet eden bir insanlar topluluğudur bu ülkede. Müşteriler ise doymayı da, ne istediğini de bilmeyen, her işi yaratıcı ekipten daha iyi yapabildiğine inanan, cebi para görmüş kasabalılar güruhudur. Dolayısıyla bu iki grup zıpçıktı arasında gide gele serseme dönecektir kızımız.

Ne yapmalı? Derhal her durum için ayrı senaryolar üretmeli. Müşteriye ayrı şeyler söylemeli. Ondan gelenleri elekten geçirip yaratıcı ekibe öyle anlatmalı. Yoksa kıyameti koparırlar. Ya bir de kendisi anlamadıysa söyleneni? Felaket! Suç, üstüne kalmamalı. Ee, ne yapılacak?

"Yaratıcı ekip istediğinizi yaptı sevgili müşteri. Ama nasıl olur? Bunu isteyen sizdiniz. Haa, öyle desenize! Elbette başka örnekler görmek de hakkınız. Siz velinimetimizsiniz. Evet, tabiî bilirim en temel kuralı: 'Money talks, bullshit walks' (Para konuşur, bok kervanı yürür). Aa, siz de benim gibi Amerika'da mı eğitim gördünüz? Ben İdaho'dayken... A, demek siz New York'taydınız! Oraları da güzeldir."

Pekâlâ yaratıcı gruba ne söylenecek?

"Aslında yaptığınız işe taptılar... Ama birkaç küçük değişiklik istiyorlar. Öncelikle, konseptte bir değişiklik oldu; çünkü eski konseptle ilgili bir konsörnleri var, öyle, çok konvansiyonel bir şey istemiyorlar haklı olarak... Tabiî canım, ben de onlara öyle dedim. Keşke baştan söyleseydiniz. Sizin isteğiniz doğrultusunda çocuklar çok çalıştı dedim. Onlar da şey dediler... Farkındayız. Ellerine sağlık. Bu şimdiye kadar karşılaştığımız en iyi yaratıcı ekip. Ancak piyasa koşullarını düşünmeliyiz. Örneğin şuradaki 'kaliteli' kelime-

si çok eskimiş, kullanıla kullanıla aşınmış bir kelime. Bunun yerine başka bir şey bulabilir miyiz? Mesela 'otantik' diyelim dediler. Ne dersiniz?.. Aa, manyak mısın be? Kâğıdı ne yırtıyorsun? Müşteri böyle istedi. Çatlaksınız valla! Nedir bu benim çektiğim? Siz o müşteriyle çalışmak kolay mı sanıyorsunuz? Kadın, kompleksli kasaba kızı. Üstünlük sağlamaya çalışıyor. Bir erkek geldiğinde onun gözlerinin içine bakıyor. Fakat diğer kızlardan nefret ediyor. Kaç haftadır bu salaklarla uğraşıyorum. Yetti canıma!"

Asla yetmez canlarına. Onlar tatlı, sevimli, şeker, çoğunlukla seksapeli güçlü, şık giyinen kızlardır. Orta yaşlı birer kadın olduklarında ya müşteri ilişkileri direktörü ya da koskocaman bir hiç olurlar. Seçim onların elbette. Ama onca koşturmaca arasında bir an durup baktıklarında, hayatta her şeye geç kaldıklarını hissederler. Hayatı erteleyerek yaşadıklarını. Bir daha asla o yaşa geri dönemeyeceklerini. Bunu anladıkları zaman, "Yeter artık, ben mi kurtaracağım dünyayı?" deyip işleri hafife almaya başlarlar ki, bu da kariyerlerinin sonu olur genelde. Çünkü aşağıda, onların gitmesini bekleyen bir yığın hevesli genç kız vardır. Birileri gitmeli ki, birileri gelsin. Dünyanın kanunu.

"En iyisi yerimi sağlama almak. Şu aptal direktöre biraz gülümseyip konuşayım onunla. Azıcık kadın kadına dertleşme kıvamına getirmeli olayı. Ama benden üstün olduğunu hissettirmeliyim ona ki, rahat bıraksın beni, fazla uğraşmasın. Of be! Biraz tuvalete gidip oturayım. Kurtulayım şu keşmekeşten."

İyi niyetli müşteri temsilcileri olduğu gibi, kötü niyetlileri de vardır elbet.

Kötüler, öncelikle her konuda bilgi sahibi olduklarına inanırlar. Yaratıcı çalışmayı "yaratıcı ekip"ten daha iyi bilip, yapılanları müşteriden önce, onlardan daha iyi değerlendirebilmektedirler. Tabiî akıllarınca!

"Şu renk iyi oturmamış oraya. Şu şekil de daire değil de, üçgen olmalıymış sanki. Ay, çok kötü bu ya! Ne kadar boktan işler yapıyor bunlar. Onların beyinleriyle yaptığını ben kıçımla yaparım be! Ay, iyi ki kimse duymuyor beni! Rezil olurdum. Şu ayağımı iyice sarkıtayım masadan, yere değsin. Uzaktan daha iyi görünüyorumdur bu oturuşumla. Elimi de çeneme götüreyim. Dikkatle inceliyormuşum gibi görüneyim. Of, bu salakların bir bok bildiği yok! Şu yazı karakterine bak. İçki reklamında çocuk yazısı karakterini kullanmışlar. Şimdi söylesem ortalık karışacak. İyisi mi bunları biraz çekmecede bekletip müşteri beğenmedi diye geri vereyim. Müşteriye de bir şeyler uydururum. Bu aptallar daha bana satamıyorlar yaptıklarını. Bir de tutup bunu müşteriye satmamı bekliyorlar. Ben onları yönlendirmesini bilirim. Önce şu direktörüme gidip bir anlatayım ne rezil işler yaptıklarını. Onun da haberi olsun ki ortalık karışmasın. Sonra da bunlara istediğimi yaptırayım. İnisiyatif kullanma kapasitemi görsün direktörüm. Aman bu kadına da direktör deyip duruyorum. Ağzım alışmış bir kere. O da artık çekilse de yerini kimin doldurabileceğini görse. Zaten hiçbir halt yapmıyor. Odasında oturup gülücük dağıtıyor sağa sola. Menopozlu Barbie! Ne Türkçeyi doğru dürüst konuşabiliyor, ne de İngilizceyi. Yok yok... Fazla zamanı kalmadı bunun. Bir süre sonra çalışmalarımı, gayretimi görüp, hak ettiğime kavuştururlar beni."

Daha çok bekler elbette. O menopozlu Barbie oraya gelene kadar ne badireler atlatmıştır! Bunun niyetini anlamaması için salak olması gerek.

Müşteri temsilcileri, bulduklarını sandıkları anda yitirmek üzerine adeta master yapmışlardır. Zor elde eder, çabucak ve kolayca kaybederler. Bütün insanlar gibi. Aşk hayatlarında büyük mutsuzluklar yaşamak adeta kaderleridir bu kızların. Evlenip mutsuz olmak, âşık olup kavuşamamak, adamdan hoşlanıp kendinden mem-

nun olmamak üzerine türlü türlü kısırdöngüler geliştirmişlerdir.

Mutlu olanları da vardır elbet. Birkaç saniye için bile olsa.

Bir de bunları hiç umursamayanları vardır. Çevredekilerin onları nasıl gördüğü, hayatta her şeyden daha önemlidir bu tarz müşteri temsilcileri için. Bir müşterinin verdiği davete erkek arkadaşıyla katılıp çılgınca dans etmek, yanındaki -hasbelkader- yakışıklı adamı yedi düvele göstermek, onun üzerinde nasıl söz sahibi olduğunu, gerektiğinde onu süründürebildiğini kanıtlamak üzerine kurulu bir yaşam tarzları vardır. Haklarında konuşulması, üstlerine kilitlenen bakışları yakalamaları hayatın gerçek "hoşluk" alanlarıdır. Her şey "Çok hoş!", "Çok sevimli!" ya da "Çok şekeer!"dir. Ama orta halli aileden gelip kolejde eğitim görmüş, yurtdışında bursla okumuş kız karakterinin özelliklerini bir türlü atamazlar üzerlerinden. Bu yüzden de şeker müşteri temsilcisi kızlar arasında en aldırışsız olanları bunlardır.

Bir biçimde köprü görevini yerine getirmek zorundadırlar hayatta. Köprünün neden yapıldığı, sağlamlığı, güvenilirliği önemlidir. Onlar da bunun ayırdındadırlar ama; gelin, görün ki umursamazlar. Yüzlerine gülmek zorunda oldukları müşterileri, yalan söylemek zorunda oldukları "yaratıcı ekip"ler, hayatlarını istedikleri gibi yaşamalarına izin vermeyen bir işleri, yanında hoş ya da klas kadın gezdirmekten hoşlanan, yazık ki genel olarak zevksiz erkek arkadaşları vardır. Bütün bunlar da yaşarken cehennemi görmek açısından yeterli koşuldur. Ama o şeker kızlara, müşteri temsilcisi olun diye biz tutturmadık. Onlar istemiş, olmuşlar. Cehennemi isteyen, farkında olmasa da cehennemi buluyor.

Hadi, hep beraber bir alkış bu şeker, bu cevval, cebbar kızlarımıza. Evet duyar gibiyim ellerinizin sesini. Elleriniz dert görmesin! Dertleriniz de el görmesin! Kendinize saklayın!

Merkezkaç Kadınlar

Işıltı. Her loşlukta ışıltı saçmalılar. Hattâ aydınlıklarda nur olmalılar. İnsanlar pervane, onlar alev alıp yanmalılar.

Eski bir Yeşilçam filmindeki gibi. Sıradan bir kadın o kadar mutsuz, o kadar mutsuzdur ki, değişmeye karar verir. Aslında, her filmin baş kadın oyuncusu gibi, içinde bir "aşk mabudesi" taşımaktadır bu kadın. Devrinin moda anlayışına göre "muhteşem" diye tanımlanabilecek bir giysi geçirir üstüne, saçlarını kristal avizeli salonlar gibi döşeyiverir çeşit çeşit taşlarla. Salonun görkemli merdivenlerinde göründüğü zaman, bütün başlar ona döner. Ağır ağır iner merdivenden, eteklerinde aşk rengi pırıltılar. Her basamakta bir yaralı kalp, bir hüzünlü bakış bırakarak. Salondaki kalabalık hipnotize olmuşçasına açılıverir ortadan. Kızıldeniz'e söz geçiren Musa'nın asası misali, ayak bastığı yeri titreterek devam eder yürümeye. Gitgide yaklaşır kameraya. Derken tatlı dudaklarındaki zengin tebessüm flulaşır.

Bu tür sahneler, adeta, "merkezkaç" kadınların bilinçaltının beyazperdeye yansımış halidir.

O halde, merkezde olmayı bu kadar arzulayan, "merkeze tapar" bu kadınlara neden "merkezkaç" adı veriliyor burada?

Kendilerini, herkesi merkezden kaçırmakla yükümlü hissettikleri için mi? O da olabilir, ama asıl neden başka. Evet, bu tarz tat-

lı kızların ve hanımların merkezde olmayı hiç arzu etmezlermiş gibi bir halleri vardır. Nereden çıkardım ki durduk yerde bu "merkez" işini? Onlar, kenarda kalmış, anlaşılmamış değerler olduklarına inanırlar. Sırf bu yüzden işte, hayat onlardan durmaksızın intikam almaktadır. Gelin görün ki, onlar da hayatın burnundan fitil fitil getirmeyi kafalarına koymuşlardır bir kere.

"Merkez"in dışındadırlar, ama bir gün giyinip süslenip *Tatlı Dillim* filmini hayata geçirmek konusunda kararlıdırlar. Bir mekândaki - bir bar, bir tiyatro salonu, parti verilen bir arkadaş evi, bir film galasının yapıldığı sinema salonu vs vs vs- bakışlar onlara yönelecek, herkes o geceye dek onların hakkında nasıl yanılmış olduğunu, onları küçük görmekle ne büyük bir hata yaptığını kavrayacaktır. Of Tanrı'm!

Küçük şeylerin tanrısına inanırlar bu şirin kadınlar. Ayrıntılar konusunda inanılmaz gözlemler yaparlar. Bunları da kimseye ilk aşamada aktarmayıp zamanının gelmesini beklerler. Küçük bir baş çevirme hareketinden, bir parmağın oynamasından, gözün seğirmesinden inanılmaz çıkarımlarda bulunurlar. Günü geldiğinde bu bilgileri tadını çıkara çıkara kullanacaklarından, ilk aşamada kafataslarının içindeki etajerin çekmecelerine birer birer, keyifle yerleştirirler. İkinci aşama, bağlantı kurma aşamasıdır.

"Bu kadın, diğer kadın o adamla ilgili bir şey dediğinde niçin parmağını oynattı? Demek ki, bu kadın ile o adam arasında bir şeyler var. Diğer kadın bunu niye ona söyledi? Demek ki diğer kadın da durumdan haberdar ve bu kadından zerrece hoşlanmıyor."

Bu tarz küçük bağlantılarla evrenin sırrını çözerler. Aristo, mantık kuramını oluştururken büyük olasılıkla, bu kadınlardan yola çıkmış olmalı. Şimdi üçüncü aşama: "Bu bilgiler nerede işime yarayabilir? Bu kadın, diğer kadın ve o adamı tanıyan herkes bu bilgiyi öğrenmek için neler feda etmez ki? O zaman ne yapmalı? On-

ların bildiğinden fazlasını bildiğime dair işaretler göndermeli. Küçük bir gülümseme mesela. Ama gülümsemenin anlamı şu olacak: huh, siz hâlâ orada mısınız? Köprünün altından çok sular aktı."

Böylece, "merkezdeki kadın" konumuna terfi edilecektir. Bu mantık yapısından da görüleceği üzere, "merkezkaç" kadınlar, illa da kıyafet değiştirmek zorunda değillerdir merkeze yerleşebilmek için.

Tabiî, eğitim düzeyi yükseldikçe, merkezkaç kadınların merkeze oturma isteği ve düzeyi de değişmektedir. Daha ileri bir eğitim düzeyinden gelen kadınları da unutmamak gerek. Onlar, havuzda su, suda oksijen, zerrede bütün evren, tohumda uzaydırlar. Tabiî kendilerince. Bir biçimde iyi bir eğitim almışlardır. Ama aldıkları eğitimle yetinmeyerek kendilerini yeni baştan yaratmışlardır. Her insan, her olay, her gün bir malzemedir bu kadınlar için. Avamlık ve lümpenlik hariç, her tür yaşam tarzına aşinadırlar adeta. Genetikten astronomiye, tiyatrodan gastronomiye her baldan bir parmak tatmışlıkları vardır. Ee, gün gelir işe yarar. Belli mi olur?

Peki ne yapar bu kadınlar? Genelde sanatla uğraşmaya çalışırlar. Hakikaten de sanatın bir alanında oldukça donanımlıdırlar. Ancak diğer alanlara da el atmadan içleri rahat etmez. Bu bilgi birikimleriyle sevileceklerine inanmışlardır bir biçimde. Bu bilgi onları bulundukları yerden alıp sanat ortamlarında başka kişilerin arasında küçük bir merkeze yerleştirecektir. Orada kendi hükümranlıklarını kurup kendi adlarını ölümsüzlüğe kavuşturacaklardır. Bir yandan, çevrelerindeki diğer kadınların, onların hükümranlık alanlarını sarsmamalarına çaba gösterirken, öte yandan başa çıkamayacakları kadar güçlü, başarılı ve şöhretli kadınların yakın arkadaşları olmaya çabalarlar. Halbuki güçlü, başarılı ve şöhretli kadınlar o yolları çoktan geçmişlerdir. Bu merkezkaç kadınlar bir de durmaksızın proje üretip birilerini kendileriyle çalışmaya ikna etmeye uğraşırlar. Diyelim ki başardılar ikna etmeyi. Çalışmaya

başladıkları zaman, nasıl sabırsız, nasıl hırslı, afra tafralarıyla nasıl da fütursuz oldukları bir güzel çıkar ortaya. Önemli olan ortaya koyulacak ürün değildir artık. Kendi kimliğini silinmez harflerle tarihe kazıma çabasıdır bu. Bir de başarırsa, değmeyin keyfine!

Ama, bu kadınların ortaya bir ürün koymak yerine, kendilerini merkeze koymaya çabalamaları ölümcül hatalarıdır. İşlerini yarım yamalak yaptıktan sonra giyinip süslenirler. Aslında onlara hiç yakışmayan, ama kendilerine ait bir "tarz" yarattıklarını sandıkları tuhaf giysilerle ortada dolaşmaya başlarlar. Andropozlu adamların mutsuzluklarından mutsuzluklar yaratırlar kendilerine. Ama sevmişlerdir bir kere ve her türlü aşk saygıdeğerdir. Bu yüzden bu konulara fazlaca girmemekte yarar var.

Girdikleri ortamlarda ilgiyi bir biçimde üzerlerine çekmeyi başarırlar. Ya fuzulî yere vamp kadını oynamaya çabalarlar ya olmadık zekâ oyunlarına girişirler ya da içlerinin kaynadığını belli ederek durgun durgun otururlar. O anda söylenen bir söz onları lurçınlaştırabilir. Hırçınlaşınca da, birçok mutsuz kadının yaptığı gibi tırnaklarını çıkarıverirler. O, geri planda kaldıkları ıstırap dolu yılların en büyük armağanı olan gözlem yeteneklerini ortaya sererler. Etajerin çekmeceleri açılır. Daha önceki bir duruş, bir bakışla ilgili gözlemleri ve onlardan ulaşılan sonuçlar en keskin kelimelerle karşıdaki kişiye söylenir. İncelikli olarak elbette. Ama hava buz gibidir ve buzdan kılıçlar, kınlarından çıkarılmışlardır bir kere. Dönüşü yok. Diliyle en ölümcül darbeleri savurmaktadır. Karşısındaki kişi de kendi ayarındaysa, katliam saati çalmış demektir. Gözlenmişlerin, işitilmişlerin, dinlenmişlerin sonu gelmez. Hepsi sabırla, müthiş bir soğukkanlılıkla rakibenin gözlerine söylenir. O gözlerde yeni gözlem olanakları doğmaktadır merkezkaç kadın için. Ne kadar ağır yaralayabildim bu kez? Ölümcül darbe nereden indirilmeli?

Ancak, karşısındaki bir erkekse, merkezkaç kadın ölmeyi gö-

ze alınuş demektir. Çünkü adamın yapabileceği tek şey, bir rakibenin yapabileceği her şeyden daha acı ve acımasızdır. Adam, sadece yüzüne bakıp onun aslında hiç sevilmediğini, sıradan ve değersiz olduğunu söylediğinde, bu kadının işi bitmiştir. Elbette, buna da dayanabilecek güçte merkezkaç kadınlar vardır. Ancak, genelde her şeyi sevilmek ve beğenilmek üzerine inşa ettiği için, karşısındaki adamın bu tavrı, koskoca gökdelende çatlaklar oluşması, yangınlar başlaması ve gökdelenin temelinden sarsılması için yeterlidir. Bir kadın söylese aynı şeyleri, gülüp geçebilir merkezkaç kadın. Çünkü diğer kadın onu kıskandığı için böyle söylemektedir. Ama bir erkek tarafından söylenirse bu sözler, bu, doğrudan onun kadınlık durumuna ağır bir saldırıdır. Kurtulması pek de mümkün olmayan bir saldırı. Adamın erkekliğine yönelik birkaç kelam ederse de, artık işi tamamdır.

Aslında bir yandan insanı öfkelendirirken, diğer yandan da insanda acıma hissi uyandırır merkezkaç kadınlar. Biraz daha sevilmiş olsalardı vaktiyle, özellikle de doğru ve tutarlı adamlar tarafından, belki onlardan da önce, babaları tarafından; daha rahat ve huzurlu olabilirlerdi. Oysa bu halleriyle, huzursuzlukları yalnız kendilerine yönelmiyor, çevrelerindekilere de zarar veriyor.

Bazen bir kafede, bir barda yalnız başına oturmuş, yüzündeki bütün çizgiler aşağıya inmiş genç bir kadın görürsünüz. Dalgın dalgın, kafasının içinde kendisiyle konuşuyormuş gibi bir hali vardır. Sonra birden kendine gelir, şöyle bir saçını düzeltir, aldığı derginin sayfalarını, eski bir kendini unutmak istiyormuşçasına rasgele çevirir. Başını dergiden kaldırıp hiçbir şeye aldırış etmiyormuş gibi çevresine bakınır. Bakışlarınız karşılaşır. Birden bakışları değişir. Artık gizemli ve özgüvenli bir kadındır; herkesten farklıdır.

Hesap için garsonu çağırıp gülümsersiniz. Çünkü onu tanımışsınızdır.

Hemşireler

Hayır!

Vaktiyle, *İmparator* adlı filmde, sarışın bir yıldızcığın oynadığı kadın gibi değildir hemşireler. Öyle, rasgele adamların yanında, biçimli bacaklarını açıp onları tahrik etmezler, sonra da onlarla birlikte olmazlar. O anlatılanlar maval. Afisiz, saçma salak maval hem de.

Gerçeklerden yola çıkacak olursak, hastanelerde karşılaştığımız hemşirelerin geneli asık suratlı, "Dediğim dedik, çaldığım düdük", "Kodum mu oturturum!" tarzı hanımlardı. İçlerindeki merhamet kırıntılarını gizlemek için ellerinden geleni artlarına koymazlardı. Tabiî bu durum sigorta hastanelerinde ve devlet hastanelerinde böyleydi. Özel hastanelerde bayağı farklı hemşirelerle karşılaşıyorduk. Güler yüzlü, nazik, hoş bilezik bayanlarla.

Aslında hemşire dendiğinde toplumsal bilinçaltımızı gıdıklayan ilk isim, eli lambalı Florence Nightingale Hanım'dır. Bu hanımın adını bir yerlerden duymuşuzdur büyük olasılıkla. Ya da en azından onun adını taşıyan bir hastaneyi duymuşluğumuz vardır. Daha sonraları cinsel tercihi ve asabiliğiyle gündeme getirilen Florence Hanım uzun bir zaman kışlada yaralıların bakımını yapmış, "Fenerli Kadın" namıyla uzun koridorlarda geceler boyu "insaniyet" kavramını hatırlatmıştır insanlara.

Bir de hemşire denince, insanın aklına hemen, hastane duvarlarını süsleyen siyah beyaz bir fotoğraf geliyor. Hani, o saçlarını topuz yapıp tepesine kepini geçirmiş, sevimli, ama biraz da mesafeli genç bayanın fotoğrafı. İşaret parmağını, hafifçe öne doğru büzdüğü dudaklarına götürerek susmamızı istiyor bizden. Tabiî ki kimsenin aldırış ettiği yok bu fotoğrafa. Ama gene de bir biçimde işlemiş bilinçaltımıza. Daha önceleri biraz kilolu esmer bir bayanın fotoğrafıydı bu. Sonraları, ne olduysa, sarışına dönüştü o fotoğraftaki bayan; biraz da zayıfladı. Hastanelerin soluk, soğuk, insanı yoran atmosferlerinde o dingin fotoğraf biraz olsun sıcaklık katmalıydı, huzur salmalıydı insanın içine. Ama nerede? İnsan o fotoğrafa baktıkça, daha da, daha da geriliyor, sinir sistemi iflas ediyordu yavaştan yavaştan. Ama gene de o fotoğraf yıllarca üstümüzden baktı bize. Sevmesek de.

Sonra da, günümüzün şizofrenisine bir saygı duruşu olarak, hastanelerde farklı farklı "kes sesini yavrucuğum" diyen hemşire hanım fotoğrafları, duvarlara asılmaya başladı.

Gerçek hemşirelere gelince, onlar başkaydılar, başkalar.

İnsanın, başka insanların çektikleri acıları, sıkıntıları görerek yaşamak zorunda olması, o insanın sağlığı için gerçekten olumsuz bir durum. Gözlerinin önünde insanlar ölecek, kan revan içinde acılar çekecekler, inleyerek bir umut sözcüğü bekleyecekler ve sen onları görerek gündelik yaşamını sürdürmeye çalışacaksın. Bu yönden baktığımızda, hakikaten iç kanırtan bir durum var ortada. Bütün bu eksileri yaşarken nasıl sağlıklı kalabilir insan? Galiba duyarsızlaşarak. Zaten zaman geçtikçe de her bir yaralanma, her bir ölüm daha önceki bir yaralanmayı veya ölümü çağrıştırıyor. İnsan göre göre alışıyor. Bu yüzden de nasır tutabiliyor yürekler. O nedenle hemşirelerin katılıklarına hak vermemek mümkün değil.

Bir arkadaşının annesinin vaktiyle hemşire olduğunu öğrendiğimde çok şaşırmıştım. Çünkü o zamana dek gördüğüm bütün hemşireler öfkeli, gergin, bazen fazlasıyla katıydılar. Oysa arkadaşımın annesi, pamuk gibi yumuşacık, tatlı mı tatlı, kızının bir dediğini iki etmeyen, onu elinden geldiğince anlamaya çalışan, bir yandan da kendi annesinin bakımını üstlenen çok sevimli bir kadındı. Birlikte çok güzel sohbetler yaptığımız bu hanımı gördükten sonra, hemşireler üzerine bir daha düşünmek durumunda kaldım.

Açıkçası benim gözümdeki hemşire imgesi, annemi bir ameliyat için hastaneye kaldırdığımızda karşılaştığım hemşireydi. Başhemşire diyorlardı ona. Diğer hemşirelerin ondan hoşlanmadıkları her hallerinden belli oluyordu. Hastalara verilecek bütün ilaçları o kontrol ediyordu. Biraz da *Guguk Kuşu* filminin hemşiresini çağrıştırıyordu. Annem biraz kendisine geldikten sonra tansiyonunun ölçülmesi, gerekli bakımın yapılması gerekiyordu. Verilen zaman geçtikten sonra, gidip hemşirelere tansiyonu ölçüp ölçmeyeceklerini sordum. Aldırmadılar. Başhemşire de aksi aksi bakarak geçti yanımdan. Bu konuşmadan bir saat sonra hâlâ bizimle ilgilenen biri çıkmamıştı. Bir daha yanlarına gidip hemşirelere aynı soruyu yönelttim. Geleceklerini söylediler. Gene gidip gelen yok. Sonunda öfkelenmeye başladım. Yanlarına gittim. O sırada başhemşire bir şeyler anlatıp gülümsüyordu onlara. Sakin bir biçimde sıkıntımı söyledim. Hastanede birçok hasta olduğunu, herkesle ayrı ayrı ilgilenildiğini söylediler. Ben de bizimle ilgilenilmediğini söyledim. Başhemşirenin sesi yükselmeye başladı. Tabiî benim sesim de. Sonunda çıngar koptu. Gelip bakmak zorunda kaldılar. Bu ülkede görevini zamanında yapması gereken insanların, görevlerini neden birileri onlara bağırmaya başladıktan sonra, zorla yaptıklarını merak ettim. Halen de ediyorum aslında!

O zamandan sonra da hemşireleri, insanî hisleri gitgide katılaş-

maya başlayan, zamanla bu katılığın tamamıyla sarıp sarmaladığı "metamorfoz stereotipleri" olarak görmeye başlamıştım.

Halbuki doktorların ve hemşirelerin çok zor bir işin altından kalkmaya çalıştıklarını, bunu da başarıyla yaptıklarını görüyordum. Onlara saygı da duyuyordum. Daha iyi olmak zorundaydılar. Olmalıydılar da.

Kadının şefkat gösterme yeteneği vardır. Bu yeteneklerini kaybetmiş gibi davranıyorlardı.

Halbuki arkadaşımın annesiyle tanışınca, bu görüşümün geçersiz olduğunu gördüm. Şefkatli bir kadındı. İyi bir anneydi. O halde, acaba hemşireyken nasıldı? Arkadaşım, annesinin inanılmaz sabırlı ve dayanıklı bir kadın olduğunu, kendisini yetiştirmek, okutmak için çok ağır şartlara göğüs gerdiğini söylemişti. O, bütün hastaların kendilerine bakmasını arzu ettikleri bir hemşireydi. Hakikaten sevmiştim onu.

Sonraları çok daha pahalı hastanelerin iyi maaş alan, güler yüzlü, konuşkan hemşirelerini görünce, işin cefasını çeken diğer hemşirelerin temel sıkıntısını da anlamış oldum.

Şimdi pek kararsızım hemşireler konusunda. İkide bir mukaddes mesleklerinin küçük düşürüldüğünü basın açıklamasıyla topluma duyuran bir grup beyaz melek geliyor gözlerimin önüne. Öfkelenmişler, boyun damarları şişmiş, dertlerini anlatıyorlar. İstemeden ürperiyorum. Sadece biraz hoşgörü istiyorum.

Beyaz meleklerden uzak sağlıklı bir yaşam da cabası!

Yeni Gelen Misafirler

Dünya düzeni çok değişti evet, ama -en amiyane ve klişe tabirle- düzülenler asla değişmeyecek, üzülenler de.

Bir sürü yerde nur topu gibi küçük savaşlar. Birilerinin de para kazanması gerekiyor tabiî. Tacirler her devirde iyi beceriyorlar bu işi. Yatlarıyla, katlarıyla, İsviçre bankalarındaki kara paralarıyla iyi yaşıyorlar doğrusu. Galiba, dünyada değişmeyen yapılardan biri de bu.

Düzenler değişmeye başlayınca, insanlar göç yoluna düştüler. Kısa veya uzun yollar. Bir çözüm gerekir çoğu zaman. Bu defa da çözümü böyle buldu insanlar. Ülkelerinde savaşlar sona erse bile hayat savaşı sona eremezdi. Ne yapabilirlerdi ki? Yakınlardaki, nispeten daha iyi durumda olan bir ülkeye gitmekten başka? Sonuçta düştüler yola. Bahtlarına Türkiye toprakları düştü. Avrupa ile Asya arasına serilmiş turistik bir halı. O halının üstünde gezinmek gerekiyordu biraz. Gezinsinlerdi bakalım.

Sarışındı birçoğu. Yaşadığı topraklarda üniversite bitirmiş, ekmeğini kazanan, erkeğiyle eşit denilebilecek toplumsal statüleri olan kadınlardı. Her şey, en başta da ekonomik düzen tepetaklak olduğundan, hayat şartları onları kendi topraklarından uzaklara, içki kadehini balta gibi tutan hoyrat ellere sürükledi. Yabancıların insafına kalmışlardı artık. Yabancıların insafına *Arzu Tramva-*

yı'nın baş kadın kahramanı Blanche du Bois kadar güvenmeleri mümkün değildi onların. Pek çoğu fahişelik yapmayı tercih etti. Geldikleri ülkede en revaçta olabildikleri durum buydu. Ama bir yığın kadın da bavul ticareti yapmayı tercih etti. Kaldıkları ucuz oteller polis tarafından basıldıkça, fuhuş yaptıkları iddiasıyla ülkelerine geri gönderilenleri de oldu. Ama onlar yalnızca, bavul ticareti yapıyorlardı.

Sonra, iyi eğitimli olan bazı kadınlar bakıcılık ve temizlik işleriyle uğraşmaya başladılar. Üç otuz paraya şımarık kadınların kaprislerini çekiyorlar. İçlerinde işinin ehli birçok kadın var. Türkçeyi de iyi öğrenmişler. Kendi ülkelerinde çok az para kazandıkları için bu topraklarda kazandıkları birkaç on dolar, onlara ilaç gibi geliyor. Bir avuç dolar için olmadık eziyetlere katlanıyorlar. Evlerinde bıraktıkları kocalarına ve çocuklarına para gönderiyor bazıları. Artık ne kadar artırabilirlerse. Ama zaten o kadar az kazanıyorlar ki. Asıl parsayı aracı ajanslar topluyor. Bakıcılık ve temizlik gibi işlerde aracılık yapan, sözüm ona hizmet ağırlıklı çalışan ajanslar bunlar.

Ukraynalı ve Romen kadınların bazıları bavul ticaretiyle, bazıları da kendilerini pazarlamak suretiyle para kazanıyorlar.

Moldavyalı kadınların bakıcılık konusunda şanı aldı, yürüdü. Gerçekten de tertemiz kadınlar. Hastaya özenle bakıyorlar, bir dediğini iki etmiyorlar. Sağlığına zarar verecek bir şey istediği zaman, aksanlı Türkçeleriyle "Olmaz!"ı yapıştırıveriyorlar.

Bir de Balkanlar'daki savaşlardan, çatışmalardan bıkıp gelenler var. Onların hikâyesi bambaşka. Çoğu, sevdiği birilerini yitirmiş. Dünya, eskisi gibi görünmüyor gözlerine. Ne tam olarak buraya ait hissediyorlar kendilerini, ne de artık oranın vatandaşı olarak kabul edebiliyorlar. Halen şen şakrak Balkan düğünleri düzenliyorlar kendi aralarında. Birbirlerinden kız alıp veriyorlar. Gur-

bette oldukları duygusunu biraz olsun hafifletiyorlar böylece.

Güneydeki baskıcı rejimden bıkıp gelen, komşu ülkenin göreli serbestliğine kapılan kadınlar da cabası. Eşleriyle birlikte rejimden kaçıp yandaki topraklara sığınıyorlar.

Afrikalılar da kara tenleriyle büyük şehirlerin dinamizmi içinde boy gösteriyorlar. Genelde kendi kültürlerine ait el yapımı eşyaları sokak tezgâhlarında satıyorlar.

Hepsinin bir arada yaşamaya başladığı bu yeni ülke, uydu antenli televizyonlarında seyrettikleri o dost canlısı esnafla dolu, sımsıcak, cennet gibi yer değil. Bir yığın sorunla uğraşan, eğitimsiz "sessiz yığınlar"ın gölgesinde bir yer. Önce hayal kırıklığı yaşanıyor tabiî ki. Ardından, insanoğlunun o müthiş "yaşadığı yere uyum sağlama" güdüsü harekete geçiyor. Biraz, geldikleri yerlerin izlerini dokuyarak, biraz, geçmişin gölgesinden sıyrılarak buraya emanet ediyorlar kendilerini. Tıpkı bir zamanlar davul zurnayla Almanya'ya yolcu edilip gene davul zurnayla karşılanan Türkler'in oralarda yaptığı gibi.

Yeni gelen misafirlerden bir maraza çıkarmaları bekleniyor çoğu kez. "Sessiz yığınlar", onların ufak bir şikâyetlerini duydukları an başlıyorlar: "Gelmeseydiniz. Burası bizim cennet vatanımız. Götü mumlu davetiyeyle mi çağırdık sizleri?" demeye. Ardından gelsin suçlamalar, gitsin dayaklar. Küfürün bini bir para. Ne de olsa güç bizim "sessiz yığınlar"da. Her ne hikmetse, bir maç sonralarında bunca cazgırlık yaparlar, bir de güçsüz biriyle kavga ederken.

Kentlerin farklı bölgelerinde, kendi uluslarından insanların yanında yaşamaya başlıyorlar. Tıpkı, bir Sivaslının kendi memleketinden insanların çoğunlukta olduğu bölgeye yerleşmesi ya da bir Rizelinin, hemşerilerinin yanında ev tutması gibi. Herkes kendi benzerini arıyor fâni şehirlerde.

Aralarında birkaç kuruş kazanıp bir an önce gitmeyi, sevdikle-

riyle bir arada olmayı isteyenler olduğu gibi, ömrü billah burada yatıya kalmaya karar verenleri de var. Tıpkı paraları olsa ve yurtdışı vizesini rahatça alabilseler, bizim "sessiz yığınlar"ın yapacağı gibi.

İyi kötü onlar bizimle, biz de onlarla birlikte yaşamayı öğreniyoruz, alışıyoruz da buna. Tam olması gerektiği gibi.

Esnafınız, serbest meslek erbabımız içli dışlı ilişkilere çok alıştı, çoktan alıştı. Ama yakın ilişkide bulundukları sarışın bir kadının, onların topunun bir araya gelse bitiremeyeceği nükleer fizik adında bir bölümün mezunu olduğunu unutmamalarını dilerim. Bir esnaf hanımının, kocasının gömleğinde görüp de günlerce karalar bağladığı gece karası, uzun bir saç telinin sahibesinin, karşılaştırmalı Balkan ülkeleri edebiyatı konusunda uzman olduğunu unutmamasını dilerim. Bunca uzmanın kendi topraklarını, sevdiklerini özleyerek, bambaşka topraklarda bambaşka insanların ağız kokularını çektiğini görmemek, anlamamak mümkün değil. Ancak birçoğumuz anlamak yerine tadına bakmayı tercih ediyoruz. Sonra da bevliyeciler kazanıyor.

Yeni gelen bir misafir ile sıradan bir turisti ayırt etmek için gözlerine bakmak yeterli. Yeni gelen misafirin mutsuz bir bakışı var. Geride bıraktıklarına pişman, elde ettikleri için pişman, sanki bir denizin gerisinde bıraktığı eski bir kendini özlüyor. Arada bir başını kaldırıp gökyüzüne bakıyor. Biliyor ki, geldiği yerlerde de insanlar başlarını kaldırdıklarında aynı gökyüzünü görüyorlar.

"Sessiz yığınlar" olarak onları anlamamakta kararlıyız.

"Bizim halimizi kim anladı ki, biz şimdi onları anlayalım? Üzülürlerse üzülsünler. Buralarda bizi ömrümüzce üzdüler de, gıkımız çıktı mı? Çıkmadı. O zaman, aman bizden uzak olsunlar da ne yaparlarsa yapsınlar! Neymiş o? Yeni gelen misafir kadınlarmış. Peh, biz daha eskilerinden kurtulamadık! Bir de bunlar çıktı başımıza.

Akılları varsa, onlar da sessiz sessiz otursunlar, kendi ülkelerinin rahatı ile buradaki hallerini kıyaslamasınlar. İnsanın evi gibisi olur mu? Aman neyse, yaptığım pilavdan bir kap da şunlara koyayım. Sevaptır. Şimdi tereyağı mis gibi kokar. Bu gariplerin de canı çeker. Sesleri de çıkmıyor. İki misli kira ödüyorlar. Götür bari. Aman ha oğlum, sakın gözlerine bakayım deme! Bunlar insanı büyüler. Denizkızları gibi... Aman canım, nereden bileyim ben denizkızlarını. Lafın gelişi söyledim işte. Güleceğine, kalk da pantolon giy altına. Böyle 'eşortman' altıyla gidilmez elin kadınlarına. Bak, hem onlar daha kültürlü yerlerden gelmişler. Hadi hadi kalk!"

İlişki biçimlerimiz bu kadar yalın aslında!

İmge Kadınlar

Gene hayır tabiî ki!

Asker koğuşlarında defter aralarını süsleyen, duşta otuzbir çekmeye yardımcı olan, dünyanın en güzel kadını edasıyla duran, kartpostallardaki tombul şarkıcı kadınlardan, on parmağında yirmi marifet gizli, güzel yüzlü tombullardan söz etmeyeceğim.

Bambaşka bir kadın tipi bu. Aslında var olmayan, var olduğu sanılan bir kadın. Bir kadında birçok kadının bir araya toplanması. Ya da hiçbir kadının sahip olamayacağı bütün özelliklerin bir kadında vücuda gelmesi. Hani, arada bir, gazetelerde dünyanın en güzel kadını diye çeşitli güzel kadınların en güzel yerlerinin bir araya getirilmesi suretiyle yapılmış bir kolaj çalışması görürsünüz ya, ondaki gibi işte. Bilmem kimin dudakları, bilmem kimin kalçası, bilmem kimin dizkapakları vs. Ama bir farkla. Sadece güzellik değil, bir kadında olmasını isteyeceğiniz bütün duyguların tek kadında gani gani bir araya getirilmesi söz konusudur.

Şehre pis bir yağmur yağmaktadır. Günlerce devam etmiştir bu yağmur. İnsanı canından bezdiren, kapalı, nemli, ağır bir hava vardır. Basra alçak basıncı mı, Balkanlar'dan gelen soğuk ve yağışlı hava mı bilemem. İşyerinizdeki kasvetli ortamda, hani dışarı çıkıp güneşle cilveleşen bir deniz kıyısında yürümeyi hayal ettirecek bir

anda, bir kadın imgesi gelir gözünüzün önüne. Yıllardır ulaşmaya çabaladığınız, bulursanız ne yapacağınızı gerçekten de bilemediğiniz bir kadının hayali. Yatmak isteseniz, aniden iktidarsız olduğunuzun farkına varırsınız, utanırsınız. Ona bir şeyler anlatmak isteseniz, aslında bütün kelimelerin kifayetsiz kalabileceğini öğrenirsiniz. Beraber yürüseniz, onun hızına asla yetişemeyeceğinizi, nefes nefese arkasından bakakalacağınızı görürsünüz. Dinlemeye kalksanız, sizin yıllardır işitmediğiniz güzellikte dünyaları anlattığının farkına varırsınız. Dudakları kıpırdamamıştır bile. Sadece gözleriyle dünyalar akıtmıştır içinize. Gene de derinden derine bir su sesi işlemiştir kalbinize. Sevmeye kalkışsanız, onu sığdırabilecek kadar büyük bir kalbiniz olmadığını anlayıp apışırsınız. Böyle saçma sapan bir durumdur.

O kadın uğruna, hayatta sahip olduğunuz her şeyi, güçlükle elde ettiğiniz her imkânı bırakabileceğinizin dehşetle farkına varırsınız. Vazgeçmek mümkündür herkesten, her yerden, her konumdan, her durumdan. Çünkü yeryüzündeki cenneti size verecektir o kadın. Bunun farkına vardığınız anda, her şeyi atıp ona kavuşmak gelir içinizden. Buna cesaret edemeyeceğinizi bile bile, öyle bir kadının bir gün karşınıza çıkmasını ümit edersiniz.

Kimileyin afyon ruhu kokan bir mahalledeki kadın olup belirir edebiyatta, kimileyin gecikmeli Ankara treninden inip tuhaf bir otelin girişinde beliren bir kadın olarak. Güzele dair bütün iyi duyguları uyandırır insanda. İstemeden mahkûm eder bir insanı kendi kendisine. İnsan, beyninin kıvrımlı, büklümlü yollarında gezinirken kaybeder yolunu. Ama, hep istemeden...

Galiba masallarla kurulmaya başlar her erkeğin kafasındaki imge kadın. İlk masalını dinleyen çocuk ilk imge kadınını kurmaya başlar. Annesi başta olmak üzere, sevdiği teyzelerin, ablaların

ortak özellikleri yüklenir o ilk imge kadına. Zaman geçtikçe, çocuğun bedeni büyüyüp derken tekrar küçülmeye başladıkça, yepyeni özellikler yüklenir imge kadına. Çoğu kez bir aşk yetmez bir erkeğe; biri varken, diğerini de arar, onun hayalini kurar erkek. Belki de sırf bu imge kadın yüzünden. Bütün güzel özellikleri tek kadında bulamayacağını anlanuştır. Bir kadının bir özelliğine âşık olur belki, diğerinin güzelliğine. Sırf bu yüzden. Arayışı bitirmek, ömrü bitirmektir. Belki de bu yüzden.

Bir imge, kafayı çalıştırarak, beyni yorarak kurulur. Bir imgeyi kurmak için ille de onun aslını görmek gerekmez. Biraz bilgi sahibi olmak, biraz incelemek yeterlidir. Eksik olabilir, yetkin olmayabilir; ama imge imgedir işte ve kurulur.

İmge kadın'da olduğu gibi, birçok parça birleşip yeni, farklı ve olmayacak bir bütünlük de kurabilir.

Artık gittikçe gelişen teknoloji sayesinde daha önce ayırdına varmadığımız pek çok durumu, olguyu çok net görebiliyoruz, hattâ rahatça ayrıştırabiliyoruz bire bir yaşamanuş olsak da. Örneğin, içinde yaşamasak da, New York'u diğer dünya kentlerinden ayıran birçok özelliğini görmüşüz. Kafamızda net bir New York imgesi var. Gitmeyi düşündüğümüzde, gökdelenlerin gölgesindeki bir adayı, bu adanın köprülerle bağlandığı başka kara parçalarını düşleyebiliyoruz. İmgeler, artık, görüntüler ve teknoloji tarafından rahatlıkla yönlendirilebiliyor. Ama o imgenin uyandırdığı duygu verilemiyor. İyi ki de!

Dünyayı daha yaşanır kılan, farklı imgelerin varlığından, ortaya çıkma biçimlerinden ziyade, onların insanda uyandırdığı duygular değil mi? Bu yüzden de var olsunlar zaten. O imge kadınlar, imge kentler, imge hayatlar. Duygularda onları ayıran çok şey olsun kadın imgelerinden, kent imgelerinden ve hayat imgelerinden.

Ezcümle, imge kadınlar varlıklarını insanoğlunun yok olduğu güne kadar sürdürecekler. Hattâ teknolojinin, günün birinde imge kadınları vücuda getirip "gerçek kılınmış" birer "sanal kadın"a dönüştürme yetisine kavuştuğu günde bile.

Bir kadının baş edemeyeceği tek kadın da, imge kadın değil midir?

Var olsunlar!

Şifa Niyetine Bir Son Söz:

Yakındoğu'da İhanet

Tek kişilik bir oyun.

Kadın ya da erkek oyuncu, seçime, isteğe bağlı. Kesintisiz oynanması gerekiyor. Bütün kararlar, yorum, çevre düzeni, mekân, müzik tarzı yönetmene; tonlamalar, ses değişimleri, renklendirmeler, mimikler, jestler, kimlik ve birçok vurgu oyuncuya bırakılmıştır.

Bu oyun kişisi hem "hiç kimse"dir hem de "herkes."

Yalnız, bu oyun öfkenin oyunu değildir. Bir de bu oyun, yalnız öfkenin oyunu değildir. Dolayısıyla burada anlatılan gerçeklere oyuncu ve yönetmen ne kadar sahip çıkarlarsa çıksınlar, bu onlarda öfke doğurmamalı. Öfkeyi kontrol edebilmeliler ki, her şey gayet sakin anlatılsın ve seyirciye ulaşsın. Şiddet oyunun özündedir, biçiminde değil. Biçimi dingindir. Hayat gibi.

* * *

Annem ile babamı kurtardım elinizden.

Daha önce de, çok âşık olduğum biri vardı. Onu kurtarmıştım.

Ben kaldım.

İyi mi olacak?

Şimdi siz bu hırıltılarımdan neler anlıyorsunuzdur Tanrı bilir.

Ne anlamlar yüklüyorsunuzdur her birine. Birazdan bir kap yemek tutuşturursunuz elime.

Tuhaf günler bunlar.

Birden tuhaf, düzzz bir sinyal sesi geliyor, böyle, kafamın içine saplanıyor. Ondan başka hiçbir şey yok. Sadece düzzz bir ses.

Buzzzda çıtırtılar bir de. Zaman zaman. Hattâ şimdilerde çok nadiren.

Sadece basit kelimelerle konuşmak istiyorum artık.

Püritenler, iffetliler, ortodoksluklar. Sadece birer kelime olmasınlar. Ya da gerçekten kelime olarak kalsınlar. Kendilerinden korkmasınlar. Hayatımı mahvetmesinler.

Dionysos, Apollon.

Narcissos, Morpheus, Hypnosis, Orpheus.

İstemem bu kelimeleri, bu isimleri.

Gençlik ateşleri. Yalan yanlış, saçma sapan hayat efsaneleri.

Reklamlar.

Hiçbirini ben istemedim, hiçbirini.

Sabah gündoğumundan hemen önceki lacivert gökyüzünü sevmiyorum. Çocukken severdim. Artık hayır.

Sabah laciverdinde odam ıhlamur kokardı benim. Yaz sabahının alacasını sindirirken o lacivert. Artık hayır.

Ne çok verilmiş sözüm var... Dı.

Birinin bir şeyiyle buluşmalıyım. Birlikte yemeğe gidilecek. Bir yokuş boyunca dizilmiş lüks kafelerden birinde ya da yabancı bir restoranda yenecek yemek. Şehrin kalburüstü, dedem bana küstü semtlerinden birinde. O semtler ki orta yaşı çoktan geçmiş muhteris Barbie'lerin sivri topuklu terlikleri altında, Barbie'nin içine girmiş, dakika sayan parlak bir jigolo gibi sahte zevk çığlıklarıyla inler. O semtler ki, ihtirasını ayaları arasına saklayıp garsoniyerlerinde sevimli "teen-ager"lara üst üste dört posta kayabilen kalbi

pilli ve beyni pelte yaşlı işadamlarının marka ayakkabıları altında, kendi taşından toprağından nefret etmektedir. Ve o semtler ki modern dünyanın mahremiyet kavramını yalan yanlış birtakım simgelerle beynimize kazır gerekli gereksiz.

Barbie, teen-ager, randevu... sevmiyorum artık. Gerek de yok hiçbirine.

Sadece basit kelimeler istiyorum artık. Kelime gibi, kendisi gibi kelimeler. Kullanışlı üç yüz sözcük neyime yetmez? Üç yüz sözcükle çok daha rahat anlaşabiliriz. Sözcük sayısı azaldıkça, her bir sözcükten hepimiz aynı şeyleri anlarız. Böylece çok daha rahat ve sağlıklı bir iletişim kurulabilir aramızda. Lütfen bunun hastalıklı bir düşünce tarzı olduğunu söylemeyin bana. Ayrıca, dilimizin zenginliği, kültürümüzün derinliği laflarını da bırakın bir yana. Ne o dili, ne de kültürleri o kadar iyi biliyorsunuz çünkü. Her şey bir taklitten ibaret. Bir yığın mukallit ortalık yerde. Alın size iyi bildiğiniz dilden bir örnek. Sarıp saklarsınız, iyi gelir. Zor zamanlarda çıkarıp kullanırsınız: mukallit.

Simülasyon kelimesini istemiyorum mesela. A prioriyi, a posterioriyi, demistifiye etmeyi, konseptüel yaklaşımı, hijyeni, sirkülasyonu istemiyorum.

Beni sözde ve gözde entelektüellerden koru. Kozmik gücünün bilincindeyim. Koru beni onlardan. Yaralı, yırtıcı hayvanlardan beterler. Koru beni. Taptıkları satırlarda gezinirken onlar ve o satırlarla avutup uyuturken kendilerini ve beni, koru beni onlardan.

Gündelik hayatı kabullenenlerden beni koru. Kurnazlıktan başka, vasat zekâlarından başka tutunacak hiçbir dalı olmayanlardan, hayatın yazılı olmayan alçakça kurallarını ustalıkla uygulayanlardan ve başkalarına, onlar istemeseler de, zor kullanarak uygulatanlardan koru beni.

Kaosu ve kozmosu istemiyorum.

Korunaklı küçük bir alanda küçük bir hayat istiyordum. Psikanalistlerin ana rahmi diyebileceği alandan daha büyük, ama bu dünyanın bütün lanetli evlerinden daha küçük bir alan olsundu. Salon salamanjeye gerek yok idi. Kırmızı musluğundan sıcak, mavi musluğundan soğuk sular akmasındı. Her şey kendi zamanını yaşasındı o alanda, ben de kendiminkini yaşayayımdı ya da yaşayaydım. Bazen bozulmuş kelimeler gerekiyor insana. Ya da insan dediğin, saçmalamadan kelimeleri bozabilmeli.

Kesik konuşmak istemiyorum. Kopuk, anlamsız şeyler söylemek istemiyorum. Düşüncelerim belli bir dizge izlemiyor, evet. Kelimeleri de bozabilirim. Kelimelerin birbirlerine eklemlenme düzenleriyle de oynayabilirim. Ama aylardır konuşmadığımı göz önüne alırsanız, bu konuşmalarım bir mucizedir. Biliyorsunuz sessizdim. Suskundum aylardır. Bir, kelime orucuna girmiştim adeta. Dil orucu yaşıyordum. Ben şikâyetçi değildim bu durumdan. Ama siz beni kendi halime bırakmadınız bir türlü. Ne istersem, önce bir ses çıkarmamı bekliyordunuz benden. Ondan sonra veriyordunuz onu. Su mu istedi canım? Önce bir ses çıkarıp size su istediğimi belli etmeliydim. Tuhaf hırıltılar çıkıyordu boğazımdan. O hırıltılara birer anlam yüklemeyi siz başardınız. Ben çaba göstermedim bunun için. Ama sonra sizi anladım ve size uyum sağlamaya çabaladım. Ne istememi bekliyorsanız o sesi çıkardım. Siz de bana o ses sizde hangi imgeyi uyandırıyorsa, o nesneyi verdiniz. Ama beni çok yordunuz, çok. Neredeyse kendimden nefret ettirdiniz.

Hhhhhhhhhhhhhhh Hhhhhhhhhhhhhhh Hhhhhhhhhhhhhhh!

Sonra, işte böyle, aniden...

Konuşmak istedi canım ve bir şey izin verdi bana konuşmam için. Bu sabah birdenbire. Galiba kendimden aldım bu izni.

Psikanaliz kelimesini istemiyorum. Anti-psikiyatriyi de. İhtiyaç yok.

Zaman dediğimiz Tanrı'dan başka ne olabilir ki? Ve iyileştirir her yarayı.

Kozmik güç ha? Onu da istemiyorum. Bütün alelacayip kelimeleri götlerine soksunlar. Bana sade kelimeler versinler.

Proje konuşmayı istemiyorum. Ne çok projeleri var insanların. Bu kadar çok proje türettikleri için gerçekten bir şey üretmeye vakitleri kalmıyor. Benimle proje konuşmalarını istemiyorum.

Ama yaşadıklarımı yaşamamak için, bunlardan kurtulmak için, yaptıklarımı yapmamak için ben de proje türettim. Belirli disiplinler içindeyim. Bu boktan yerde proje üstüne proje, disiplin üstüne disiplin. Hiçbiri gerçekleşmedi. Hayata geçirebilseydim eğer, bunca yaşadığımı yaşamazdım emin olun. Size anlatabileceğim hiçbir şeyim kalmazdı. Onlarda anlatmış olurdum yapmak istediklerimi, yapacaklarımı, hattâ yapamadıklarımı. Hiçbiri gerçekleşmeyecek. Hepsi benimle birlikte moleküllerime karışıp evrenlere yayılacak.

Molekül kelimesini istemiyorum, atom, evren, fizik kelimelerini de. Varlar ama, yoklar benim için. Kara deliklerle dolu evrenler bu dünyanın metaforu adeta. Her şey kayboluyor sonunda. Bir daha bulunmuyorlar hem de. Dünyanın kara deliklerinde yitip sonsuza karışıyorlar. Şu, sonsuz dedikleri neyse! O sonsuzun, hiçlik dedikleri şeyden ne farkı varsa!

Şehrin ışıklarını görürdüm odamdan. Uzakları, şehrin bittiği yerleri görürdüm. Bozkırı, üstüne antenler diktikleri koca tepeleri, uydu antenleri kondurulmuş çatıları. Çatılarında kedilerin düzüşemediği çokkatlı apartmanları. Apartmanlarda tül perdeler arkasına gizlenen hayatları. Başka hayatları merak eden röntgencileri. Hayatların ve şehirlerin sınırları olduğunu bilirdim.

Bunları ben istemedim. Gördüğümü anlayabiliyorum ama, anlamayı da ben istemedim. Bana verdiler.

Hiçbirini ben istemedim. İstediğim neydi ki? Bilmiyorum. Ama, istemediklerimi sıralamak artık daha kolay geliyor bana.

Belki de, hayatım boyunca ne istediğimi hiçbir zaman bilemediğimden yapıyorumdur bunu. Hep istemediklerimi bildim, o kadar.

Durmadan çişim geliyor. Birazcık sıvı alsam, az sonra onu içimden atmak zorunda kalıyorum. Böbreklerim mi iyi çalışıyor yoksa bir sorun mu var böbreklerimde? Bir hastalık filan.

Evvela onlar mı çürür? Gözlerden önce, yürekten önce, beyinden... Böbrekler mi çürür?

Tıbbî kelimeleri istemiyorum.

Onkoloji, gastroenteroloji, ortopedi, pediyatri, kardiyoloji, endokrinoloji, mikro cerrahî, daha neler neler... İstemiyorum işte.

Bir çiçek dürbününün dibine bırakılmış kırpıntılardan biri olmak istemiyorum. Kendi başına bir anlamı olmayan, sadece rengiyle göz alan bir mika parçası, pul, kâğıt, jelatin, naylon olmak istemiyorum. Mandolin penası, gitar teli, piyano notası olmak istemiyorum.

Bütün arkadaşlarımı kırptılar. Hayat dedikleri bir çiçek dürbününü yerleştirdiler kafama. Arada, başımı hızla çevirince, hepsini parça parça görüyorum. Artık tek başlarına bir anlamları kalmamış gibi. Sanki, sadece beraberken, bunca parçalanmışken bana puslu bir geçmişi hatırlatıyorlar gibi. Sanki onlar hiç yaşamamışlar, kurmaca bir geçmişin birer parçasıymışlar gibi.

Yakındoğu'da çocuklar erken olgunlaşır, erken ölür. Erkenden alırlar çiçek dürbünlerinin içindeki yerlerini.

Ölülerin sayısı artıyor. Ben hep şehrin ışıklarına bakıyorum.

Dirilerden uzak duruyorum, ölüleri hatırlıyorum.

Kendileriyle yatmamı istiyorlar. Ölüler de, diriler de. Ölenler bir dava uğruna ölmüşler, yaşayanlar başka davalar uğruna yaşıyorlar. Şimdi, kendileriyle yatmamı istiyorlar. Ben kendimle yata-

mıyorum ki sizlerle yatayım. İstemiyorum çünkü.

Tanrı bir ihtiyaç. Hele de böylesi durumlarda. Felaketlerde, esatirlerde, ceza kolonilerinde, içine kapanan bütün hikâyelerde ve Yakındoğu'da bir ihtiyaç Tanrı. Büyük bir ihtiyaç.

Hepinize ihanet ettim ben. Yasak edilen her şeyi yaptım. Bütün meyveleri yedim. Elma kabukları kaldı dişimde, dutlar eridi dilimde, çilek genzime kaçtı, incirin çekirdekleri doldurdu dişlerimin kırık yerlerini. İçimin meyvelerine su verdim bol bol ve sizlere ihanet ettim. Ama çocukluğumdaki meyvelerin tadını asla bulamadım.

Bir ihanet kolay değil.

Bir ihanet düşünülerek edilir, çok nadiren de olsa kendiliğinden gerçekleşir. Sonra vicdan azabı dedikleri şey gelip çöker gırtlağınıza.

Bir ihanet hafife alınmaya gelmez. Her ihanet, bir diğerini doğurur, besler, büyütür ve toprağa verir. Bir ihanet, bir insan gibidir.

İnsan hayatıyla sınırlı ihanetler olduğu gibi, tarih boyunca süregelen ihanetler de vardır, bilirsiniz. Bunları dile getirdiğinizde ölürsünüz. Çünkü ihanet edilenler çoğu zaman bunu bildikleri halde, bunun dile getirilmesinden hoşlanmazlar ve onlardan her biri, çok iyi birer potansiyel katildir.

Bir ihanet çoğu kez yazgıdır ya da tesadüfî. Kendisini tesadüflere emanet etmeyi bilmeli insan.

Bir ihanet, edeni de, edileni de yaralar. Bu yüzden görkemlidir, tanrısal bir tarafı vardır.

Bir ihanetin öcünü herkes kendince almaya kalkışır. Bu yüzden heyecan vericidir.

Bir ihanet insanı kendisiyle yüz yüze bırakır. Bu yüzden şeytanî bir tarafı vardır.

Bir ihanete değmezdiniz ama, her nasılsa oldu işte. Sizlere ihanet ettim. Üzgün ve mutlu.

Önce ihanet vardı. Sonra, üç yüz kelimeyle kurulmuş hayatlar.

Ben size söz vermedim hiçbir şey için.

Bir güç, bütün enerjimi alıp soğururken, ayaklarım gitgide soğurken söz vermedim size.

Bir yere ait olma duygunuz çok güçlüydü. Bense bir biçimde algılamıştım buraya ait olmadığınızı. Evet, ben de bir mekân istedim bir zamanlar. Hattâ söyledim size de. Ama olmayacağını bildiğim için söyledim bunu.

Gidecektik. Göçebeydi ruh. Hiçliğe yazgılıydı.

Gitme zamanı çok önemliydi ama. Gelme zamanı seçilmemişti. Gitme zamanını seçme şansınız ve hürriyetimiz vardı.

Ruh hep göçebeydi, hiçbir yere ait değildi.

Halbuki, bir biçimde seçtiğiniz ya da üzerinde doğduğunuz yerlere ait hissetmek istiyordunuz kendinizi. Bunu başardınız da!

O yer için can vereceğinizi söylediler size. Verdiniz de.

Şimdi kim bilir neler anlıyorsunuz siz bu hırıltılarımdan? Ne anlamlar yüklüyorsunuz her birine, kendinizce.

Bir zamanlar inanmıştım ama, artık inanmak istemiyorum. Gidişat nereye?

Hep şanlı tarihler yazdınız ama, sakatların tarihi yazılmadı henüz. Yaralıların tarihi de. Körlerin tarihi, sağırların tarihi, intihar edenlerinki, faili meçhullerinki, çocukların tarihi, ensestinki yazılmadı daha. Hayvanatın tarihi, duygu dünyalarınınki, kayıpların tarihi yazılmadı. Durun bakalım.

Zalim bir dünyanın çocuklarıyız. Zulmün tarihi de yalan yanlış yazılmakta. Bana bir tarih ver Tanrı'm. Talihten, kâbustan bağımsız olsun!

Zalim bir Tanrı'dan uzak olsun.

Lütfen sabırlı olun. Anlatacak öyle çok şey biriktirdim ki. Sabır. Yakındoğu'nun en revaçta tavrıdır. Kolay gelmediniz buralara.

Hep sabırla. Onun için bir parça sabır diliyorum sizden. Çok görmeyin bunu bana!

Kâbuslarımda bir sınıfta buluyorum kendimi. İlkokuldayım. Sizin okullarınızdan biri. Gri-kurşunî. Bir iki uçuk mavi, bir iki turuncu atmışlar binanın dışına ama...

Çocuklar gri-kurşunî, öğretmenler gri-kurşunî, basket potası gri-kurşunî.

Sıra bana gelecek diye ödüm patlıyor. Camı kimin kırdığını soruyor öğretmen. Teker teker herkesi tahtaya kaldırıyor. Numara sırasıyla.

Herkesin bir numarası var. Her birimiz birtakım rakamlardan ibaretiz. Büyüyünce de öyle olacağız.

Otobüs duraklarında, üniversite anfilerinde, kışlalarda, hastanelerde, maaş kuyruklarında, sigorta acentelerinde sadece birer numaradan ibaret olacağız.

İnternette, sitelerde, arama motorlarında birer takma ad olacağız. Enformasyon elde etmeye çalışan birer takma ad. Uzaklardan nesneler almaya çabalayan birer hesap numarası. Birer kart olacağız.

Yan yana dizilmiş birtakım rakamlarız aslında.

Farkında değilmişsiniz gibi davranmayı kesin artık!

Bu toprakların geleneğine göre, bizi güneye çevirip yatırdıklarında, bir mermer ya da tahta üstüne yan yana dizdikleri harflerden ibaretiz.

Bilmediğimiz, anlamaya çalışıp da çözemediğimiz şeylere saygı duymaktan vazgeçmenin zamanı gelmedi mi artık?

Hiçbiri bilmediğini söylüyor.

Çocukların diyorum, hiçbiri. Oysa ben kırdım camı. Biliyorlar ama, susuyorlar. Bilmediğini söyleyen her çocuk, diğerinin yanına geçiyor. Tahtanın önündeler. Oda tebeşir kokuyor.

Vaktiyle biri, "Bütün yaşlıları yok etmek gerek" demişti. Marinetti miydi o faşist? Bugün yaşasa, belki fikrini değiştirip, "Bütün çocukları yok etmek gerek" derdi.

Fütüristti, faşistti. Bu kelimeleri de istemiyorum artık.

Kelimelerle sıçtılar ağzımıza, istemiyorum.

Çocuk zalimdir; çünkü, kötü tohumdur. Öyleyse neden vermediler adımı? Benim söylememi mi bekliyorlar? Daha da eziyet çekeyim istiyorlar. Kâbusa da bu yaraşır. Vicdan azabı bir çocuğu öldürebilir. Galiba ben ilk o gün öldüm. O öğleden sonrasında bir sonbahar şehrinin.

Underground'u sever misiniz? Glam-rock'ı peki? Punk'ı ya da post punk'ı? Artık trip zamanı değil mi? House ya da club tarzı rahatlatır mı sizi? Paranormal olaylara ilginiz ne boyutta? Manifestolar attırır mısınız ikide bir?

Yaa doğru! Bunca sıkıntı, sorun, kriz, keder, kader, heder, derbeder arasında sırası mı boktan soruların? Bu kelimeleri istemiyorum. Ağzımı kirletiyorlar.

Bir sevdiğim vardı o yaşta. Nasıl becerdimse sevmeyi, sevmiştim işte. Sıra onda. Öğretmen sorunca camı kimin kırdığını, işaret değil de, orta parmağıyla beni gösterdi. Aşk, ihanet gerektiriyormuş. Genlerimle geçmiş eskil bilgiler çoktan sezdirmişti bunu bana. Aşk ihanetmiş. Karşındakinden çok kendine hem de.

Sabaha kadar onu düşündüm. Gri-kurşunî kızı. Babası komiserdi. O ders yılı sonunda tayini çıktı bir kıyı şehrine. Gittiler. Bir daha da görmedim. Şimdi ara ara o çiçek dürbününün dibinde bir kırpıntı olarak çıkar karşıma. Halen on yaşındadır. Gözlerinde o miyop gözlükleri. Üstünde bordo üniforma. Zayıf, çok zayıf bilekleri. Hainliği onda sevdim.

Yanağım yanıyor, elim, gözlerim.

Ateşle sınanmak niye ki?

Bu düzen, başkaldırıyı gözlerine gizleyip boyun eğme taklidi yaparak yaşamayı öğretiyor insana.

İstemiyorum kelimeleri. Ütopya gibi, proleter, monarşi, oligarşi, otokrasi, demokrasi gibi kelimeleri istemiyorum.

Konuşmalarım dağınık geliyor değil mi?

Büyük bir salonda geziniyordum. Kafam karışmıştı. Sanki bir savaş zamanındaydık. Savaşın ortalık yerinde bir ateşkes gecesiydi. Serin bir bahar gecesi. Bütün camları kırılmıştı salonun. Perdelerin bir kısmı tutuşup söndürülmüş birkaç gün önce. Kara ruhlar uçuşuyor, dalgalanıyordu. Bayrak gibi perdeler. Hangi ülkeye ait olduğunu bilmediğim bir bayrak. Bir gösterge.

İstemiyorum bu kelimeyi de. Gösterge. Hep yanlış kullanılıyor, yanlış geliyor.

Salonun bir ucunda, bir zamanlar sevdiğim, çok âşık olduğum, hattâ tutku duyduğum birinin siluetini görüyordum. Tutkunun bir hastalık olduğunu bana o öğretmişti. İşte bu yüzden onu yok etmiştim.

Bir orman gezintisine çıkmıştık. Hava ağırdı. Ormanın içlerine doğru yürümüştük. Bir turist grubuyla da karşılaşmıştık. Onlardan ayrıldıktan epey sonra bir mola verdik. Ona, kendisini neden öldürmem gerektiğini uzun uzun anlattım. En ince ayrıntısına kadar. Onsuzluğa dayanamıyordum, ama nasılsa onsuz kalacaktım. Ondan da önemlisi, hayat denen bu belanın içine onu tek başına salamazdım. Onun için bu işi kendi ellerimle halletmeliydim. İnanmaz gözlerle bakıyordu yüzüme. Hattâ gülümsüyordu. Ben olsaydım onun yerinde, birisi bana bunları anlatmaya başlasaydı, hemen oradan tüymenin bir yolunu arardım. Ama o, çok masumdu. Dinledi, gülümsedi ve "Olur" dedi, "bir dahaki gelişimizde öldürürsün beni." Şaka yaptığımı sanıyordu. Taşı kafasına indirdiğimde, ormanın derinliklerindeki kaynaktan su içmek üzereydi.

Suya kan düştü. Gıkını çıkarmadan yığıldı diz çökmüş olduğu yerde. Yüzüne bakmamaya çalışarak, iki meşe ağacının arasına gömdüm onu. Taşı yıkadım suda. Ödünç aldığım yere geri bıraktım.

Çok seviyordum çok. Sizin, aydın insanları sevdiğiniz gibi seviyordum onu. Tutku yüzünden öldürdüm. Ortaya da çıkmadı cinayetim. Yakındoğu'da o kadâr çok faili meçhul olay vardır ki, bir türlü çözülmez bunlar.

Yıllar sonraki bir kâbusumda çıktı ortaya yeniden. Hemen tanıdım onu. O karaltıyı hiç unutmadım ki ben. Kendi yaşlarımla beraber büyüttüm onu, olgunlaştırdım, yüzüne çizgiler ekledim. Bilmem mi şimdi nasıl göründüğünü?

Af diledim o karaltıdan. Ama o çoktan affetmişti beni. Kendisini kurtardığımı, yerine kendimi feda edip iki kişilik yaşamaya başladığımı bildiğinden affetmişti. Yaşamak yükünü onun adına da sırtlandığım için minnettardı bana.

Evet, Yakındoğu'da hayat, insanlara bir yük gibi yaşatılmasıyla nam salmıştır. Böyle öğretilir. Hayat hep daha da zorlaştırılarak yaşatılır Yakındoğu'nun insanlarına. Onlar dert çekmek için vardırlar.

Sembolik, ekspresyonist, empresyonist, enflasyon... Bu kelimeler ne kadar zalim ve göreceli değil mi? Derhal yok edilmeliler. Yenileri atanmalı bunların yerine. Ya da üç yüz kelimeyle idare etmek en iyisi. Birbirimizi daha rahat anlayacağız. Üç yüz kelime de az buz değil hani.

Öğretmen camı kimin kırdığını öğrendi. Gözleri çok zalimdi öğretmenimin. Gözleri yılan gözleri. Herkes bana bakıyordu.

Ben çocuğum, çocuk.

Okulun ikinci katındaydı sınıfımız. Otuz tane üniformalı çocuktuk bir odanın içinde.

O odanın dışına çıkmalıydım. Bütün odaların dışına.

Kırık cama doğru fırlattım kendimi. Alt tarafta kalmış sivri bir cam parçası yüzümü sıyırdı. Bedenimi boşluğa bıraktım. Arkamdan gelen çığlıkları duyuyordum. İkinci kattan uçmaya başladım. Düşmedim, uçtum. Aşağıda her şey küçülüyordu gitgide. Kış güneşi yaklaşıyordu yüzüme. Kışın güneş daha iyi yakarmış, o gün öğrendim. Okulun çatısını gördüm. Kiremitlerin üstü kar. Pencereden bakan öğretmenin yüzündeki dehşet dolu ifade. Uçuyordum göğe doğru. Ağıyordum ve aşağımda bütün olan biteni görüyordum.

Ama kimse inanmadı bana. Zorla indirdiler beni yere. Hemen cankurtaran çağırıp hastaneye götürdüler.

Lotus çiçeği, anka kuşu, simultane, spontane, simulacrum. İstemiyorum bunları. Pek sahteler, pek zalim.

Her köyde, kasabada, kentte huzursuz ruhlar vardır bilirsiniz. Ama aslında her evde en azından bir tane huzursuz ruh bulunur. Öyle ahım şahım bir nedeni yoktur huzursuzluğun. Var olmanın birincil şartıdır yalnızca. Eğer varsanız huzursuzsunuzdur, o kadar.

Halbuki bu bedenler ne kadar seviyor bu dünyayı!

İşkencede can verenler de seviyordu dünyayı... Kocası tarafından bıçaklanıp öldürülenler de... Sınıflarında sakin sakin ders dinlerken, hayattan sıkılırken, öğretmenlerinden nefret ederken, aniden içeri dalan adamın kurşuna dizdiği gençler de... İnandıkları uğruna ölüm orucunda can verenler de... Bir alışveriş merkezinde tatil için bir şeyler alırken, birkaç dakika önce çöp tenekesine yerleştirilmiş parça tesirli bombanın patlamasıyla vücutları paramparça olan insanlar da... Uzun cümleler kuranlar da seviyordu dünyayı, kısacık kelimelerle yetinenler de...

Neredeler şimdi?

Molekülleri birbirlerininkine karışıp yayılırken boşluğa, neredeler?

Siz ve ben neredeyiz?

Bu sahne gibi yerde ne kadar varız? Ne kadar yoğuz aslında.

Müzikle kurtulacaklarını sandılar. Bilimle, irfanla, dinle, dille, edebiyatla, kültürle...

Ne kadar zengin teolojiniz var, ne kadar zengin mitolojileriniz.

Ama hepinizin ayağı kokuyor uzun süre kapalı kalınca ve hepiniz göbeğinizden kirleniyorsunuz. Parmağınızı soktuğunuzda pamukçuklar geliyor elinize.

Ben bu yüzden sevmiştim sizi ama, artık hatırlamayacaksınız beni.

Kepenklerin indirildiği şehirlerden geçmiştim. Duvarlarda yağlıboyayla yazılmış yazılar. Zor silinsin, üstü kapanamasın diye. Hepsinde yan yana dizilmiş harfler.

Büyük caddelerden geçmiştim. Levhalar, ilanlar, reklamlar, panolar. Her işyerinin bir adı var ve levhalar dolusu, ilanlar, reklamlar, panolar dolusu harfler yan yana... yan yana. Harflerle kirlettik birbirimizi. Sesle ve yazıyla kirlettik.

Bir dil kurmuştuk, binlerce dil kurmuştuk. Anlaşmak mümkünken anlamamayı seçtik. Çok karışmıştı kafamız.

Çok şey söyleyip hiçbir şey anlatmıyormuşum gibi mi geliyor size?

Ne tuhaf, ben de öyle hissediyorum ama, sanki ben değilim konuşan. Beni yazan biri var.

Bazen buzdolabını açıp saatlerce önünde oturuyorum. Hem yazmış, kışmış fark etmiyor. Dışarıda tipi şehrin bütün yollarını kaparken, ben buzdolabının önünde. Şehir tarihinden aklanırken, ben soğuk taşların üstünde... Günün birinde o soğuğun bir parçası olacağımı biliyorum. Üşümeyeceğim, soğuyacağım, soğuğun kendisi olacağım.

Buzdolabına bakıyorum. İçi boş. Sebzeliğinden bir poşetin ucu

çıkmış. Bir insanın yalnızlığını, buzdolabından da anlayabilirsiniz. Poşeti dışarı çıkarıyorum. Ağzı bağlı. Açınca, yere bulgur saçılıyor. Yakındoğu'nun en gözde yemekleri yapılır bununla. Öylece bırakıyorum her şeyi. Bacaklarıma bulgur taneleri yapışmış. Kalkıp perdeyi açıyorum. Uzakta şehrin ışıkları ve mutfağın camında kuşbaşı yağan kar.

Herkes konuşuyor; hiçbir bok yapmıyor kimse. Sadece lafff. Gereksiz yere konuşma geleneği çok güçlü Yakındoğu'da. Tumturaklı laflar. Bir şeyleri bahane edip resmî bir biçimde susma geleneği de çok güçlü Yakındoğu'da. Sahte, ahlaksız sessizlikler. Ortadoğu'dan ödünç alınmış gelenekler. Kısa ve manasız konuşmalar yapma geleneği gitgide hâkim oluyor Yakındoğu'ya. Yeni bir iletişim biçimi. Mesafeli ilişkilerle kişinin kendisini olduğundan farklı bir yere konumlandırma çabası da güçlü bir geleneğe dönüşüyor Yakındoğu'da. Yanlış bireyler. Batı'dan ödünç alınmaya başlayan gelenekler. Ben de bu geleneklerden geliyorum. Farklı bir şey yapmıyorum sanki.

Yakındoğu hep hatalı gelenekler kuruyor kendisine. Kar, kuşbaşı yağıyor.

Tipi, felaket.

Ben bunları niçin yapıyorum? Nedir bu tuhaflık?.. Orta sınıf, buzdan binalar gibi eridiği, yıkıldığı için mi?.. Ben bütün bunları size niye anlatıyorum?

Bir buzdolabında dünya saklıdır, belki de bunun için. Bilmezsiniz diye.

Kendimi biraz zorlasam, sizi sevebilirmişim gibi geliyor bana. Ya da biraz gayret göstersem siz beni sevebilirmişsiniz gibi. Ama istemiyorum. İkisini de istemiyorum.

Bazı geceler, buzluktan buz kalıplarını çıkarıyorum. Yere döşenmiş soğuk fayansların üzerine oturup küp biçiminde yirmi bir

adet buzla türlü türlü kuleler yapıyorum. Kolay olmuyor tabiî. Hele ilk zamanlarda, kayıp kayıp düşüyorlardı birbirlerinin üstünden. Bir gece, bir paket un aldım yanıma. Buzları unun içinde gezdirip öylece üst üste dizmeye başladım. Oldu... nihayet oldu. Küp biçiminde yirmi bir adet buzla bir Babil Kulesi inşa ettim kendime. Mimarînin birinci şartı, bilemediniz ikinci şartı zemini, dengeyi ve gücü yaymayı bilmektir. Zemin kaygan, denge kıl payı, güç merkezkaçta. Bilemezdim elbette. Yıkıldı kule.

Sıkıldınız mı anlattıklarımdan? Ya da anlattığımı sandığınız şeylerden? Halbuki gün boyu, bunun bin misli sıkıcı şeyler konuşmuyor musunuz kendi aranızda? Hani şu, yarın öğlene ne pişirsek, pazardan ucuza aldım ama, ucuz etin yahnisi de yenmiyor, uzaktan kumandayı nereye koydun, sen mi geldin, akşama misafir gelecek, maçı aldık, bunun gibisini gördün mü, aç bakalım ağzını, oğlanın ağzını bıçak açmıyor, sevgilisiyle küsmüşler, defalarca o bardak benim bardağım dedim... gibi...

Anlamları siz yüklüyorsunuz hırıltılarıma. Yüzlerinizde tuhaf ifadeler. Kim bilir neler anlıyorsunuz anlattıklarımdan?

Pop-art, op-art, minimalizm, kübizm, fovizm, konstrüktivizm.

Diyeceksiniz ki gene saçmalıyor. Evet. İstemiyorum bu kelimeleri. Ne demek bunlar? Herkes ayrı bir şey der soracak olsan. İstemiyorum.

Sırası gelmişken veya gelmemişken konjonktür kelimesini de istemiyorum.

Güç oyunu, strateji, planlama, optimizasyon, maksimizasyon... Midem bulanıyor bunlardan. Bir an sonra ne olacağını bilemediğiniz dünyada bunların ne gereği var?

Edebiyat bizi kandırmak için var. Tiyatro da, sinema da, müzik de...

Halbuki, Yakındoğu'da bir şehirde kadınlar ölüyor her gün.

Kendilerini asıyorlar, tarım ilacı içiyorlar, babalarının, kocalarının silahlarıyla beyinlerini dağıtıyorlar. Perdelerinin arkalarında mutsuz kadınlar yaşıyor bu şehirde. Çok acı çekiyor bu kadınlar. Halbuki antenlerden gelen dalgalar farklı yaşamlar sunuyor hepimize. Sahte aşklar, playboylar, playgirller, dolarlar. Sahte-kalp bunlar.

Referans, CV, kült, kitsch, camp.

Birbiri ardına eklemlenebiliyor. Sevmediklerim. Sevdiklerim gibi. Bu kelimeler bana ait olmuyor bir türlü. Sevmiyorum.

Söylemiştim ya, ben ihanet ettim size ve bazı ihanetler cezasız kalabilir. İhanetler üzerine bir hayat kurulabilir. Artık bunun farkındayım. Hem de fazlasıyla. "Fazlasıyla farkında olmak" ne demekse!

İhanet... Tılsımlı bir tınısı var bu kelimenin. Başka hangi kelimelerin arasına girerse girsin, onların baskısından sıyrılabiliyor. Onunla hangi cümle kurulursa kurulsun, o, cümlenin içinde en ayrıksı, en akılda kalan kelime olabiliyor.

İhanet.

Sabah, gün alacası başlarken kuşlar öterdi penceremin önündeki ağacın dalları arasında. Günün ağarmaya başladığını, ilk onların gırtlaklarından haber alırdım ben. Kapatırdım ışığımı. Gün ağarırken uyumaya çabalardım.

Uykuyu kendimden uzak tutardım. Öyle derin bir uyku kurmuşlardı ki bize, bazılarımızın uyanık kalması gerekiyordu. Uykusuzluk hastalığı değil bu dediğim. Öylesine uyanık kalmak, uykunun geldiğini reddetmek. Nöbet gibi. O masal gelirdi aklıma. Kahraman uyumamak için parmağını kesip yarasına tuz basar ki, acısından gözünü kırpmasın. O misal işte!

Şimdi, eski bir çocuk şarkısını dinlerken kalbim buzzz.

Şimdi, televizyonda bir trip-hop klibi izlerken kalbim buzzz.

Şimdi, sayısız kere kullanılmış kelimelerle, daha önce defalar-

ca söylenmiş sözleri tekrar söylerken kalbim buzzz.

Bir kâbusla başladı her şey. Uykusuz gecelerimden birinde gene, yeni bir kâbus gördüm.

Kalbimde bir çıtırtı işitiyorum. Sanki bir tekleme oluyor. İçimi dinlemeye başlıyorum. Kanımdan çıtırtılar geliyor. Sanki jelatin parçacıkları akıyor sıvının içinde. Ya da cam kırıkları. Acı vermiyor ama. Hafiften takılarak akıp geçiyor. Ne bu diye kendime sorarken, aniden korkunç bir sızı saplanıyor kalbime. Öleceğim galiba, ölüm bu işte, başka ne olabilir ki derken, hâlâ ayakta durabildiğimin farkına varıyorum. Kanım, kalbimin çevresinden akıp gidiyor. Ama kalbim, kendi büyüklüğünde bir buz parçasına dönüşmüş. Ondan sızlıyor içim.

Buz kalıbı dayanıklı çıktı. Benden daha dayanıklı.

Hiçbir acı dokunmuyor bana. Sıyrılıp geçiyor içimden, sıyrılıp geçiyorum içinden.

Çok korktuğumu hatırlıyorum. Hiçbir acı duyamamaktan çok korktum.

Kâbustur, geçer derseniz çok yanılırsınız.

Kendime geldiğimde yerdeydim. Kuru taşın üstünde kıvranıyordum. Bir değişimin başladığını hissetmiştim. Kalbim soğuyordu... gerçekten... Gitgide bir buz kalıbına dönüşüyordu.

Geçmedi. O günden beri geçmedi. Erimedi o buz ve kalbimin yerinde bir buz parçası taşıyorum şimdi.

Şimdi, öldürülenleri, yakılanları, ezilenleri, işkenceden geçirilenleri, yeraltından ayakları, elleri bağlanmış çıkarılanları televizyonda seyrettiğimde hafif çıtırtılar oluyor o buzda. Ama eskisi gibi kanamıyor, yanmıyor içimdeki o et ya da jiletler atılmıyor kalbime.

Şimdi, gazeteleri okuduğumda, kandırıldığını, yönlendirilmeye çalışıldığını, birilerinden nefret etmemin istendiğini, birilerini

baş tacı etmem gerektiğine koşullandırıldığımı anladığımda, eskisi gibi nefret duymuyorum bu kâğıt parçalarının biçimlendiricilerine. Buzda çıtırtılar oluyor sadece.

Şimdi, asi olmayı becerebilenlerin değil de, uyumsuzların ortalarda, bütün insanlardan farklıymışlar gibi gezindiklerini gördüğümde, eskisi gibi huzursuzluk duymuyorum. Buzda çıtırtılar oluyor sadece.

Ah, hepinizi sevmemek için ne kadar uğraştığımı bir bilseniz!

Yağmurun ardında kalan cam gibi yüzleriniz. Ardını net bir biçimde göremiyorum. Buğulu sanki. Sağanak iniyor. Ben ıpıslak oldum bu zamanın sağanağında. Siz ne kadar kurusunuz evlerinizde, yuvalarınızda, odalarınızda.

Ben içimi susturdum çoktandır. Sadece bir sinyal sesi geliyor kafamın içine. Düzzz bir ses.

Gitmek kurtarmıyor, dönmek de...

Ölmek için gidebilirsiniz, dönebilirsiniz ya da kalabilirsiniz olduğunuz yerde. Ben kalmayı seçtim... artık. Ruhum gitmeyi seçti. Ben kalmayı seçtim.

Yakındoğu'da kalmayı.

Yakındoğu...

Da bütün çocuklar hasta yetişiyor. Çünkü onları yetiştirenler hasta.

Gençler umutsuz olgunlaşıyor. Umutlar demire, çeliğe yatırılmış.

Bunları söylediğime göre ben de hastayım. Yoksa, "Bütün Giritliler yalancıdır" diyen Giritlinin durumundan ne farkı kalır benimkinin?

Ama...

Beni sevseydin böyle olmazdım.

Beni yanlış sevdin, hatalı sevdin. Çünkü seni yanlış sevmişlerdi, hatalı sevmişlerdi.

Sen usunda yarattığın beni sevdin.

Sen, babanı severdin, bende gördüğün onu sevdin gene.

Sen, ananı severdin, bende gördüğün ananı sevdin.

Sen, kardeşine tapardın, bendeki kardeşine taptın.

Seni örseleyip sevmişlerdi, yaralamışlardı. Sen, sana ne öğrettilerse, ne öğrendiysen şu hayattan, bana onu yaptın.

Beni doğru sevebilseydiniz, gerçekten sevseydiniz, ben böyle olmazdım. Kafam karışık, kalbim buzzz, beynimde bir sinyal sesi dümdüzzz, gezinmezdim nârdan sokaklarında yıkıntı şehirlerin.

Beni çözebilmek için sevdiniz. Çözüştürene, hiçbir kalkanım kalmayana kadar sevdiniz.

Yüreğinizin taa dibinden, eski bir alaturka gibi sevdiniz. Söylemeye bayıldığınız, hep birlikte avaz avaza, boyun damarlarınızı şişirerek söylemeye çalıştığınız, ama doğru tınılarının yanından bile geçemediğiniz bir evvel zaman şarkısı gibi.

Siz var ya sizzz, beni terör yaratarak sevdiniz. Seven öldürülmeliymiş, bunu öğrettiniz.

Kalbim buzzz kesene kadar sevdiniz beni.

İşte o günden beri, nefret ettim bir yığın kelimeden.

Pre-modern, modern, geç modern, hi-tech, postmodern, reenkarnasyon... Sevemedim bu kelimeleri.

Vandalizm, emperyalizm, komünizm, kapitalizm, manda, himaye... Sevemedim.

Ama sevsem de, sevmesem de bu kelimeler var. Yalnızca, benim onlardan kurtulmam gerek.

Deniz kıyısında uzun yürüyüşlere çıkardım. Ufukta kayıklar olurdu, gemiler bazen. Sahilde, kıyıya vurmuş poşetlerin, pet şişelerin arasında martı leşleri olurdu, bazen de ters dönmüş balıklar, küçük kaplumbağalar. Kumların ıslak yüzü... Bilirsiniz, su her zaman daha güçlüdür. Ateşten, havadan ve topraktan daha güçlü. İlk

ihaneti o etmiştir yeryüzüne. Hepsinden güçsüzmüş gibi görünüp hepsinden daha güçlü olarak.

Su saydam, cam gibi, ayna gibi, ay gibi. Bütün imgeler saydamdır zaten. Ve imgeler, ihanet eder asıllarına.

Su olmayı isterdim, beceremedim.

Hep bir şeylere geç kalnuş gibiyim. Hani, nasılsa yaparım deyip erteleyerek, asla bir şeyi yapamamak, sonuna kadar götüremek gibi.

Standardizasyon, panik atak, manik depresif, anksiyete, paranoya, şizofreni, nevroz, psikoz, psikosomatik... Bu kelimeler içimi bulandırıyor. Bunlar bizi sınıflandıran, indirgeyen, bize üniforma giydiren kelimeler. Acilen kurtulmamız gerekiyor...

İhanet... en güçlü kelime.

Sevgilinize, karınıza, kocanıza, çocuklarınıza ihanet etmiş olabilirsiniz. Prensiplerinize, inançlarınıza, değerlerinize ihanet etmiş olabilirsiniz. Yaşadığınız yere, ülkenize ihanet etmiş olabilirsiniz. Dilinize, sevginize, bedeninize, dininize hattâ kendinize ihanet etmiş olabilirsiniz.

Ben, size ihanet ettim. Siz de bana edebilirsiniz.

Halbuki birbirimizi sevebilirdik.

Grotesk, absürd, arabesk... İstemem bu kelimeleri. Aslında yardım etseniz daha ne kelimeler çıkarırdık kim bilir! İstemediğimiz, kullanmamızın gerekliliği üzerine yıllarca tartışabileceğimiz ne kelimeler!

Bir dağa hiçbir alet kullanmadan tırmanmak çok zordur, hattâ imkânsızdır. Bir okyanusu, hiçbir yardım almadan tek başına yüzerek geçmek de çok zordur, hattâ imkânsızdır. Peki insan olabilmek niye bu kadar zor ve imkânsız?

Annem ve babam çok yaşlanmışlardı. Türlü türlü hastalıklar peyda oluyordu evlerinden daha yaşlı vücutlarında. Yüksek tansi-

yon, çarpıntı, nefes darlığı, sol kolun uyuşması vs vs vs. Bazı geceler onlar uyuduktan sonra sakin odalarına giriyor, sessizliklerini dinliyordum.

Bir gün, aniden oldu. Nasıl olduğunu tam hatırlamıyorum ama, beni dehşete düşürdüğünü dünmüş gibi hatırlıyorum. Bütün arkadaşlarım beni aramaya başlamıştı. Anneleri ve babaları hastalanıyormuş. O gün aniden ortaya çıkmış bu hastalık meselesi. Anneler ve babalar hastaneye kaldırılıyordu. Galiba bir nesil bizim için artık kendisini feda etmeye karar vermişti. Çok emin değilim bundan ama, böyle bir şey olmalıydı. Duruma böyle bir açıklama getirmek beni rahatlatmıştı. Günü gelince benim neslimin de aniden hastalanıp gideceği gibi bir düşünce içimi rahatlatıyordu.

Ne tuhaf! Adımı bile bilmiyorsunuz daha. Ben de sizin adınızı bilmiyorum. Böylesi daha iyi. Gerçek kahramanların adı hiçbir zaman bilinmez zaten. Sadece ön plandaki insanlar tanınır. Vitrindekiler. Oysa onları vitrine yerleştiren birileri vardır. Hatırlanmazlar. Böylesi daha iyi. Birbirimizi tanımamamız.

Ya da, sanki sanal bir ortamdayız. Birbirimizin yüzünü, cismini bilmiyoruz. Birtakım takma adlar almışız. Kendimize farklı kimlikler uydurup yalan sohbetler yapıyoruz. Tiyatroya ne kadar benziyor değil mi?

Çekirdek aile, töre, taksit, drahoma, obsesyon... Bu kelimelerden acilen kurtulmalıyız. Yorucu kelimeler bunlar. Yalın bir hayatı anlaşılmaz ve karmaşık kılan, bağımlılık yaratan kelimeler...

Ne diyordum? Ha... yaşlıların hepsi aynı günde gitmeye karar vermişlerdi sanki. Koştura koştura evlerine gittim. Bizimkiler evdeydi. Babam yatağında, sesi soluğu çıkmadan yatıyor. Annem mutfak tezgâhına dayanmış başını, sessiz soluksuz yatıyor. Acilen cankurtaran çağırıp ikisini de hastaneye kaldırdım. Ev doğalgaz kokuyordu. Tam zamanında yetişmiştim.

Telefonlar susmuyordu bir türlü. Bütün arkadaşlarının aileleri birer ikişer hastaneye kaldırılıyordu. Kötü bir gündü.

Sonra, çok sonraları, arkadaşlarla bir araya geldiğimizde, o gün bütün ailelerin ağır hastalanmasının bir tesadüf olduğuna karar verdik. Bu da bizi rahatlattı. Tabiî benimkilerin hastaneye kaldırılmasının nedeni annemin dalgınlığıydı, ama olsun.

Yakındoğu'da hayat hep tesadüfler üzerine kuruludur, bilirsiniz. Yaşanuşsınız ya da tanık olmuşsunuzdur. Hattâ yaşamak bile tamamıyla tesadüfe bağlıdır buralarda.

İklim batısından doğusuna değişir Yakındoğu'nun. Batıda ve güneyde ılıman iklim vardır. Doğusuna ve tam güneyine gidildikçe iklim sertleşir. Kuzeyde yağmur vardır. Doğusunda kar, batısında kararsız havalar. İklim bile tesadüfîdir Yakındoğu'da.

Ben Yakındoğu'nun tutsağıyım. Siz, Yakındoğu'nun tutsağısınız.

Yakındoğu istesek de istemesek de tutsak eder bizi.

Çok sonra, bir gece onlardan... yani annem ile babamdan kurtulmam gerektiğini anladım. Yakındoğu'nun en önemli özelliklerinden biri de budur: gözetim altındasınızdır. Aile, yakın çevre, arkadaşlar, komşular, öğretmenler, iş arkadaşları, bakkalınız, çevre dükkânların sahipleri, resmî ve sivil kuruluşlar sizi hep gözetim altında tutarlar. Varlık nedenleri budur sanki. Siz bu dünya için bir hediye değilsinizdir. Bu dünya, size verilmiş bir nimettir ve buralarda, her nimet gibi, bunun da bedeli ödenmelidir. Kontrol altında yaşatarak ödetirler bu bedeli. Zarar vermeyen bir yaratığa dönüştürülmek suretiyle sessiz ve sakin yaşamanız beklenir sizden. Aksi takdirde tecrit edilirsiniz.

Paradigma, protesto, performans, personel, borsa, işlem hacmi, spekülatif amaçlı... Bu kelimeler en kısa zamanda ortadan kaldırılmalı. Üç yüz kelime yeter inanın. Birbirimizi çok iyi anlayacağız o zaman.

Bir gece, ikisinin odasına girip normal nefes alışlarını dinledikten sonra doğalgaz vanasını açtım. Daha önce bir dalgınlık neticesi aynı şeyi yapıp hastaneye kaldırılmışlardı ya, bu defa da şüphe çekmeyecekti bu durum. Çok güzel ve düzenli nefes alıyorlardı. Sakindiler. Derin bir uykunun en güzel yerindeydiler.

Yakındoğu'nun mezarlıkları hayatların birbirine karıştığı yerdir. Herkes çok eşittir orada. Servi dedikleri ağaçlardan yetiştirirler, ince, uzun, hüzün. Onun için gölgelidir mezarlıkları. Ama doğuya gidildikçe kıraçlaşır mezarlıklar. Bir mezar bir hayat gibidir, bilirsiniz.

Mezarlıkta ağlarlar, ferahlarlar, ruhlarını yatıştırırlar, neden boş yere bunca çaba harcadıklarını, hırslarının ne kadar gereksiz olduğunu düşünürler. Ölen kişiyi, iyi ve kötü yönleriyle hafızalarında canlandırıp onunla konuşurlar, dertleşirler. Acı çekerler ve huzur duyarlar. Acı, huzuru doğurur bu gölgeli bahçelerde.

Dedim ya, kalbim buzzzdu benim. Ancak sevinç duyabilirdim onlar için. Gerçi bir iki çocukluk anısı geldi gözlerimin önüne. Ama sadece buzda çıtırtılar oldu. Hepsi bu. Hattâ mezarlığa kadar gelen beş altı ahbabın çok şaşırdığını söyleyebilirim bu halime. Sadece sisli gözlerle karşılara baktım. Yaşlıydılar, unutkandılar, doğalgazı açık unutmuşlardı, hepsi bu, hepsi bu.

Şimdi rahat olduklarını ümit ediyorum.

Yakındoğu, acımasızdır bilirsiniz.

Sonra birden bir düşünce belirdi kafamda. Ben de o huzurlu yerde kalmalıydım. Daha doğrusu, ben de o huzurlu yere götürülmeliydim.

Köprüyü hatırlıyorum sonra. Müthiş bir rüzgâr esiyordu. Ayakta durmakta zorlanıyordum. Ama rüzgâr iyi gelmişti bana. Uzun zamandır dinlemediğim çok güzel, dolu dolu bir sesi yeniden dinlermişim gibi. Aşağısı çok karanlıktı, çok. Geçen gemilerin ışıklarını görüyordum çok yükseklerde bir yerden. Biraz daha aşağım-

dan ışıklar ve sesler geliyordu.

Makro, mikro, mega, meta... İstemiyorum bu kelimeleri. Bunlardan kesin kurtulmamız gerektiğine inanıyorum.

Beni yüzde kaç seviyorsunuz? Yeniden dünyaya gelmeye inananların oranı yüzde kaç? Yeni rüşvet oranları yüzde kaç? Aşkta sadakate inananların oranı yüzde kaç? Ahlakın çöktüğüne inanma oranı yüzde kaç?

Yüzdeli hayatlar yaşadığımıza göre bütün bunların cevaplarını da bildiğinizi ümit ediyorum.

Aslında ben daha neler ümit ediyorum, sormayın gitsin.

Ama, ortalık yerde şu ihanet meselesi var. Onu ne yapacağız? Misafir odasında büyük sehpanın üstüne koyulmuş som gümüşten gondolun içinde, bütün komşulara saygıyla sunulan şey şu ihanet.

Aslında her şey kolayca, ihanet diye adlandırılabilir. Örneğin, geldiniz geleli size kurtulmamız gereken kelimeler sayıp döküyorum. Bunlar kulaklarınızdan esip geçiyor. Ama hafızanızın bir yerine, siz istemeseniz de takılıyor. Düşününce birkaç tanesini hatırlayacaksınız kuşkusuz. Kurtulmamız gerek derken, sizi bu kelimelere mahkûm ediyorum aslında. İşte, bu bir ihanet sayılır.

Sonra...

Bulunduğunuz mekânları bırakıp buraya beni konuşturmaya gelmişsiniz. Ben size oyundan çok uzak, hayata çok yakın duran konuşmalar yapıyorum. Anlaşıldığı biçimiyle bir oyunun çok dışındayız şu anda, burada. Bir açıdan da Yakındoğu'daki akıp giden hayatın içindeyiz. Bu da size bir ihanettir aslına bakarsanız.

Ama siz hayatınız boyunca o kadar çok ihanete uğradınız ki, benimkiler devede kulak kalır diğerlerinin yanında. Nasıl da kaydılar size? Yazık değil mi?

Ve siz, hayatta o kadar çok ihanet ettiniz ki, benimkiler gene saf ve masum kalıyor yazık ki.

Başkalarıyla ilişki kurup hayat arkadaşım dediğiniz insanları aldattınız. Yatakta başkalarını hayal edip o anda yanınızda yatan, etinizi etiyle bütünleştiren insanı aldattınız. İşte buna ihanet denir.

Siz bana hayatım boyunca ihaneti öğrettiniz. İlmini yaptırdınız bunun. Ama gene de sizlerin yanında ne kadar acemi olduğumu gördükçe, içimdeki buzzzda çıtırtılar oluyor.

Yakındoğu'nun tarihi ihanetin tarihidir. Ben sizlere bir ihanet masalı anlattım sadece. Sizse ömrüm boyunca bana bunu öğrettiniz.

Kıçlarına şişe sokulan insanlarla ihanet ettiniz bana. Elektrik verilen, aç bırakılan insanlarla ihanet ettiniz. Sokağa terk edilen çocuklarla, tineri burnuna elinizle verdiğiniz küçücük oğlanlarla ihanet ettiniz. Karısını döven adamlarla, kızına, oğluna tecavüz eden yaratıklarla, töre adına öldürdüklerinizle, sanat adına katlettiklerinizle ihanet ettiniz. Ahlak adına, nice ahlaksızlık varsa, bunu maskeler kuşanarak yapmakla ihanet ettiniz. Sizin ahlakınıza, sizin adınıza inanmıyorum artık. Çıkarılan sahte savaşlarla ihanet ettiniz bana. Savaşlara akıtılan paralarla. İnsanlara eğitim vermeyerek... Hastaları ölüme terk ederek... Elinizdeki beyinleri, zeki gençleri başka topraklara kaptırarak... İktidar uğruna yalan yere kutuplar yaratarak... Sığ beyinlere inanarak... Bir bütünlük kavramı adı altında bütün renkleri yok etmeye çalışarak... Kayak merkezleriyle ünlü, gelişmiş topraklara gönderilen, sonra kucaklara saçılan kara paralarla ihanet ettiniz bana. Karşılığını ödemelisiniz. Bir ihanetin bedeli olmalı ve siz bu bedeli bana ödemelisiniz. Size rağmen yaşadığım bu hayatta.

Bize çok yazık ettiler. Bizden öncekilere de çok yazık etmişlerdi. Her kuşağı bir başka kuşak uğruna harcadılar. Kazanan hep ihtiyarlar oldu. Yüreği, beyni yaşlanmış, her yanı hırsla titreyen, gençlerin etiyle beslenen, kanını içen ihtiyarlar kazandı. Ve hep birlikte onların kazanmasını seyrettik. Onların harcamasını, yok

etmesini, tel tel parçalayıp atmasını, hayatı yaşanılmaz kılmalarını. Onların düşüncesi kazandı. Her birini ayrı ayrı tebrik etmeli. Ama bu demek değil ki, tarih değişmeyecek. Tarih de değişir.

Bütün kavramların iç içe girdiği bir yerdeyim. Hepsinin birbirini yok etmek için uğraştığı bir yerde. Olmayacak kavramların bir arada kullanılabildiği bir yerde. Bunca farklı kavramın "emir-komuta" zinciriyle artık içlerinin boşaldığı bir yerde.

Az sonra buradan çıkıp gideceksiniz. Hayat dediğiniz bir ihanetin içine gideceksiniz. İki kadeh içince ya da televizyonda bir dedikodu programını seyredince unutacaksınız bu anlattıklarımı. Sadece kurtulmak istediğim kelimelerden bazıları gelip yapışacak yakanıza. Onlar da yabancınız değil artık. Sizin kelimeleriniz. Acıtmaz, korkmayın! Hepsi bu, hepsi bu.

Bana gelince, annem ile babanı kurtardım elinizden. Bir de âşık olduğum masumu.

Aşağıdaki adamlar benimle konuşmak istiyorlardı. Neden oradaymışım? Aşağı gelseymişim ya, kendilerinin yanına. Dünyada her şeyin bir çözümü varmış. Derdim neyse benim, ancak anlatarak kurtulurmuşum ondan. Sonra bir araba durdu. Televizyondan bir zamanlar yüzünü tanıdığım biri gelip aşağıdan seslendi bana. İnmeliymişim, ne yardım gerekirse edeceğine söz veriyor. Kameralar onu çekiyor artık. Rüzgâr çok güçlü burada. Derin bir nefes alıp kendimi karanlığa bıraktım. Karanlığın koynundayım artık. Eskiden yüksekten de korkardım ben. Meğer ne güzel şeymiş şu yükseklik. Özgürlük gibiymiş meğer. Belki de onun için korkarmışım yükseklikten. Özgürlükten bu kadar korktuğum, korkutulduğum için. Özgür olmayı istemek bir suça dönüştürüldüğü için.

Alttaki demir parmaklığa takılmasaydım... Suya çarptığımda oluşacak beton etkisini bir iyi öğrenseydim. Son öğrendiğim o olsaydı. Kırıklarla kurtulan bir beceriksiz olmasaydım keşke.

Size asıl ihaneti susmakla etmiştim. Yaptıklarını, ettiklerini, yok ettiklerini, mahvettiklerini görüp susarak, onlardan olmayarak ihanet etmiştim size.

Şimdi ise konuşarak gerçek ihaneti ediyorum. Susmamak suretiyle sizlerden biri olmayı reddediyorum. Susturulan insanlar adına konuşuyorum şimdi. Bıktırılan, küstürülen insanlar adına. Kaçırılan, kaybedilen, öldürülen, failleri gayet belli bütün insanlar adına konuşarak ihanet ediyorum. Sivil ya da resmî, susması gereken bütün kişiler adına konuşarak ben, size ihanet ediyorum. Aklı başında bütün uygar insanlar adına konuşarak ihanet ediyorum.

Aslında hepinizin çok iyi bildiği şeyleri bir kere daha anlatarak size ihanet ediyorum.

Artık buzzzdaki çıtırtılar bitecek gibi değil. Bir şeyler oluyor içime. Sanki buzzzun altında bir hareketlenme var. Sanki buzzz yarılmaya başlıyor ortalık yerinden. Anlattıkça kurtuluyor muyum nedir?

Yakındoğu'dan, sizden ve ihanetten kurtuluyor muyum nedir?

İşte olanca açıklığıyla anlattım her şeyi. Aylardır sustuklarımı kustum. Memnun oldunuz mu şimdi? Aylardır beni konuşturmak istiyordunuz. Şimdi iyileştim mi nedir?

Yoksa beni halen suskun ve bezgin, sabit bakışlarla bir noktaya takılmışken mi görmeyi tercih ederdiniz? Garip bir Romanyalı kaçak işçi gibi, geldiği toprakları düşünüp yeni yaşamına lanet ederken mi? İçimde yükseklerden kendimi bırakma tutkusuyla sessiz sedasız oturup günlerin gecelere dönüşmesini, gecelerden günlerin doğmasını seyrederken mi görmek isterdiniz?

Vücut kendini iyileştirdi de, bu kafanın hali ne olacak?

Ah be, kurtardınız da iyi mi oldu? Gitme zamanımı seçmiştim. Ama engel oldunuz. Bıraksaydınız düştüğüm yerde.

İyi mi oldu ölümün kapısından geri çevirdiğiniz beni?

Konuşturdunuz da iyi mi oldu?

Yaa, aslında manasız hırıltılar çıkarmasam, konuşabilsem, size bütün bunları anlatacaktım işte.

İhanet edecektim. Ama boğazımdan sadece anlamsız hırıltılar çıkıyor aylardır. Ve siz gene bu hırıltıların her birine bir anlam yükleyerek, kendinizce, konuştuğumu sanıyorsunuz. Acıyorsunuz bana. Birazdan bir hırıltımdan acıktığım anlamını çıkarıp bana yemek verirsiniz.

Acaba şimdiye kadarki hırıltılarımdan ne anlamlar çıkardınız? Bunu gerçekten merak ediyorum. Birinizin anladığı ile bir diğerinizin anladığı birbirini tutuyor mu acaba? Yoksa hırıltılarımla herkese başka başka şeyler mi anlattım ben?

Konuşmak istiyorum ama, beceremiyorum bir türlü.

O intihara kalkışma günümden beri bu böyle. Hırıldayıp duruyorum. Konuştuğumu sanıyorum ama, gene beceremedim, biliyorum. Anlamsız hırıltılar geliyor boğazımdan sadece.

Ah, gerçekten bir konuşabilseydim! Şöyle çağıl çağıl, gürül gürül. Bu toprakların ırmakları gibi. Topraktan güçlü sular gibi.

Siz çıkıp gideceksiniz, ben gene burada kalacağım. Yakındoğu'ya benzeyen bu yerde.

Bu da benim ihanetimin bedelidir. Kabul ediyorum.

İyi mi olacak?

Daha kaç kuşak sonra?

Ne zaman?

(Boğazından tuhaf hırıltılarla bir şeyler anlatmayı sürdürür. Gitgide daha anlaşılmaz bir hal alır hırıltıları. Karanlık. Karanlıkta bir süre daha devam eden hırıltılar.)

İçindekiler

Bir Hayattan Geçen:
Nineler **11**
Teyzeler **17**
Ablalar **23**
Yengeler **29**
Konsomatrisler **35**
Deli Kadınlar **41**
Çılgın Kızlar **47**
Vazgeçmiş Kadınlar **53**
Varoş Gülleri **59**
Politikacı ve Bürokrat Eşleri **65**
Reklam Kadınları **71**
"Öteki" Kadınlar **77**
Temizlikçi Kadınlar **83**
Gelinler **89**
Roksalan Derlerdi Adıma **95**
"İktidarın Kitabını Yazdım!" Tipi Kadınlar **99**
Müşterisini Temsil Eden Kadınlar **103**
Merkezkaç Kadınlar **109**
Hemşireler **115**
Yeni Gelen Misafirler **119**
İmge Kadınlar **125**
Şifa Niyetine Bir Son Söz:
Yakındoğu'da İhanet **131**

DK DOĞAN KİTAP

Jartiyer, Kırbaç ve Baby-Doll'ün Ötesindekiler

Kadınlar ve erkekler için ironik bir kılavuz.
Ninelerden konsomatrislere, müşteri temsilcilerinden hemşirelere 21 farklı kadın tipinin yaşam içindeki / karşısındaki / sonundaki durumları, bazen de duruşları.
Bir çocuğun ve bir adamın gözünden Osmanlı'dan yetmişli yıllara, seks'en'lerden yirmi birinci yüzyıla kadar bildik ama farklı kadın portreleri.
Ve şifa niyetine bir son söz olarak, günümüz Türkiye'sinde herkesin durumunu anlatan tek kişilik bir iç geçirme.
Vatana, millete, ille de kılavuzseverlere hayırlı olsun!

Özen Yula, 1965 doğumlu. Lisans eğitimini iktisat, yüksek lisans eğitimini tiyatro dalında yaptı. İlk kitabı *Öbür Dünya Bilgisi* 1993'te çıktı. Bunu, üç anlatıdan oluşan *Kayıpkent Üçlemesi* (1994) ile *Ay Tedirginliği* ve *Dünyanın Ortasında Bir Yer* adlı oyunlarının yer aldığı *Toplu Oyunlar I* (1996) izledi. 1998'de *Buğuevi* adlı hikâye kitabı ve *İstanbul Beyaz, Rakı Rengârenk, Kırmızı Yorgunları, Gözü Kara Alaturka* adlı oyunlarından oluşan *Toplu Oyunlar II* yayımlandı. *Hayat Bir Kere* adlı romanı 2000'de Doğan Kitapçılık'tan çıktı. *Tedirginliği* adlı oyunuyla 2001 Afife Jale Tiyatro Ödülleri'nde Cevat Fehmi Başkut En Başarılı Oyun Yazarı Ödülü'ne layık görüldü.

KDV DAHİL

ISBN 975-6612-49-5

